

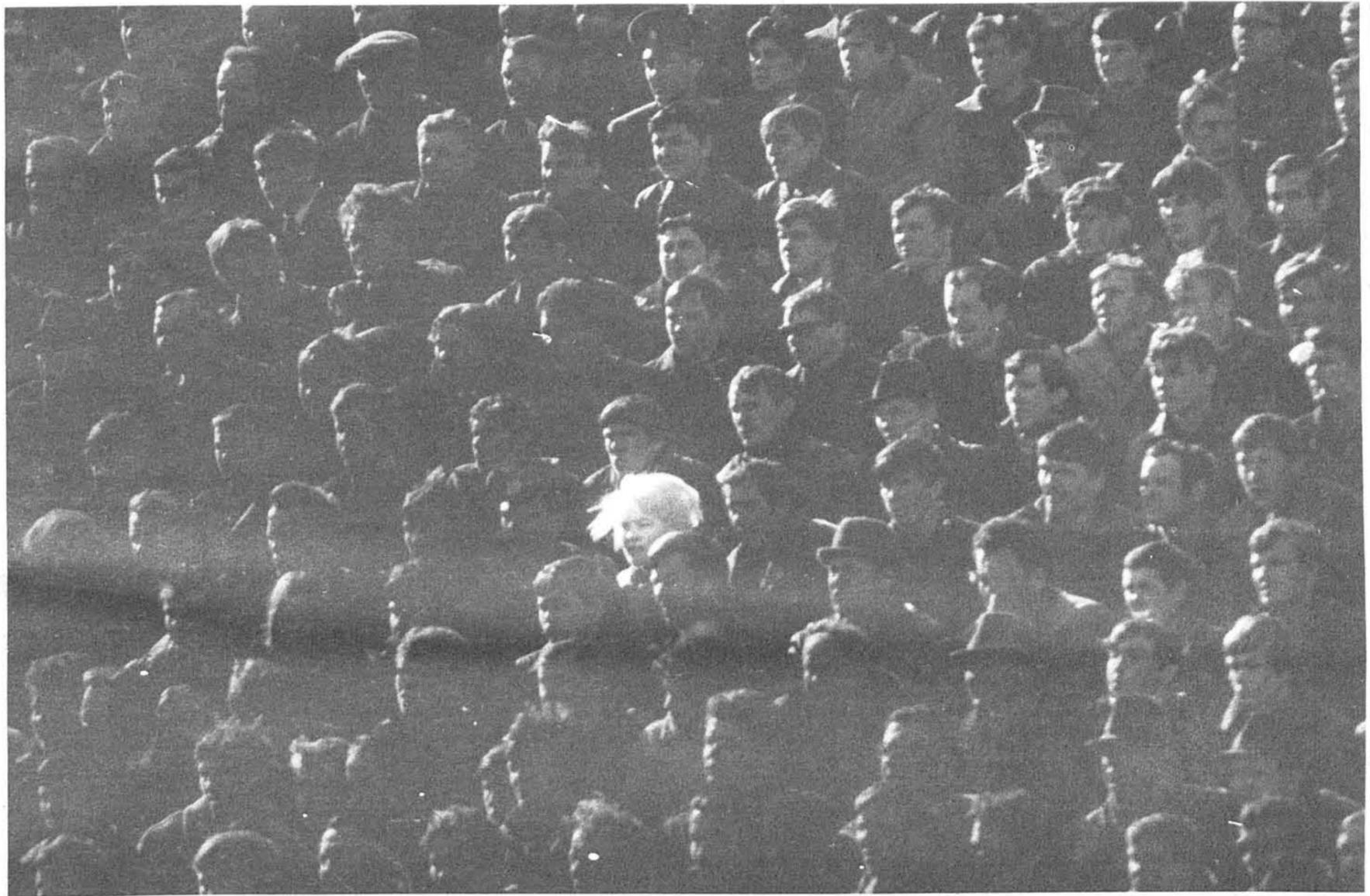
Пролетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

15 чэрвеня 1979 г.
№ 24 (2967)

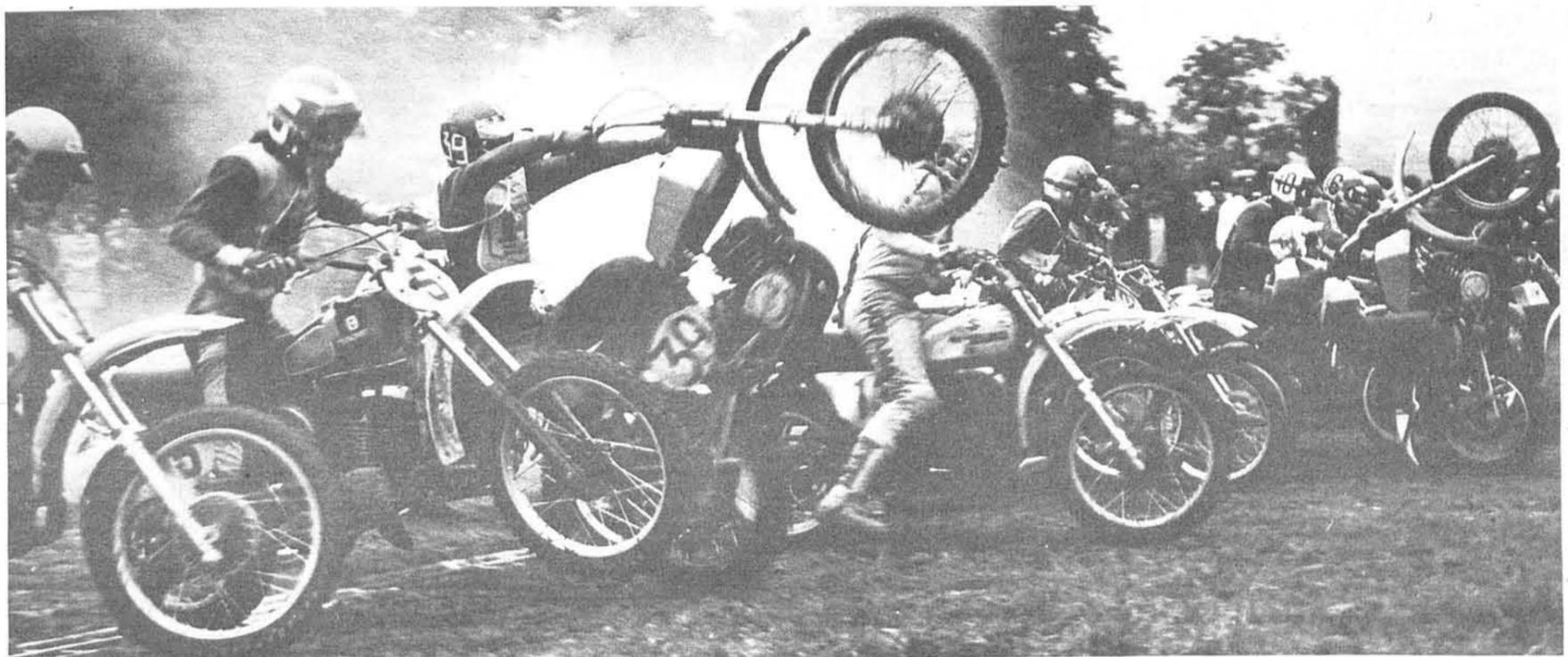
ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

Сто мужчын і адна жанчына.

Фота Ю. ІВАНОВА.

«Рысакі».

Фота Б. КУТМАНА.

ВЫЗВАЛЕННЮ БЕЛАРУСІ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

У гарадах і сёлах рэспублікі пачаўся шырокі паказ кінафільмаў, прысвечаны 35-ай гадавіне з дня вызвалення Савецкай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

На экраны кінатэатраў і сельскіх клубаў зноў выпушчаны беларускія мастацкія кінастужкі «Гадзіннік спыніўся апоўначы», «Канстанцін Заслонаў», «Польмя», «Бацька», «Іван Макаравіч», «Заўтра будзе позна», «Воўчая зграя», «Зімародек», «Маленькі сяржант», «Паланэз Агінскага» і інш.

З асаблівым хваляваннем

глядзіцца ў гэтыя дні адна з цікавейшых работ беларускіх кінадакументалістаў — поўнаметражная кінастужка «Вызваленне Савецкай Беларусі».

Паўсюдна дэманструюцца таксама беларускія хранікальна-дакументальныя кінастужкі «Балада аб мужнасці і любові», «Неўміручы подзвіг Мінска», «Генерал Даватар», «Застава Кіжаватава», «Першыя залпы», «Я — крэпасць, вяду бой», «Салдаты Лізюковы», «Магілёў. Дні і ночы мужнасці», «Генерал Пушча», «Мінск

— горад-герой» і многія іншыя.

На экраны рэспублікі выпушчаны таксама фільмы, створаныя кінематографістамі іншых студый краіны, якія расказваюць аб гераізме савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Перад пачаткам кінасеансаў праводзяцца сустрэчы гледачоў з ветэранамі Вялікай Айчыннай, з удзельнікамі баёў за вызваленне Беларусі, партызанамі і падпольшчыкамі.

Р. КАРОТКІ.

ПРАЦУЕ СТУДЫЯ

Пры ДOME культуры племгаса «Індустрыя» Пухавіцкага раёна пачала працаваць студыя выяўленчага мастацтва. У ёй займаюцца рабочыя і служачыя племгаса, вучні мясцовай школы.

Наглядныя дапаможнікі, малберты, фарбы, іншыя матэрыялы для студыі набыты на сродкі гаспадаркі.

БЕЛТА.

ГУЧЫЦЬ АРКЕСТР БАЯНІСТАЎ...

У канцэртнай зале Беларускай кансерваторыі адбыўся справаздачны канцэрт баяністаў пад кіраўніцтвам старшага выкладчыка В. Чабана. Такія творчыя справаздачы баянных аркестраў — даволі рэдкая з'ява ў музычным жыцці горада Мінска, таму зразумела цікавасць, выкліканая выступленнем гэтага калектыву. У праграме былі ўключаны творы кампазітараў розных эпох: І. Баха, Дж. Вердзі, Р. Вагнера, А. Глазунова, арыгінальныя творы савецкіх аўтараў, беларускіх кампазітараў, а таксама апрацоўкі народных песень і танцаў. У канцэрце прымалі ўдзел салісты — студэнты Беларускай кансерваторыі.

Амаль усе творы, выкананыя ў канцэрце, былі інструментальныя для аркестра баяністаў мастацкім кіраўніком В. Чабаном. Прадметам асаблівага клопату дырыжора з'яўляецца інструментальны састаў аркестра. З вялікім густам выкарыстоўваюцца ў аркестры такія музычныя інструменты, як духавыя гармонік, электрабаян, група балалаек, ударных інструментаў, што надае гукавой палітры аркестра большую разнастайнасць, пашырае выразныя магчымасці калектыву.

Хочацца выказаць упэўненасць, што аркестр баяністаў Белдзяржкансерваторыі і надалей будзе радаваць аматараў музыкі значнымі творчымі дасягненнямі і прыдбае сваіх новых прыхільнікаў.

Н. КОЛАСАУ,
В. ШЫРОКАВА.

Форум прапагандыстаў кнігі

У кнігі безліч сяброў. Больш чым паўмільёна чалавек — члены Добраахвотнага таварыства аматараў кнігі БССР. Пяць гадоў мінула з часу яго ўтварэння. Зараз яно аказвае істотную дапамогу партыйным камітэтам у вырашэнні задач палітычнага, выхаваўчага і культурна-асветнага характару.

Вынікі дзейнасці Добраахвотнага таварыства рэспублікі абмярноваваліся на яго II з'ездзе, які адбыўся ў мінскім ДOME літаратара 8 чэрвеня.

Са справаздачай аб рабоце праўлення рэспубліканскага таварыства выступіў яго старшыня, старшыня Дзяржкамвыда БССР М. І. Дзялец.

У спрэчках выступілі Н. Ц. Балуюва — адназны сакратар праўлення Мінскага абласнога аддзялення таварыства, М. Г. Мінкевіч — міністр асветы БССР, Э. В. Сукалінаў — слесар-электрамонтажнік Мінскага аўтазавода, грамадскі прапагандыст кнігі, М. Ф. Сычоў — старшыня праўлення Віцебскага абласнога аддзялення таварыства, Л. Г. Яшчурова — старшыня пярвічнай арганізацыі аматараў кнігі гомельскага завода «Электраапаратура», А. Х. Асіпенка — старшыня праўлення Мінскага гарадскога аддзялення таварыства, галоўны рэдактар штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», І. П. Алексевіч — начальнік Упраўлення кніжнага гандлю Беларускага саюза, І. П. Жураўскі — намеснік старшыні праўлення таварыства аматараў кнігі Літоўскай ССР, А. Р. Цімафеева — старшыня маладзечанскага клуба аматараў кнігі, Хаджы-Мурат Садыкава — член праўлення рэспубліканскага таварыства аматараў кнігі Казахскай ССР, Г. Д. Кабанова — адназны сакратар праўлення Кобрынскага раённага аддзялення таварыства, І. А. Санкова — начальнік бібліятэчнай інспекцыі Міністэрства культуры БССР.

З прамовамі на з'ездзе выступілі сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін і намеснік старшыні праўлення Усесаюзнага таварыства аматараў кнігі Б. А. Карчагін.

З'езд прыняў пастанову, у якой намечаны канкрэтныя мерапрыемствы па далейшым паліпшэнні работы таварыства.

Выбрана праўленне Добраахвотнага таварыства аматараў кнігі БССР. Яго старшыню абраны М. І. Дзялец, першым намеснікам — Н. М. Стукалаў, намеснікам — В. А. Вілтоўскі, адназным сакратаром — К. М. Суша.

У рабоце з'езда прыняў удзел загадчык аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ С. Я. Паўлаў.

Нататні з II з'езда Добраахвотнага таварыства аматараў кнігі БССР будуць апублікаваны.

«ДАР ЛЯСНОГА ЦАРА»

Слухайце, слухайце ціхую песню,
Ціхую песню, чароўную песню,
Хай з гэтай песняй у сэрцы ўваскрэсне
Тое, пра што ты забыў, чалавек.
Дожджык зямельку тваю палівае,
Снег ад марозу палі ўкрывае,
Рэчка напоіць, а пушча схавае —
Шчодрасць прыроды цані, чалавек!

Гэтую песню спяваюць звыры і птушкі, дрэвы і кветкі, а слухаючы яе хлопчыкі Ярамір і дзяўчынка Яраслава, якія атрымалі ад Ляснога цара цудоўны дар — разумець галасы прыроды.

ды. Атрымалі яны яго не выпадкова, а за тое, што не спякуліліся на заманлівыя прапановы Змяінага цара; і сваёй мужнасцю, дасціпнасцю, высакародствам дапамаглі знішчыць Змяінае царства.

Упершыню Гомельскі абласны тэатр лялек звярнуўся да беларускай назкі. Спектакль «Дар Ляснога цара» па фальклорных матывах паставіў галоўны рэжысёр тэатра Віктар Чарнілеў. П'еса Святланы Клімковіч, мастак — Леанід Быкаў, кампазітар — Авенір Вайнштэйн.

«Нам песня жыць і ствараць памагае» — пад такім дэвізам у Валожыне адбылося свята самадзейнага мастацтва, прысвечанае 35-годдзю вызвалення Беларусі. У ім прынялі ўдзел госці з Мінска — каля двухсот артыстаў-аматараў з мінскіх аўтамабільнага і трантарнага заводаў, камвольнага камбіната, вытворчага аб'яднання імя У. І. Леніна і будаўніча-монтажнага аб'яднання «Мінскпранбуда». Удзельнікі свята сустраліся з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, усклалі кветкі да помніка воінам і партызанам, якія загінулі ў барацьбе з ворагам.

На здымку: валожынцы сустракаюць гасцей.
Фота Г. УСЛАМАВА. (БЕЛТА).

НАРОДНЫЯ ЧЫТАННІ

Больш чым дзесяць гадоў Беларускае тэлебачанне вядзе перадачы «Народныя чытання». Мянляліся іх форма, змест, але мэта нязменна заставалася адна — данесці да тэлегледачоў веліч ідэй Леніна, дапамагчы фарміраванню навуковага марсісцка-ленінскага светапогляду, наглядна паказаць рысы савецкага ладу жыцця.

Цяпер пад рубрыкай «Народныя чытання» рэспубліканскае тэлебачанне пачало новы цыкл — «Савецкі чалавек: ідэалы, духоўнае аблічча». У іх падрыхтоўцы прымаюць удзел інстытуты філасофіі і права, мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, кафедры грамадскіх навук шэрагу вышэйшых навуковых устаноў рэспублікі, сацыялагічная лабараторыя БДУ імя У. І. Леніна.

У адрозненне ад папярэдніх перадач, якіх часта насілі характар ілюстраваных лекцый, новы цыкл мяркуюцца праводзіць у форме дыялогаў, дыспутаў з удзелам вучоных-грамадазнаўцаў, пісьменнікаў, журналістаў, перадавікоў аўтарчасці. Гаворка будзе ісці пра канкрэтныя факты, падзеі, тэндэнцыі ў канкрэтных калектывах з выхадам на абгульненні, тэарэтычнае высвятленне жыццёвых з'яў і фантаў. Маецца на ўвазе, у прыватнасці, прасачыць за сацыяльнымі, ідэа-маральнымі праблемамі ў працоўных калектывах.

29 мая адбылася першая перадача новага цыкла, якая атрымала добрыя агляды водгук грамадскасці рэспублікі. На тэму «Камуністычны ідэал і маральны прагрэс чалавецтва» выступіў член-карэспандэнт АН БССР, доктар філасофскіх навук Я. М. Бабосаў. У канцы чэрвеня павінна выйсці перадача «Чалавек — грамадству, гра-

мадства — чалавеку» (аўтар і вядучы — доктар юрыдычных навук, прафесар А. А. Галаўно). Рыхтуюцца таксама перадачы «Усё для чалавек, усё на карысць чалавек» — вышэйшая мэта сацыялізму», «Крыніца стварэння, радасці і натхнення» (аб камуністычных адносінах да працы), «Актыўная жыццёвая пазіцыя савецкага чалавек», «Калектывізм — вышэйшая праця сацыяльнай сутнасці чалавек», «Гуманізм і аптымізм савецкага ладу жыцця», а таксама іншыя перадачы аб правах і абавязках савецкага чалавек, яго палітычнай і маральнай культуры, аб фарміраванні яго разумных патрэб, культуры вольнага часу і г. д. У падрыхтоўцы і правядзенні гэтых перадач прымуць удзел член-карэспандэнт АН БССР, доктар філасофскіх навук Я. М. Бабосаў, доктар філасофскіх навук І. І. Жбанкова, прафесары Ф. В. Баравік, Г. С. Драбязка, Л. Ф. Яўменаў, С. В. Марцалеў, дацэнты А. С. Кісялёў, С. Д. Лапцёнак, Ю. А. Гусеў, Л. А. Гуцаленка і іншыя.

У пастанове ЦК КПСС «Аб далейшым паліпшэнні ідэалагічнай, палітычна-выхаваўчай работы» падкрэсліваецца, што «стрыжнем ідэалагічнай, палітычна-выхаваўчай работы было і застаецца фарміраванне ў савецкіх людзей навуковага светапогляду, беззаветнай адданасці справе партыі, камуністычным ідэалам, любові да сацыялістычнай Айчыны, пралетарскага інтэрнацыяналізму». Новы цыкл перадач заклікае садзейнічаць выкананню гэтай задачы.

В. АНТОШЫН,
намеснік галоўнага рэдактара Галаўноўскай рэдакцыі прапаганды Беларускага тэлебачання.

НАМ ПІШУЦЬ

НА МАЛАДЗЕЧАНСКАЯ МЭБЛЕВАЯ ФАБРЫЦЫ АДКРЫТА МАСТАЦКАЯ ВЫСТАўКА «ПУШКІН І БЕЛАРУСЬ», якую арганізавалі Літаратурны музей Я. Купалы, Дзяржаўны мастацкі музей БССР, Рэспубліканская бібліятэка імя У. І. Леніна і бюро эстэтыкі мэблевай фабрыкі.

На выставцы прадстаўлены лірычныя палотны народнага мастака СССР і БССР В. Блыніцкага-Бірулі, напісаныя ў запаведных пушкінскіх мясцінах — Трыгорскім, Міхайлаўскім і Святагорскім манастыры. Мастакі М. Бельскі, В. Волкаў, М. Гуціеў, В. Забораў і іншыя ілюстравалі кнігі Пушкіна.

В. БАБЕЙ.

УЖО БОЛЬШ ЧЫМ ДВАЦЦАЦЬ ГАДОЎ ІСНУЕ У АШМЯНІХ НАРОДНЫ ТЭАТР. За гэты час ён заслужыў усеагульнае прызнанне гараджан. За гэты перыяд ім пастаўлены не адзін спектакль, які з поспехам ішоў не толькі на сцэне раённага Дома культуры, але і ў сталіцы нашай рэспублікі.

І вось нядаўна ён парадаваў ашмянскіх гледачоў новай пастаўкай — спектаклем паводле п'есы С. Лені «Ніабел». Спектакль падрыхтавала рэжысёр-пастаноўшчык Л. Спірыдонова.

Н. БАЛЫШ.

ПЕСНІ САВЕЦКІХ І ЗАМЕЖНЫХ КАМПАЗІТАРАў, РУСКАЯ І ЗАМЕЖНАЯ КЛАСІКА, ПЕСНІ НАРОДАЎ СССР — такая разнастайная канцэртная праграма Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Беларускай ССР, якую цэпла і сардэчна прымалі ў раўным Доме культуры жыхары Івацэвіч.

Калі закончылася выступленне капэлы, дырэктар РДК Г. Гаўрылік ад імя аматараў музыкі падзякаваў артыстам за канцэрт, уручыў мастацкаму кіраўніку У. Раговічу кветкі і сувенір.

А. ЛАУРАНЮК.

У ВІЦЕБСКІМ АБЛАСНЫМ КРАЯЗНАУЧЫМ МУЗЕІ АДКРЫЛАСЯ ВЫСТАўКА РУСКАГА ПЕЙЗАЖА З ФОНДАЎ МАСТАЦКАГА МУЗЕЯ БССР. На ёй прадстаўлена некалькі дзесяткаў карцін вядомых жывапісцаў: І. Шышкіна, І. Левітана, К. Саўрасава, С. Жукоўскага, Н. Багданава-Бельскага, В. Блыніцкага-Бірулі.

А. АРБЕНІН.

У ДOME ТЭХНІКІ БАРАНАВІЧ АДКРЫЛАСЯ ПЕРСАНАЛЬНАЯ ВЫСТАўКА МЯСЦОВАГА МАСТАКА І. ГАЛЯКА, прысвечаная 35-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецкіх захопнікаў. У экспазіцыі — больш за сто жывапісных і графічных работ, прысвечаных працаўнікам горада і вёскі, прыгажосці роднай прыроды.

М. КАЗЛОВІЧ.

«НАРОДЖАНЫ У ГІМНАСЦЕРЦЫ» — пад такой назвай у Палацы культуры Полацкага завода шкловалайна адбылася сустрэча-канцэрт, дзе перад гледачамі выступіў артыст Юрый Кузьмяноў, выканаўца цэнтральных роляў у кінафільмах «Мінута маўчання», «Любіць чалавек», «Журналіст», «Ля возера», «Вялікая перамена» і іншых.

Сустрэча-канцэрт была арганізавана бюро прапаганды савецкага кінамастацтва Саюза кінематографістаў СССР.

П. ЯВІЧ.

Шануючы роднае слова

Члены пярвічнай арганізацыі добраахвотнага таварыства аматараў кнігі Баравіцкай сярэдняй школы Кіраўскага раёна падтрымліваюць цесныя сувязі з беларускімі пісьменнікамі.

У кабінце роднай мовы і літаратуры беражна захоўваюцца кнігі з аўтографамі М. Танка, М. Лынькова, Я. Маўра і іншых нашых пісьменнікаў. Першыя крокі ў літаратуру ў Кіраўскім раёне рабіў народны паэт Беларусі Пімен Панчанка, які настаўнічаў тут. Кнігалюбы школы

адшукалі былых вучняў паэта, яго сяброў і знаёмых. Сярод экспанатаў літаратурнага нутка ёсць пісьмы П. Панчанкі аб высякароднай працы «Інжынера чалавечых душ». У школе праводзіцца конкурснае чытанне вершаў паэта.

Ініцыятарам многіх літаратурных мерапрыемстваў з'яўляецца заўзятый ініціятар, старшыня пярвічнай арганізацыі аматараў кнігі школы, настаўнік Мікалай Васільевіч Зянькоўскі.

Л. ТРУХАНОВІЧ.

БЭЗ «ЛЕАНІД ЛЯВОНАЎ»

У знак глыбокай павагі да творчасці выдатнага савецкага пісьменніка, класіка рускай савецкай літаратуры Леаніда Лявонава беларускія кветкаводцы-селекцыянеры вывелі новы маляўнічы гатунак бэзу, які называюць «Леанід Лявонаў».

На спецыяльнай пляцоўцы Цэнтральнага батанічнага саду АН БССР у Мінску новы гатунак бэзу заняў сваё месца побач з такімі вядомымі, як «Вера Харужая», «Марат Казей» і іншымі.

Я. САДОУСКІ.

СВЯТА КУПАЛАВАЙ ПЕСНІ

З цяністага парку выйшаў Я. Купала і прыпыніўся, аспіраючыся на сукаватую кавеньку, перад гаманлівым праспектам, услухоўваючыся ў вясёлы гул машын, у галасы людзей, што

ідуць, спяшаюцца да яго, каб прывеціць песняра, каб пакланіцца ўдзячна, каб душой прычасціцца святым і вялікім яго словам.

Кожнае лета ў парку Янкі Купалы, каля помніка паэту, праходзіць традыцыйнае гарадское свята паззіі — «Палымнае слова паэта». Сёлетня яно мела асаблівы сэнс — у гэтым годзе пачалася падрыхтоўка да 100-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы.

Святочнае ажыўленне панавала з самай раніцы ў Літаратурным музеі песняра: іскрылася сакавітай зелянінай папараць, прывезеная з радзімы Купалы, ішлі людзі, каб бліжэй пазнаёміцца з яго жыццём і творчасцю. У парк гучалі вершы, песні на яго словы, народныя мелодыі, працавалі інжынерныя кіёскі. Пад гукі музыкі іладуць кветкі да помніка Янку Купалу беларускія паэты і пісьменнікі, мастакі, навуковыя супрацоўнікі Літаратурнага музея.

Свята адкрыў народны пісьменнік Беларусі Іван Шамлякін. Ён гаварыў аб значэнні Я. Купалы для нашай літаратуры, адзначыў добрую традыцыю купалаўскіх свят.

— З Купалы пачыналася наша паззіі, — сказаў С. Грахоўскі, — і усё, што сёння робіцца ў нашай літаратуры, акрылена і натхнёна Купалам. Акрылены купалаўскім словам сэрцы ўсіх беларусаў. Лётчык-насманаўт СССР беларус Пётр Клімук, вярнуўшыся з далёкай намічнай вандроўкі, успамінаў, што Купалава слова саграла яго далёка ад нашай зямлі.

У свяце прыняў удзел народны мастак БССР лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР скульптар А. Анікейчык. Ён выказаў сваю вялікую радасць з таго, што яму прыйшлося прымаць удзел ва ўвечаванні памяці Я. Купалы.

Свае вершы прачыталі маладыя беларускія паэты У. Някляеў і Т. Бондар.

Плянніца Я. Купалы, галоўны захавальнік фонду Літаратурнага музея Ядвіга Юльянаўна Раманоўская запрасіла ўсіх прысутных 7 ліпеня на рэспубліканскае свята паззіі ў Вязінку, на радзіму паэта.

Традыцыйнае гарадское свята паззіі закончылася вялікай канцэртнай праграмай. Планалялася Купалава жалейка ў руках народнага музыкі Івана Іосіфавіча Лычкоўскага і яго ўнука Ігара. Вершы Я. Купалы чыталі артысты В. Турмовіч і М. Казінін. Літаратурную кампазіцыю па творах паэта прапанаваў прысутным студэнт тэатральна-мастацкага інстытута А. Лабуш. Маладым запалам, іскрыстым вяселлем паланілі глядацкае жартоўныя танцы дзіцячага народнага танцавальнага ансамбля «Равеснікі».

Закончылася свята Купалавай песні, але сама яна — вялікая і магутная — вечно будзе жыць ва ўдзячным сэрцы беларускага народа.

Х. ЛЯЛЬКО.

ЧАСОПІСЫ Ў ЧЭРВЕНІ

«ПОЛЫМЯ»

Паззія прадстаўлена вершамі П. Броўкі, К. Кірэенкі, М. Мятліцкага.

Друкуюцца заканчэнне рамана І. Навуменкі «Смутан белых начэй», апавяданні «Перакат» В. Іпатавай, «Сярод радні» А. Варановіча, «Сёмка Далар» і «Свістун» М. Лебановіча, «Абразкі» Ф. Яноўскага.

Вершы А. Пушкіна, у сувязі са 180-годдзем з дня нараджэння паэта, пераклалі Х. Жычка і Ю. Свірка.

З артыкуламі «За гэта — мой голас» і «Лясная ніва» выступаюць Т. Бондар і Я. Дняпроўскі.

Змешчаны нарысы «Неспакойная служба» К. Камейшы, «Неба Сяргея Грыцаўца» Г. Сямёнава, успаміны І. Клімава «Старонкі памяці».

Пра выданне часопіса «Чёрный передел» і газеты «Зерно» расказвае ў артыкуле «Гэта было ў Мінску» І. Сачанка.

Раздзел «Крытыка і літаратуразнаўства» прадстаўлены артыкулам М. Тычыны «Вялікія клопаты малой прозы» і успамінамі Х. Жычкі пра М. Лупскава — «Жыў на свеце вандроўнік...».

Рэцэнзуюцца кнігі «Падвышанае неба» В. Каваленкі, «Вобраз нашага сучасніка ў беларускай прозе» П. Дзюбайлы, выбраныя творы С. Шушкевіча ў двух тамах, зборнік «Жизнь, отданная народу» (пра С. О. Прытыцкага), першыя два тама «Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы».

Пад рубрыкай «Культура мовы» публікуецца артыкул І. Лепешава «Хто такі ён» (пра ўжыванне займенніка).

«МАЛАДОСЦЬ»

З вершамі выступаюць Ю. Свірка, В. Аколава, Р. Баравікова, А. Вярцінскі, В. Бяляцкі, Р. Тармола.

Друкуюцца пачатак аповесці А. Казаннікава «Вясна надзей», апавяданні «Цёплая ноч» і «Мех груш» В. Гардзеля, урыўкі з кнігі М. Лобана «Пляч раніцы тыдня».

«Дзіця на лініі» — публіцыстычны артыкул В. Віткі, змешчаны ў сувязі з Міжнародным годам дзіцяці.

Публікуюцца таксама артыкулы Б. Клейна «Зыгмунт Мінейка з Балванішкаў», С. Саладоўнікава «Поплеч з мараю», У. Навуменкі «Маладыя гады аднаўлення», В. Коўтун «Вытокі характара».

Штрыхі да творчага партрэта заўчасна памёршага таленавітага паэта С. Блатуна напісаў В. Нініфаровіч — «Адамнуў бы я лета...»

Прадстаўлены гумар, падборна «Ці помнім мы усё?», спорт.

«БЕЛАРУСЬ»

«Пракладзі сваю баразну...» — дыялог аб прафесійным майстэрстве, праблемах настаўніцтва на вёсцы, які вядуць старшыня Карэліцкага райвыканкома І. Базевіч і звыяны механізаванага зьяна калгаса імя У. З. Царука, Герой Сацыялістычнай Працы А. Мокат (запісаў І. Калюта).

Проза і паззіі прадстаўлены апавяданнем Ф. Манарэвіча, вершамі Б. Алейніка (пераклад Г. Бураўкіна), а таксама творами ўдзельнікаў VII Усесаюзнай нарады маладых пісьменнікаў В. Коўтун, Л. Тарасюк, У. Някляева, А. Салтука.

Часопіс адзначае 180-годдзе з дня нараджэння вялікага рускага паэта А. С. Пушкіна. Да гэтай даты прымеркаваны артыкул кандыдата філалагічных навук І. Сцяпуніна «Пушкін на беларускай зямлі» і карэспандэнцыя В. Жука «Летнім днём ля лукамор'я...».

Пра настаўніцкую моладзь, Героя Сацыялістычнай Працы Г. Пінчун расказвае М. Пятровіч, пра справы мінскіх метрабудаўнікоў піша І. Кармалітава.

Змешчаны таксама «Рэпартаж з краіны маленства» У. Ліпскага, чарговая гутарка з серыі «Бацькі і дзеці».

Пад рубрыкай «У фотааб'ектыве — час» прадстаўлены здымкі лабаранткі барысаўскага заводу «Агрэгат» С. Балашовай.

«З кабінета следчага» — новая рубрыка часопіса. Тут змешчаны нарысы У. Алягерчына «Сто плюс адна версія».

Чытач знойдзе таксама рэцэнзіі на кінапапею «Вялікая Айчынная», кнігі В. Быкава «Пайсці і не вярнуцца», М. Гіля «Вяртанне», аналітычную падборку «Выйшлі з друку», іншыя матэрыялы.

Контрпрапагандысцкая тэматыка прадстаўлена міжнародным фельетонам К. Пчолкі і артыкулам І. Горына «Ратуючы нашы душы!».

«НЕМАН»

Нумар адкрываецца вершамі А. Краўчанкі «З польскага шчыткі». Паззіі прадстаўлены таксама творами К. Камейшы (пер. І. Бурсава), І. Катлярова.

Друкуюцца заканчэнне аповесці Н. Перкіна «Я стаў партызанам», апавяданне М. Калыловіча «Мар'я з Хатан» (аўтарызаваны пераклад В. Тараса), пачатак рамана У. Караткевіча «Дзікае палляне караля Стаха» (пераклад В. Шчадрыной).

Пра лётчыка-насманаўта СССР У. Каваленка расказвае П. Пелехаў — «Зорная вышыня».

Пад рубрыкай «Запісы, успаміны, дакументы» змешчаны успаміны В. Мельнікава «Сапёры, наперад!» і нарыс К. Хмялеўскага «Па заданні ДНА».

В. Аскоцкі прапанаваў нататкі аб прозе М. Стральцова — «І трава, і асфальт».

«Нашчадкі Пушкіна ў Беларусі» — публікацыя Ц. Лікумовіча.

СТАРОНКІ МУЖНАСЦІ І ГЕРАІЗМУ

«Няхай памятаюць усё» — так называецца брашура Г. Ватковіча і В. Караткевіч, выпушчаная выдавецтвам «Полымя». Аўтары яе падрабязна расказваюць пра помнікі і памятныя мясціны рэвалюцыйнай і нацыянальна-вызваленчай барацьбы працоўных былой Заходняй Беларусі супраць беларускіх прыгнятальнікаў. Са старонак яе ажываюць дарагія, незабыўныя вобразы змагароў за ішчасце народа, тых, хто назаўсёды застаўся ва ўдзячнай памяці нашчадкаў. Гэта — С. Прытыцкі, М. Дворнікаў, А. Алышэўскі, В. Харужал, У. Царук, С. Рак-Міхайлоўскі і многія іншыя.

У шарэнгах барацьбітоў за светлае заўтра знаходзіліся і беларускія пісьменнікі М. Засім, М. Васілён, В. Таўлай, Б. Тарашкевіч, пра якіх таксама гаворыцца ў брашурцы.

НАВЕЧНА З НАРОДАМ

Імя Маршала Савецкага Саюза, двойчы Героя Савецкага

Саюза, аднаго з выдатнейшых палкаводцаў Савецкіх Узброеных Сіл Канстанціна Канстанцінавіча Ракасоўскага шырока вядома не толькі ў нашай краіне, але і ва ўсім свеце. З выключнай сілай талент яго праявіўся ў гады Вялікай Айчынай вайны, калі К. Ракасоўскі заўсёды знаходзіўся на самых адназначных плацдармах.

Асобныя эпідоды з баявога жыцця вядомага савецкага военачальніка ажываюць сёння са старонак кнігі І. Свістоўна «З бою ў бой», што папоўніла серыю «Герои Советской Родины», якую выпускае выдавецтва палітычнай літаратуры ў Маскве. У цэнтры увагі пісьменніка і баі за вызваленне Беларусі, калі генерал арміі К. Ракасоўскі камандаваў войскамі 1-га Беларускага фронту. Пазней жа ён узначаліў войскі 2-га Беларускага фронту.

Талент Ракасоўскага-палкаводца, яго асабісты мужнасць і гераізм, партыйная прыныповаць і ідэйная перакананасць паўстаюць таксама і з невялікіх успамінаў Маршала Савецкага Саюза А. М. Васілеўскага, маршала артылерыі В. І. Казакова, генералаў арміі С. М. Штэменкі і П. І. Батава, якімі адкрываецца кніга.

МУЗЫКАЗНАЎЦЫ ДЗЕЛЯЦА ВОПЫТАМ

Першае сумеснае пасяджэнне кафедры гісторыі і тэорыі музыкі Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. Луначарскага і Літоўскай дзяржаўнай кансерваторыі адбылося ў Вільнюсе, у Саюзе кампазітараў Літвы. У знамянальнай сустрэчы прадстаўнікоў беларускага і літоўскага музычнага ўдзельнікаў таксама члены музычна-навуковых секцый Саюза кампазітараў абедзвюх рэспублік, супрацоўнікі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, выкладчыкі Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горькага. Спецыялісты абмяняліся вопытам работы, расказалі пра творчыя дасягненні, абмеркавалі надзённыя праблемы музычнай педагогікі, засяродзіўшы ўвагу на праблемах развіцця музычнай крытыкі і выхавання маладых музыкантаў.

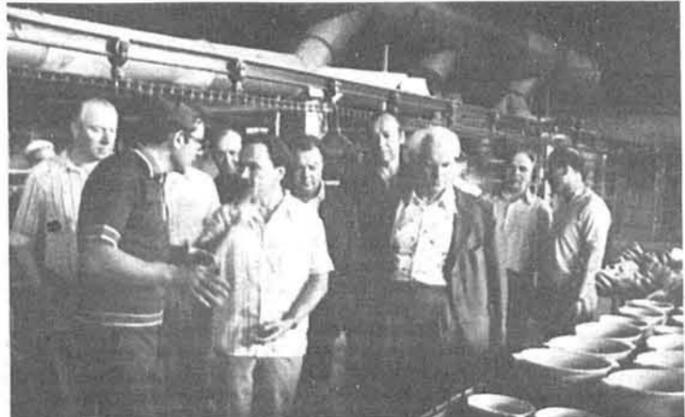
Адкрыў пасяджэнне старшыня музычна-навуковых секцый СК БССР Г. Глушчанка. У разгорнутым данладзе ён разгледзеў шырокае кола пытанняў аб метадах і формах падрыхтоўкі музыкантаў-крытыкаў, пра пастаноўку музычнай адукацыі ў рэспубліцы, вылучыў на абмеркаванне шэраг прапаноў па ўдасканаленні вучэбнай праграмы па музычнай крытыцы, намяціў першачарговія задачы ў гэтай галіне, асабліва падкрэсліўшы неабходнасць развіцця

разнастайных форм творчай практыкі студэнтаў-музыкантаў і арганізацыі трывалай базы для іх публіцыстычнай дзейнасці. Прафесар кансерваторыі, член-карэспандэнт АН Літоўскай ССР, старшыня музычна-навуковай секцыі СК Літвы Ю. Гаўдрымас пазнаёміў прысутных са станам музычна-крытычнай адукацыі ў рэспубліцы, закрануў важныя тэарэтычныя, метадычныя і практычныя аспекты развіцця музычнай крытыкі і педагогікі ў Літоўскай ССР. Ацэньваючы дасягненні Ю. Гаўдрымаса адзначыў прыярытэт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі ў гэтай галіне. Выступілі таксама загадчыкі кафедры Г. Куляшова, К. Сцепаўціч, А. Ладзігіна, П. Тамулюнас, выкладчыкі А. Амбразас, В. Ландсбергс, Л. Тамулітэ, Э. Мікенайтэ, А. Валадковіч. Адыблася сур'ёзная размова пра цяжкасці ў выхаванні маладых музыкантаў, пра недахопы і шляхі ўдасканалення вучэбных планаў і праграм.

Першае сустрэча гісторыка-тэарэтычных кафедр двух кансерваторыяў несумненна дасць станоўчыя вынікі ў іх далейшай рабоце. Удзельнікі пасяджэння аднадушна выказаліся за ўмацаванне творчых кантактаў музыкантаў Літвы і Беларусі.

Л. СЦЯПУРА.

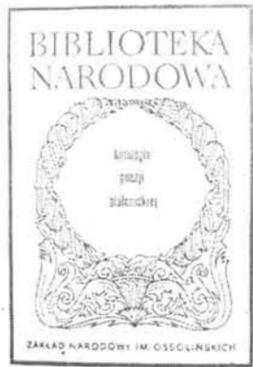
СУСТРЭЧА НА ЗЯМЛІ СЛУЦКАЙ

Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР да 35-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і ў сувязі з Міжнародным годам

дзіцяці правіла ў Слуцку і ў Слуцкім раёне шэраг літаратурных вечароў. На сустрэчу з працоўнымі выехалі пісьменнікі-землякі лаўрэат Дзяржаўнай

КНИГАПІС

АНТАЛОГІЯ БЕЛАРУСКАЯ ПАЭЗІІ. На польскай мове. Укладальнік і рэдактар Ян Гушча. Уступны артыкул А. Баршчэўскага. Вроцлаў, выдавецтва Імя Асалінікі, 1978.

Анталогія адкрываецца творами, што сталі для вытокаў беларускай паэзіі — народнымі песнямі. Затым ідуць творы ананімнай паэзіі. Даволі багата прадстаўлена паэзія XIX стагоддзя: Ян Чачот, В. Дунін-Марцінкевіч, П. Багрым, А. Вярыга-Дарэўскі, К. Каліноўскі, Ф. Багушэвіч, Я. Лучына, А. Гурыновіч. Анталогія дае ўдзяленне аб паэзіі нашаніўскай пары, якая прадстаўлена імёнамі А. Паўловіча, Цёткі, Г. Леўчыка, Я. Журбы і іншых. Складальнік, вядомы польскі паэт і перакладчык Ян Гушча ўдала падбраў творы класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы, Якуба Коласа, М. Багдановіча.

У кнігу ўключаны таксама вершы паэтаў савецкага часу З. Бядулі, Ц. Гартнага, А. Гурло, М. Чарота, У. Дубоўкі, П. Трусы, П. Глебкі, Я. Пушчы, У. Жылкі, М. Сурначова, З. Астапенкі, А. Коршана, С. Крыўца, У. Лісічына і інш.

Трэба сказаць, што адбор твораў складальнікам зроблены часам суб'ектыўна.

У анталогіі змешчаны ўступ, напісаны Алесем Баршчэўскім, а таксама бібліяграфія.

Г. ЯКАУЛЕВА.

С. МІХАЙЛАЧА. Актыўны экран. Актуальная праблема сучаснага беларускага дакументальнага кіно. На рускай мове. Мінск, выдавецтва ВДУ імя У. І. Леніна, 1978.

У полі зроку даследчына — сцэнарная і рэжысёрская распрацоўка антуальнай тэматыкі і гераічнага мінулага такімі аўтарамі, як В. Дашук і В. Сукмануа, А. Вялюгін і І. Вейняровіч, М. Залонава і М. Хубаў, Ю. Лыстаў і А. Забалоткі, К. Славін і М. Бірозна, П. Аліфярэнка і Ю. Цвяткоў. Аналізуючы творчыя прыёмы паназу жыцця праз аб'екты дакументальнага жанру, С. Міхайлава гаворыць пра выхавальны ўплыў фільмаў асабліва на маладых глядачоў, якім у першую чаргу і адрасаваны творы пра маральныя каштоўнасці і духоўнае станаўленне грамадзяніна новага грамадства, пра славу і гераізм паналення пераможцаў. Своеасаблівае экраннае партрэта і інтэр'ю, спалучэнне хронікі і мітух гадзю з сённяшнімі здымкамі і публіцыстычнасцю звароту аўтараў да глядачоў, «эфект прысутнасці» кінаамеры ў часе судовых паслужэнняў або на сяброўскай вечарыцы моладзі і метады працяглага назірання (бывае, гадамі і дзесяцігоддзямі, як у фільмах сцэнарыста Л. Браўскага, рэжысёраў Р. Ясінскага і В. Сукманова пра вучню адной школы ў Гомелі) — такое кола і такі далёгляд кіназнаўчай і сацыялагічнай размовы С. Міхайлавай з чытачамі гэтай цікавай кніжкі.

А. ЛІПЕНЬ.

СУСТРАКАЮЧЫ новую кніжку Аляксея Зарыцкага, я імкнуся як мага хутчэй пагартыць яе, хоць, бывае, ведаю вершы па ранейшых публікацыях. Мне карціць падзяліцца сваімі ўражаннямі ад іх — з сябрамі, з блізкімі. Маім прам водзіць не абавязак рэцэнзента, а хутчэй за ўсё абавязак удзячнага чытача. Есць у мяне і права другая паэта — выказацца аб тым, што я адчуў і зразумеў, чытаючы вершаваныя старонкі.

Быў час, калі мы з вядомым мастаком Іванам Ахрэмчыкам або з незабыўным нашым чарадзем у прозе Міхасём Лыньковым па тэлефоне чыталі адзін аднаму тва творы паэтаў, якія ўразілі нас так, што і чакаць сустрэчы было, здаецца, немагчыма. Мінск быў разбураны ўшчэнт, сярод каменных курганоў разбітай і абпаленай цэгла беглі трамваі, і сумнаватым зялёным пошумам краналі сляхі і сэрца дрэвы ля купалаўскага тэатра. Штодня мы крочылі пад гэты пошум, думаючы аб адным: надыйдзе час — нашы мінскія плошчы зноў стануць характарам. Ну, прынамсі такім, якое сёння адзначаюць усе гошці нашай сталіцы, аглядаючы цэнтр Мінска! І вось аднойчы ў суладдзі з гэтым настроем прагучалі вершы. Яго, Аляксея Зарыцкага.

А плошчу мы кілінам засадзім
і бэзам,
і будучы фантаны і возера там,
і прыляццяць раннім чэрвенем
і нам
Жывыл, лясныя, нясмелыя,

З Нёмана,
З Прыпяці,
З Бесядзі
Белыя,
Белыя,
Лебедзі,
Лебедзі!

Гэты настрой сорак сёмага года раптам агортвае мяне заўсёды, калі я затрымліваюся каля таго бронзавага хлопчыка з лебедзем у сверы, поблізу ад акцёрскага ўваходу ў купалаўскі тэатр.

Так ён адчувае, так ён бачыць навакольны свет. Так яго адлюстроўвае. Падхопліваючы настрой часу, суадносячы свае ўражання і запатрабаваны з тым светаадчуваннем, якім жывуць яго сучаснікі, жывём мы, яго землякі, суайчыннікі, сябры. Крылатыя белыя лебедзі ў яго вершах змяняюцца чырванню суніц, тэя — маланкай над Нараччу, а маланка пераходзіць у малюнак вайны, дзе цыфны перад атакі раптам робіцца больш гучнай, чым канадада франтавай артылерыі...

Пейзажныя замалёўкі А. Зарыцкага ўражаюць метафарычнымі асацыяцыямі, сімволіка балад выліваецца ў сюжэтнае апавяданне, сцэну (дарчы, схільнасць да сюжэтнай пабудовы твора вядзе А. Зарыцкага да паэм). Жанравая разнастайнасць творчасці — вельмі прывабная рыса яго таленту. Каб пацвердзіць гэта, спашлюся на хрэстаматычны верш «Арліная крыніца»: адкрываецца сімволіка тут мяжуе з рэальнасцю, а ў хадзе радкоў ёсць стрыжань — сюжэт!

Як і заўсёды, у кнізе «Каля вячэрняга кастра» вершы добра зроблены. І тут А. Зарыцкі арганічна спалучае апавядальную манеру пісьма з рэльефнай пластыкай, са скульптурнай глыбінёй малюнкаў, з перспектывай. Яго верш часцей за ўсё — аб'ёмны; ён адкрывае рэчы і настроі не ў адным вымярэнні. Некаторым такая зробленасць верша здаецца прыкметай «кніжнасці». Я называю гэтую якасць прафесіяналізмам. Тэхнічная дасканаласць верша А. Зарыцкага — не рацыянальнасць, вершаскладальнік, а

А. Зарыцкі. Каля вячэрняга кастра. Вершы. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1979.

плён крышталізацыі сапраўды паэтычнай задумы.

Калісьці А. Зарыцкі прысвяціў Пімену Панчанку радкі, дзе пра чалавечае сэрца сказана так: «То стукне дзяўчыне ў акно яно, то зойдзе ў новую хату к салдату, то к юнаку завітае. І пакідае цёплага золата груды усюды...».

Сапраўды, у П. Панчанкі самыя лепшыя творы — тэя, дзе радок прагарты непасрэдным хваляваннем сэрца. Гэтыя радкі — і ёсць «цёплае золата» паэзіі. І для А. Зарыцкага такое разуменне свайго мастакоўскага абавязку не толькі дарэчная дэкларацыя, а і мудрасць працы ў літаратуры.

Ці не таму я запрашаю яго радкі да сябе ў майстэрню ў

Таму мяне хвалююць ў кнізе «Каля вячэрняга кастра» абліччы і галасы Янкі Купалы («Заслаўскія салаўі»), Адама Міцкевіча і Якуба Коласа («Несмяротныя землякі»), Пабла Нэруды («Пахаванне Пабла Нэруды»), Змітрака Астапенкі («Запаветныя цымбалы»), Петруся Броўкі («Нашаму запявалу»), Аркадзя Куляшова («Лісток»)...

Мой друг Аляксей Зарыцкі валодае паэтычнай формай і

набыло пэўныя ўстойлівыя абрысы і таму лёгка паддаецца «паказу» ў літаратуры. Ён часта сягае паэтычнай думкай у будучыню, у наша «заўтра». Яго радок, бывае, вельмі выразна ўвасабляе ледзь прыкметныя абрысы, заўважае і абмалёўвае тое, што нараджаецца, фарміруецца, набірае разгон. Лепш за ўсё гэта пацверджаецца адным з вершаў кнігі «Каля вячэрняга кастра», які называецца «Будаўнікам БАМа».

Услед за вамі ўстануць гарады,
За вамі нівы зарунеюць заўтра,
Раскрыюцца радовішчы руды,
З зямных глыбінляў густа хлыне нафта.

І будзе лепшая з усіх уцех —
Там, дзе хмурыла снігоз тайга вачыста,
Дзіцячы смех, нібыта першы снег,
Засерабрыцца гэтак чыста-чыста...

Паэтычна адчута, і сапраўды ж вышэйшая ўзнагарода будаўніку будучыні — чысты дзіцячы смех!

Дазволю сабе тут выказаць наступнае меркаванне. Мясце ўзрушыла смеласць тэатральных рэжысёраў, якія абцяюць у будучым тэатральным сезоне даць у Брэсце сцэнічнае ўвасабленне драматычнай паэмы Аркадзя Куляшова «Хамуціус». Дзёрзкая задума, наватарскі намер!

Хоць у кнізе, аб якой я тут гавару, паэм А. Зарыцкі не змясціў, мушу нагадаць, што і ў гэтым жанры ён мае свае дасягненні («Пабрацімы», «Наш сын», «Світанскія сады», «Паэма пра залатое дно» і іншыя паэмы). Чытаючы зборнік «Каля вячэрняга кастра», я падумаў, што і паэмам А. Зарыцкага, мабыць, наканавана цікавая будучыня. Знойдзецца ж такі эксперыментатар-рэжысёр, які адчуе ў іх патэнцыялы сцэнічнага спектакля, і ўздуць яго паэмы на падмошкі. Прынамсі, сплаў гістарычнасці з сучасным сюжэтам, умёнае абмаляваць характар, бліскучыя дыялогі і дасціпныя рэплікі, паэтычная плынь драматычнага сюжэта — усё гэта так прыдатна музе Мельпаме!

Я помню часы, калі паэты палі майстэрні для аблічча помніка палкаводцу Баграціёну. Гісторыя і сучаснасць тады як бы зліліся ў адно. Зусім літаральна. У вершах такі сплаў мае характэрна-паэтычную адметнасць. Я раю сваім сябрам, усім чытачам — пагартыць кніжку «Каля вячэрняга кастра». Яна дорыць незабыўныя ўражання.

Хай даруе мне мой дружка Аляксей Зарыцкі, мой «Баграціён», але я і дагэтуль так і не стаў літаратурным рэцэнзентам, застаюся чытачом і гарачым прыхільнікам таленавітага паэтычнага слова. Зацікаўленым. Уважлівым. Тым чытачом, які не можа не падзяліцца з іншымі радасцю ад прачытанага. Вось гэта я і паспрабаваў зрабіць. А на стала маім лажыць кніжка, і ў ёй закладзены старонкі. Я буду чытаць гэтыя вершы сябрам.

Заір АЗГУР,
народны мастак СССР.

хвіліны роспачы і смутку або ў хвіліны напружанага пошуку і радасці! Бывае, думка скіруецца ў край дзяцінства, на маю Віцебшчыну, — узнікаюць радкі верша «У Лельчыцкай пушчы»: «Тут і сонечны прамень праз гушчары ледзь праб'ецца. Пушчай, пушчай цэлы дзень, як ручай, дарога ўеца...» А гэта ж так добра: бачыць нешта запаветнае ў жыцці нібы ў слоўным адзенні паэта! Спыненае імгненне...

З таго, што я ведаю і люблю ў паэзіі А. Зарыцкага, у тым ліку — з апошняй яго кніжкі «Каля вячэрняга кастра», робіш адзіную выснову: яго ямбы і харэі з'яўляюцца не таму, што ён — віртуоз, які валодае тэхнічнай вершаскладальніцтвам, а з прычыны шчырага чалавечага захаплення паэтычнай задумай, падказанай жыццёвымі ўражаннямі.

Па вершах апошняй кнігі кожны чытач здагадаецца, што аўтар — не малады чалавек. Гэта — споведзі сівога паэта, за плячымі якога вялікі адрэзак часу, вёрсты і вёрсты жыццёвых дарог («Зноў юнацтва вяртаецца ў мроях і снах, забірае мяне ў свой салодкі палон...» — прызнанне шчырае і трапяткое!). Ды толькі і ў мінулае ён глядзіць вачамі сучасніка, правярае перажытае тады сённяшнімі меркамі і ўяўленнямі, цяперашнім разуменнем рэчаіснасці і жыцця.

Чаму я звяртаю ўвагу на такую акалічнасць? Таму, што той чытач, які будзе гартыць кнігі А. Зарыцкага розных гадоў выдання, пазнаёміцца са своеасаблівай лірычнай гісторыяй, з лірычным дзённікам сучасніка. Такі чытач ацэніць характар і асобных твораў, і ўнутраную еднасць гэтай паэзіі наогул.

Не магу не адзначыць інтэлектуальную дасведчанасць паэта. Прыкметы чалавечай натуры, якая добра ведае філасофію, гісторыю, сацыялогію, фальклор, — у вершах А. Зарыцкага. Некаторым здаецца, што і ў іх адбіваецца ўсё тая ж надакучлівая «кніжнасць». Не, гэта менавіта багацце інтэлектуальна дасведчанага мастака.

ўмею напаўняць яе непасрэднасцю сваіх паэтычных уражанняў і пачуццяў. Перачытайце верш «Перад помнікам Шапэну» і вы падзеліце маю думку.

Плыве змярнанне маркотнай хмарнай,
На дол кладзецца халодным ценем.
Шапэн застаўся ў вячэрнім парку
Сам-насам з небам, ужо асеннім.
Шапэн іграе. У задуменні
Панікла ў парку прыціхлым голле.
Ярчэюць зоры. Што ні імгненне —
Па-над Варшавай іх болей, болей.
Шапэн іграе...

Якая выразная і чароўная сапраўды музычная інструментука верша! І — зусім рэальны, я сказаў бы — відэочны, адбітак таго, што «кожны» мае магчымасць убачыць у Лазенках у Варшаве.

Мне такое спалучэнне аўтарскай дасведчанасці з непасрэднасцю, пачуццёвай плыні з адточаным майстэрствам, дакладнай назіральнасцю з адчуваннем агульнага настрою вельмі дарогае ў мастацтве наогул, не толькі ў галіне паэзіі. Таму я з такім захапленнем пішу пра кніжку «Каля вячэрняга кастра».

Мабыць, і тэя з нас, каму асабліва дарагая ваенная тэматыка, заўважаць рысы высокай паэтычнай культуры ў творах А. Зарыцкага, прысвечаных векапамонным дням і начам Вялікай Айчыннай... Тут я адрасую чытачоў да вершаў «Незабудкі», «Беларускі пераклад «Фаўста», «Помні, хлопчыкі!», «Перад Вечным агнём».

На працягу свайго доўгага жыцця ў паэзіі А. Зарыцкі (з 1927 года) не выпускае з поля зроку, умоўна кажучы, наша «ўчора». Гісторыя народа, краіны, рэвалюцыя — «дзеянна асоба» драматургіі, яго паэзіі, калі толькі так можна вызначыць гэта. Зразумела, «асноўны герой», асноўны прадмет даследавання і асэнсавання для яго — наша «сёння». А мне дарогае гэта настойлівае імкненне А. Зарыцкага адлюстравань мовы і асобных твораў, і ўнутраную еднасць гэтай паэзіі наогул.

У ПАЭТАУ НАВАТ ПАСЛЯ доўгіх гадоў жыцця і працы не заўсёды атрымліваюцца шматлікія гоўстыя тамы. Бо адзін, нават кароткі верш можа пераліць у свае радкі хвалі ўсіх бачных і ўяўных рэчак, росы з усіх пройдзеных і снёных дарог, мелодыі з усіх блізкіх і далёкіх лясоў... У Станіслава Шушкевіча, старэйшага беларускага пісьменніка, выйшла не так даўно два тамы выбранага. Два тамы — як двое крылаў, што нясуць птушку натхнёнага жыцця і над бацькавым домам, і над далёкай Сібірю, і над роднай зямлёй, абвугленай у полымі Вялікай Айчыннай, і над сённяшнім працоўным Мінскам... Менавіта вось так — і ўзнісла, і трыможна, і з павагай — успрымаецца мной жыццё і творчасць С. Шушкевіча.

У адным з яго вершаў ёсць такія дзве строфы:

Зашумела голле...
Едуць уздоўж поля. Зашумелі дрэвы
лістам.
Тупаюць коні. Вечар... Прахалода...
— Гэтаю дарогай, — кажа маці, — прыстаў
Гнаў у горад бацьку за падводай.
Грунаюць колы —
Едуць балаголы.

Едуць па выбоістым гасцінцы.
Бачу, як пабеглі дзве слязіны долу,
Бачу дзве слязіны ў маці на хусцінцы.

Ці толькі пра сябе сказаў паэт? Так, ёсць і яго біяграфія. Яна ёсць у кожным паэтычным творы. Але ёсць тут яшчэ і абагульняльны сэнс, тая дзве матчыныя слязіны, якія заўсёды злітаюць на дарогу, па якой у далёкі свет выпраўляюцца ці бацька, ці сын, ці дачка. У кожнага з нас ёсць гэтая дарога, у кожнага

С. Шушкевіч. Выбраныя творы ў двух тамах. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1978.

з людзей на зямлі тояцца ў сэрцы тая дзве матчыныя слязіны: адна ўзнікае ад радасці, шчасця, а другая, пякучая, як і здарасца ў чалавечым жыцці, — ад усяго астатняга... У жыцці сваім прайшоў паэт не адзін круг выпрабаванняў, захаваўшы да сталага веку мяккую лірычнасць, пільны паэтычны зрок, высокае і чыстае грамадзянскае сумленне:

Н Я Г А С Н Ы Я РАБІНАВЫЯ ГРОНКІ

Накладзе я напай. Дубовым зрубам
Пясок спышаўся затрымаць сыпучы,
А майстар-дзед часамі нават груба
Мяне навукаю грабарскай мучыў...

І калі з першай жылкі ў падымеллі
Жывыя кропелькі пабеглі, паліліся,
Зруб пасвятлеў, і мы памаладзелі
І, як сляры, любоўна абняліся...

Вартасць творчых здабыткаў кожнага паэта найперш вымяраецца значнасцю грамадзянскіх вытокаў. Яны, вытокі чалавечай душы, сумлення, жыццёвых поглядаў, акрэсліваюць важнасць, патрэбнасць, актуальнасць усяго створанага пісьменніцкім пяром.

Вытокі паэзіі С. Шушкевіча бяруць свой пачатак з народнай творчасці. Светаўспрыняцце, тэматыка, лад і накірунак творчай думкі — усё гэта прасвечваец-

ца не толькі ў самай паэтыцы твораў, але і ў змесце, у той асаблівай стрыманасці, моўнай ашчаднасці і, адначасна, у тым народным гумары, якімі так багаты фальклор:

Блукалі валачобнікі пад ранак за сляом.
За хмарамі падранымі ўжо зоркі не было.
Між імі, гарлапанамі, крычаў
старэнькі дзед:
— Вясна прыйшла жаданая,

Мяне між імі, юнага, тады там не было,
Аб гэтым і не ведала вясновае сляо.
І так яно праходзіла нямала зім і лет...
— Вясна прыйшла жаданая,

Ах, дзе ж вы, валачобнікі,
і я гадамі дзед...
Вясна прыйшла жаданая,
вясна-красна на свет.

«Дарога вясны» С. Шушкевіча (так называецца першы раздзел першага тома) пачала свой імклівы рух у гады, калі сталела наша беларуская савецкая літаратура. Калі клаліся барозны новага жыцця, і паэтва радасць звінела «словам маладым ад сялянскіх гоняў, ад сялянскіх шій. Ад дуброў шумлівых, ад вясковых хат, дзе жыцця імклівы крокчыць новы лад». Калі пачаліся незабы-

ныя сустрэчы і знаёмствы з цікавымі людзьмі, якім у недалёкім часе будучы прысвяціцца трапяткія вершы. Гэта — Янка Купала, Якуб Колас, Міхась Лынькоў, Васіль Каваль, Тодар Кляшторны, Алесь Ліпінёў, Рыгор Шырма, Іван Мележ і многія іншыя.

І з гэтым вядомымі кожнаму з нас людзьмі, і з творчасцю іншых выдатных літаратараў, чые сляды ярка значацца на той жа дарозе, на якой адбіліся крокі С. Шушкевіча, мы бліжэй знаёмімся ў другім томе, дзе сабраны апавяданні, нарысы, успаміны, крытычныя эцюды. Ужо назвы праявітых твораў выразна сведчаць пра шырокае кола інтарсаў іх аўтара, пра яго немалы творчы вопыт, кола яго сяброўства: «Легендарны Гая Гай», «Аўтар беларускай рабінзанады», «Купала і дзеці», «Люблю наш край», «Дзесяць дзён з Міхасём Васільком», «Слова пра Пятра Глебку» і г. д. Празічныя творы, успаміны, напісаныя С. Шушкевічам на грунце асабістага перажытага, убачанага, прадуманага, выверанага сэрцам і часам, карысныя і цікавыя і для літаратара, і для настаўніка, і для студэнта...

Асобнае слова — пра творы для дзяцей, аб'яднаныя ў раздзелы з характэрнымі назвамі: «Колькі кіпцікаў у кошкі» (вершы) і «А ў лесе ды пад дубам» (казкі). Не стаўлю перад сабой задачу аналізаваць тэматыку, змест усяго гэтага паэтычнага абсягу. Галоўнае тое, пра што ўжо неаднойчы справядліва і добраазвучана пісалі крытыкі — неверагодная лёгкасць, даходлівасць, метафарычнасць твораў С. Шушкевіча, адрасаваных самому галоўнаму і самаму патрабавальнаму маленькаму чытачу. Менавіта ў маленстве ў душу чалавека западае зярнятка любові да радзімы, да матчынага

ВЕРНАСЦЬ ЖЫЦЦЮ, ВЕРНАСЦЬ САБЕ

Час уносіць у канкрэтнае адлюстраванне падзей вайны ўсё новае і новае аспекты. Пашыраюцца рамкі даследавання «бытавога» ваеннага матэрыялу. Тое, што здавалася калісьці другародным, нязначным, праз гады набывае новы сэнс. І чым далей у гісторыю адыходзіць ад нас тая агнявая гады, тым больш узрастае тэндэнцыя да разумення вайны як паўсядзённай напружанай працы народа ў небывала цяжкіх умовах.

Сучасныя беларускія праязікі адлюстроўваюць у сваіх творах не толькі франтавыя падзеі, але і даследуюць глыбіні народнага жыцця, народных характараў, сітуацыі, звязаныя з побытам і гераічнай барацьбой беларускай вёскі, якая знаходзілася ў тыле ворага.

Актыўна працуюць у гэтым напрамку пісьменнікі так званых «сярэдняга» пакалення, да ліку якіх належыць і Б. Сачанка. Яго творчасць (як і творчасць І. Пташнікава, І. Чыгрынава, В. Адамчыка, У. Дамашэвіча, М. Стральцова) пачалася ў другой палове 50-ых гадоў — пачатку 60-ых гадоў і была цесна звязана з агульнымі накірункамі развіцця ўсёй савецкай літаратуры гэтага перыяду. Недалёкімі былі яшчэ і гады вайны, ад якой засталіся незабытыя, пакутлівыя дзіцячыя ўражанні. Спаленая родная вёска, выгнанне ў Нямеччыну, вяртанне на Радзіму, боль страты блізкіх людзей, цяжкія пасляваенныя нястачы — усё гэта знайшло потым сваё адлюстраванне ў кнізе «Чужое неба», аповесцях «Пакуль не развіднела», «Апошнія і першыя» — лепшых у творчасці Б. Сачанкі. У першых ужо апавяданнях пісьменніка, змешчаных у зборніках

Б. Сачанка. Вялікі Лес. Раман. «Полымя». №№ 3—4, 1979.

«Дарога ішла праз лес», «Барвы ранняя восені», «Зямля маіх продкаў», адчуваецца рэальнае бачанне свету, вызначаецца тая канцэпцыя жыцця, якая застаецца амаль што нязменнай і ў далейшым. Перачытваючы апавяданні, аповесці Б. Сачанкі ў паслядоўнасці іх узнікнення, прыкмятаеш, як ад твора да твора ўзрастае майстэрства праязіка. Аднак паранейшаму заставаўся ён адданым сваёй тэме, хіба што мацнейшай рабілася любоў і прыхільнасць да роднага Палесся, яго людзей, веліч духу якіх, мужнасць і нескаронасць перад захопнікамі паказвае пісьменнік не толькі ў кнігах аб Вялікай Айчыннай вайне, але і ў гістарычных аповесцях «Агліцкая сталь», «Дыярыуш Мацея Белановіча».

Б. Сачанку можна аднесці да беларускіх аўтараў, кроўна зацікаўленых тэмай Палесся, захопленых ёю, відаць, назаўсёды. Амаль усе яго папярэднія аповесці, апавяданні прысвечаны Палесцю — ваеннаму, пасляваеннаму, яго далёкім мінулым і сённяшнім дням. Але з усіх твораў, бадай, самы «палескі» першы раман Б. Сачанкі «Вялікі Лес». Нават сама назва — «Вялікі Лес» — гаворыць аб натуральнасці, бяскончасці жыцця, стварае аптымістычнае адчуванне прастору Палесся, лясы, палі, рэкі, азёры якога належалі і заўсёды будуць належаць людзям, якія жылі тут спакон вякоў, нягледзячы на ўсялякія варажыя нашэсці. Вёска Вялікі Лес як бы ўвасабляе ў сабе народ, у якім выяўляюцца самыя розныя людзі, розныя на вынослівасць, маральную ўстойлівасць, але ў агульным, у цэлым — мужныя, нездольныя.

Цэнтральная эпічная падзея твора — вайна, яе праяздзены і самыя першыя трагічныя моманты. Пісьменнік ставіць мэ-

ту — асэнсаваць з вышыні сённяшняга дня працоўны і ратны подзвіг народа ў незвычайных умовах акупацыі, якія паўсядзённа ставілі яго ў сітуацыі асабліва жahlівыя. У занятых ворагам вёсках людзей пастаянна трымаў у напружанасці і раз'яднанасці тэрор, пагроза ўгону ў Германію, арышты, катаванні. У гэты час надзвычай аглена паўставала «дэбро» і «зло», адкрываліся глыбіні чалавечай душы. Кожнаму даводзілася самастойна рабіць выбар і несці за яго поўную меру адказнасці перад судом уласнага сумлення. Зварот да такога матэрыялу даваў пісьменніку магчымасць па-мастацку даследаваць вытокі нескаронасці савецкага чалавека, адданасці сваёй Радзіме і ўладзе.

У «Вялікім Лесе» мае месца звязанае з асноўным прадметам адлюстравання імкненне аўтара раскрыць характар не толькі асобнага ўдзельніка вайны, а галоўным чынам выявіць дзейнасць «духоўных боепрыпасаў» пэўнага сацыяльнага асяроддзя — калгаснай вёскі, устойлівасць яго сацыялістычных, калектывісцкіх ідэалаў.

У рамане жыццё палескай вёскі Вялікі Лес, падзеі, характары герояў яшчэ толькі пачынаюць раскрывацца. Але і па гэтай першай, апублікаванай частцы твора, можна меркаваць аб яго вартасцях. Пераход ад апавяданняў, аповесцей да вялікага эпічнага паплатна з'яўляецца заканамерным развіццём творчасці пісьменніка. Гэта пераход да новага, нязвяданага яшчэ жанру, якасна новага тыпу мастацкага мыслення. Першы раман праязіка ўвабраў у сябе не толькі тэматыку многіх папярэдніх твораў, але і рысы стылявой манеры, многія аспекты яго жыццёвага і літаратурнага во-

пыту. Раман з'явіўся арганічным працягам творчых пошукаў пісьменніка, ён моцны сваімі бытавымі інтанацыямі, кампазіцыйнай зладжанасцю, логікай абгрунтавання характараў, уманнем перадаць напружанасць падзей. Наследуючы лепшыя традыцыі беларускай «вясковай» прозы, аўтар імкнецца разглядаць жыццё сваіх герояў у адзінстве сацыяльных, маральных, псіхалагічных асноў. І жыццё гэтае адкрываецца як разнастайнасць народных індывідуальнасцей, складаных чалавечых лёсаў. Падзеі разгортваюцца няспешна, размерана, пісьменнік засяроджваецца на паўсядзённым побыце Вялікага Лесу, апошніх мірных імгненнях, напоўненых напружаным прадчуваннем вайны.

Пачатак вайны парушыў прывычныя ўмовы жыцця. І нездарма, перадаючы трывожную атмасферу пярэдняга і першых дзён вайны, пісьменнік як бы ўслухоўваецца ў народныя паданні, расказы старых вялікалесцаўцаў пра мінулыя войны, пра «шляхту, шведцаў, французцаў», што праходзілі праз гэты край, які заўсёды заставаўся пераможым. Адзінкі такога фальклорнага характара ўжо выкарыстоўваліся пісьменнікам у аповесці «Апошнія і першыя» — гэтым своеасаблівым рэквіеме ахвярам вайны. Але ў рамане яны больш мэтанакіравана ўводзяцца ў агульную плынь апавядання. Ад перадачы знешніх прыкмет гэтага перыяду жыцця вялікалесцаўцаў Б. Сачанка пераходзіць да раскрыцця ўнутранага свету сваіх герояў, паказвае якасна іншую маральную атмасферу, выяўляе, чаго варты кожны з іх. Менавіта гэта магістральная тэма аб'ядноўвае ўсе сюжэтныя лініі. У рамане пакуль што мы не можам вылучыць асноўнага, цэнтральнага героя. У полі нашага зроку паступова з'яўляецца то адзін, то другі чалавечы лёс. Іншы раз такая манера апавядальнасці здаецца як бы канспектуйнай, драбніць агульную карціну, узнікаюць неабавязковыя эпізоды. Але ў сукупнасці ўсе гэтыя падрабязнасці ў апісаннях персанажаў, знешніх падзей і абставін, якія

іх акаляюць, ствараюць цэласны вобраз вясковага калектыву. Вайна, нават самы яе пачатак, дае магчымасць убачыць, як правяралася ў вялікалесцаўцаў гэта агульнае, народнае гадамі калектывнага гаспадарання. Аўтар раскрывае ў характарах радавых прадстаўнікоў сялянскай масы ступень сацыяльнай спеласці, адлюстроўвае розныя нечаканасці ў паводзінах людзей і не толькі станоўчыя, абнадежваючыя, радасныя, але і адмоўныя, рэзка-кантрастныя, несумяшчальныя з нашымі маральнымі нормамі. Як і ў жыцці, у рамане вострадраматычнае, нават трагічнае суседнічае з паўсядзённым, звычайным. Мы сутыкаемся не толькі з самаадданасцю, разважлівасцю, практычнасцю, але і з абьякавасцю, легкадумнасцю, дызэрцізмам, нават адкрытым здрадніцтвам. Аўтар добра ведае вясковы побыт, не ідэалізуе яго, глядзіць на ўсе падзеі як бы вачамі розных жыхароў Вялікага Лесу. Гэта іх бачанне, іх думкі і ўяўленні аб вайне робяць апавяданне шматмерным, хаця пункт гледжання аўтара нідзе не зліваецца з меркаваннямі герояў ужо нават таму, што адлюстроўвае ён падзеі тых дзён з пазіцыі сучаснасці. Так пісьменнік праз асабістае, прыватнае імкненне раскрыць бытавую праўду вайны, намаляваць аб'ектыўную карціну рэчаіснасці.

У рамане побач з непасрэдным дзеяннем раскрываюцца і падзеі мінулага, галоўным чынам праз унутраныя маналогі, думкі герояў. Гэта стварае вакол кожнага з іх своеасаблівую мікрасферу, заснаваную на ўласцівацях іх характараў і жыццёвых клопатаў. Дзякуючы гэтаму, пашыраецца і храналагічная прастора рамана. Падзеі то паказаны ва ўсёй іх імкліваасці, драматызме — прадчуванне вайны, яе пачатак, мабілізацыя, ваенныя дарогі, энергічныя меры Івана Дарошкі і Васіля Кулагі па захаванні і распарадкаванні калгаснай маёмасці, — то часам дзеянне заціхае і чытач як бы ўваходзіць ва ўнутраны свет герояў — аўтар даследуе рух іх душы, перажыванні, настроі.

слова, барыкоўскага краю. Ролю дзіячай літаратуры ў гэтым сэнсе цяжка перацаніць. Хутчэй бывае наадварот. Таму і ўспомнілася мне адна творчая сустрэча С. Шушкевіча з піянерамі адной са школ Пінска. Прысутнічала і я, разам з дзецьмі і настаўнікамі слухала вершы пра Марата Казяе, пра мужных беларускіх партызан, слухала і цікавыя казачкі, вясёлыя вершыкі. Раз-пораз то адзін, то другі з хлопчыкаў нахіляўся да свайго суседа і з радасным і гордым тварам шаптаў яму, што прачытаны верш ён ужо ведаў раней. І, задаволены, пазіраў на паэта... Такому можна пазайздросціць.

Есць у двухтомніку верш з лірычнай назвай «Рабінавыя гронкі». Хоць у пачыткі ён, можа, залішне прамалінейны, але твор гэты ўражае асаблівай безабароннай даверлівасцю:

З мудрацамі я не бегаў наўздагонкі,
Да славы ты я не лезу ў пабрацімы,
Для мяне рабінавыя гронкі
Вечна свеціцца ўвосень прада вачыма.

Я ж не раз сады садзіў вясною,
І яны для ўсіх цвітуць на свеце.
Калі яблык напалае ў раскошу,
Дык і зярынткі, як іскрынькі, свеціць.

Нехта ж іх старанна у зямлю пасадзіць,
Нехта вырасіць і выпестуе дрэвы,
Мне здалася, што дарог ужо з паўпядзі...
Маладыя леты, дзе вы, дзе вы?!

Калі вецер ад марозу звонкі
Гне да долу трапяткое голле,
Бачу я рабінавыя гронкі
Блізка, нізка, аж на частаколле.

Рабінавыя гронкі патхнення, мужнасці, сумленнасці... Будуць мінаць зімнія халады і летнія спекі, будуць аддзітаць кастры вясны і восені, будуць пралятаць гады... Але рабінавыя гронкі паэзіі нягасныя.

Валяціна КОУТУН.

ГОЛАС ШЧЫРЫ, ПРАНІКНЁНЫ...

Кожны паэт па-свойму аявае Радзіму, прыроду, жыццё савецкіх людзей, іх адносіны да працы, да нашага імклівага часу. Тым больш, калі гэты чалавек сам прайшоў вялікую жыццёвую школу, бачыў і перажыў жахі Вялікай Айчыннай вайны. Менавіта да такіх літаратараў належыць і Уладзімір Ляпёшкін. Таму ўся яго паэзія — водгук на падзеі, сведкам і ўдзельнікам якіх ён быў. У гэтым добра пераконваецца, калі знаёмішся з яго кнігай «Вялікая вайна ўчэбнага ўрока», у якую ўключаны лепшыя вершы з папулярнага зборніка «Ранішнія росы», «Рупнасць», «Роднае», «Вусце», а таксама новыя творы.

Любоўю да Радзімы, да сваёй Вацьнаўшчыны, да яе людзей — пераўтваральнікаў прыроды, стваральнікаў матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей прасякнуты радкі кнігі. У ёй раскрываецца прыгажосць савецкага чалавека, яго вернасць ланісім ідэалам, Камуністычнай партыі. Пераканаўча расказвае аўтар і пра тую змену, якая адбылася на беларускай зямлі.

У. Ляпёшкін. Перадлеце. Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1978.

Тэма гераізму, подзвігу людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны ярка і своеасабліва адлюстравана ў вершы «Севастопальскі маяк»... Гарыць Севастопаль. Праз палымя, дым ідуць у атаку матросы. Аўтар зазначае, што подзвіг Севастопальцаў — неўміручы і што тыя, хто аддаў сваё жыццё за нашу Айчыну, — бессмяротныя, і што ў агнях маяка прамяняцца сэрцы герояў.

Пра мірныя стваральныя будні, напоўненыя рамантыкай аднаўлення, цёпла, шчыра расказваецца ў шмат якіх творах, што ўвайшлі ў гэту кнігу. Былыя франтавікі, людзі, якія прайшлі праз пекла вайны, зноў у паходзе, на фронце мірнай стваральнай працы, на фронце аднаўлення разбужаных ворагам гарадоў і сёл. Асабліва вылучаецца верш пра ветэрана, салдата, які вярнуўся з роднага палка без правай рукі і знайшоў сваё месца ў жыцці.

Выбранае У. Ляпёшкіна «Перадлеце» — кніга, якая вабіць чысцінёй думак і пачуццямі нашага сучасніка і хвалюе ў лепшых творах чысцінёй слова, умелым аўтара гаварыць проста і шчыра.

А. КІРПІЧЭНКАУ.

І гэтыя старонкі набываюць важкі сэнс, паколькі менавіта тут паўстае паўната «непрыгладжанага творчага жыцця народа». (А. Талстой).

Непрыкметная на зямлі палеская вёска і зусім малая кропля ў моры народным — сям'я Дарошкі, якая выступае асяродкам практычнага вопыту беларускай вёскі, яе традыцый, светаадчування, этычных і сацыяльных уяўленняў. Раскрываючы вобраз старога Мікалая Дарошкі, які з'яўляецца, несумненна, адным з найбольш грунтоўных і ўдалых у рамане, аўтар ідзе ў глыбіню жыццёвай гісторыі свайго героя. Праз успрыманне Дарошкі мы бачым падзеі рэвалюцый, грамадзянскай вайны, калектывізацыі. Вобраз Дарошкі традыцыйны. Пісьменнік у яго лёсе паказвае той жыццёвы шлях, які прайшлі мільёны сялян ад сваёй аднаасобніцкай гаспадаркі да калгаснай. Дарошка з болем раставаўся з уласным кавалкам зямлі, з цяжкасцю ўступаў у калгас. І нават стаўшы калгаснікам, ён па-ранейшаму ходзіць у лес на расчараваны, карчучы пні, каб набіць і засеяць лішнюю дзялянку. Аднак гэты аднаасобніцкі імкненні не на карысць сям'і. Не вырываўла непаспяхаванай працы і памерла жонка, даўно адышоў ад бацькі старэйшы сын Іван — старшыня сельсавета, не адчувае бацькавай прыхільнасці да працы на зямлі маладошы Косцік, сярэдняя дзеці — Піліп і Параска таксама жыць сваім жыццём.

Вестка пра вайну ўскалыхнула застарэлыя мары Мікалая Дарошкі: «ці ўдасца вярнуць назад сваю зямлю? Тую, якую некалі раскарчываў, умасліў гноем, якую перамацаў, перабраў рукамі. Кожны карэнчык, кожную быльчачку не раз і не два...» Аднак цявораза сялянская разважлівасць не дае разгарнуцца гэтым думкам, узнікае другое: «вайна заўсёды згуба для людзей, ад яе чакаць добра не варта!».

Падыходзячы да раскрыцця таго або іншага характару, пісьменнік не ставіць перад сабой мэты падаць яго адразу, ва ўсёй шматграннасці. Ён вылучае спачатку адну найбольш

яркую рысу, за якой ужо магчыма ўявіць усяго чалавека, зразумець асноўную яго сутнасць, адчуць напрамак развіцця дадзенага персанажа ў далейшым. Так і ў вобразе Мікалая Дарошкі аўтар вылучыў тое традыцыйнае, устойлівае, што з'яўляецца самым істотным у народным характары: справядлівую сялянскую працавітасць, любоў да зямлі, практычнасць, гаспадарлівасць, здольнасць да правільнага разумення падзей. Праўда, побач з усім гэтым дадатным падкрэсліваецца і адмоўнае: хцівасць, прага да назапашвання, абьякавасць, зацятая маўклівасць, тыя ж уласніцкія імкненні.

Поўнай супрацьлегласцю Мікалаю Дарошцы выступае Яўхім Бабай, чалавек, у характары якога таксама закладзены неадольны ўласніцкі пачатак. Аднак, калі Дарошка моцны сваёй працавітасцю, маральнай устойлівасцю, сваімі карэннямі, то Яўхім Бабай — чыста кулацкая натура, якую нішто ўжо не можа перавышаваць. Лагічна абгрунтаваны аўтарам шлях гэтага дысерцыра — здраднікі і нямецкага паслугача.

Жыццё, абставіны перадаваёнай эпохі сфарміравалі і характар Івана Дарошкі як чалавека і кіраўніка. Яго біяграфія дазваляе зразумець працэс абнаўлення сялянскага характару, сцверджання ў ім калектывісцкіх пачаткаў. Іван з маладых гадоў пачаў працаваць на заводзе, прайшоў загартую ў рабочым асяроддзі, вучыўся ў горадзе, а затым быў прысланы на пасаду старшыні сельсавета. Маштаб яго мыслення, разумення падзей больш шырокі, чым у аднаасобніцкай вёсцы, ён востра адчувае асабістую адказнасць за калектывнае, аднак даволі абмежаваны ў сваіх дзеяннях, часта выступае як звычайны функцыянер. Манера паводзін, узаемаадносіны з людзьмі, індывідуальныя рысы Івана, яго ўнутраны духоўны свет блізкія другому становаму герою рамана Васілю Кулагу — старшыні вялікалесўскага калгаса. Яны як бы дапаўняюць адзін аднаго. Іван больш рухомы, схільны без разважання вы-

конваць любы загад «зверху», Васіль здольны да роздуму, памяркованасці. Яго словы «думайце трэба, ой як думаць, каб меней было памылак» падкрэсліваюць гэту асаблівасць яго чыста сялянскай, практычнай, няспешлівай натуры.

Цікава задуманы вобраз маладоша сына Мікалая Дарошкі — Косціка, які выклікае ў чытача напружаны роздум і дваіка пачуцці нават сімпатыі, хаця аўтар імкнецца ў яго выявіць больш адмоўнага, чым станоўчага. Характар яго абзначаны пункцірна. Пакуль што недастаткова глыбока раскрыты ўнутраны патэнцыял гэтай непрыкаянай, няўстойлівай душы. Слабай і павярхоўнай здаецца матывіроўка ўчынкаў Косціка, якія абумоўлены часцей выпадковым збегам абставін, а не лагікай развіцця і станаўлення падлетка.

Як бачым, у першай кнізе рамана Б. Сачанка яшчэ не дае вычарпальных ацэнак сваім героям, іх паводзінам і ўчынкам. Наперадзе ў іх — уся вайна. І таму асабліва моцна адчуваецца трагедыя глыбока мірных людзей і вёсак, з асаблівым хваляваннем успрымаеш масавыя сцэны, якія надзвычай рэльефна выпісаны ў рамане: мабілізацыя, провады на вайну, ваенныя дарогі, Дняпроўская пераправа.

Аднак нельга не адзначыць і некаторыя недахопы рамана, наколькі аб іх можна меркаваць пры разглядзе незавершанага твора. Перш за ўсё гэта невыразнасць партрэтных характарыстык герояў, слабасць раскрыцця жаночых вобразаў. Так, сюжэтная лінія Тасі Несцяровіч і яе бацькоў, хаця і садзейнічае пашырэнню нашых уяўленняў аб пэўных негатыўных з'явах даваеннай пары, але не здаецца тут неабходнай. Дзённік Тасі цікавы сам па сабе, які дазваляе выявіць якасную своеасаблівасць псіхічнага, унутранага стану Тасі, яе маці, зразумець лёс бацькі, але не зусім арганічна зліваецца з вясковай тэматыкай рамана, не стварае адчування з'яднанасці, цэласнасці з агульнай панарамай падзей.

Лідзія САВІК.

Уладзімір АНІСКОВІЧ. Перакладчык, крытык. Нарадзіўся ў 1932 годзе ў вёсцы Гасцілавічы Лагойскага раёна. Закончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна (1971). Працуе загадчыкам аддзела крытыкі і бібліяграфіі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва». Член КПСС.

Выступае ў друку з 1965 года. У перакладзе У. Аніскоўча выйшлі кнігі балгарскіх пісьменнікаў А. Стаянава «Жыў-быў хлопчык» (1970), Б. Апрылава «Незвычайныя прыгоды Лісна» (1977), Н. Хайтава «Цмока» (1977). Рэгулярна выступае ў друку з літаратурна-крытычнымі артыкуламі і рэцэнзіямі.

Татцяна ГАРЭЛІКАВА. Празаік. Нарадзілася ў 1947 годзе ў вёсцы Патапаўна Буда-Кашалёўскага раёна. Закончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна (1970). Працуе інспектарам аддзела народнай адукацыі Мінскага райвыканкома. Член КПСС.

Выступае ў друку з 1967 года. Аўтар кнігі прозы «Дзе лес шуміць» (1978).

Галіна ЕГАРЭНКАВА. Крытык, літаратуразнавец. Нарадзілася ў 1942 годзе ў Горнім. Закончыла Горнаўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя М. Лабачэўскага (1965), аспірантуру Літаратурнага інстытута імя М. Горькага (1971). Кандыдат філалагічных навук. Дактэнт навуковых рускай і замежнай літаратуры Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя М. Горькага.

З крытычнымі артыкуламі і рэцэнзіямі выступае з 1966 года.

Іван АРАБЕЙКА. Паэт. Нарадзіўся ў 1942 годзе ў вёсцы Хмелева Жабінкаўскага раёна. Закончыў Беларускі політэхнічны інстытут (1964). Працуе старшым экспертам Брэсцкага аддзялення гандлёва-прамысловай палаты БССР.

Друкуецца з 1963 года. Выдаў зборнікі вершаў «Услед за сонцам» (1972), «Асенні ранак» (1978).

Барыс БЕЛІЖЭНКА. Паэт. Нарадзіўся ў 1937 годзе ў вёсцы Промыслы Бешанковіцкага раёна. Закончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна (1965) і Мінскую Вышэйшую партыйную школу (1970). Загадчык сэнтара друку, тэлебачання і радыё Віцебскага абласнога камітэта КПБ. Член КПСС.

З першымі вершамі выступіў у 1958 годзе. Аўтар пазыўных зборнікаў «Крыгалом» (1973), «Жытнёвае поле» (1977).

Уладзімір ЛІПСКІ. Празаік. Нарадзіўся ў 1940 годзе ў вёсцы Шолкавічы Рэчыцкага раёна. Закончыў Мінскі тэхнікум харчовай прамысловасці (1960) і Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна (1966). Рэдактар часопіса «Вясёлка». Член КПСС.

Друкуецца з 1970 года. Выдаў кнігі для дзяцей «Рыгор» (1974), «Марычына казка» (1977) і іншыя.

Адольф ВАРАНОВІЧ. Празаік. Нарадзіўся ў 1940 годзе ў вёсцы Мінольцы Мядзельскага раёна. Закончыў Мінскае мастацкае вучылішча (1960). Працуе мастаком на Аршанскім ільнокамбінаце.

Друкуецца з 1970 года. Выдаў зборнік апавяданняў «Высокі падмурак» (1978).

Марыя ШАУЧОНАК. Паэтка. Нарадзілася ў 1944 годзе ў вёсцы Новы Востраў Клічаўскага раёна. Закончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна (1965). Працуе старшым рэдактарам аддзела прапаганды Гродзенскага тэлебачання. Член КПСС.

Друкуецца з 1964 года. Аўтар пазыўных зборнікаў «Белая ластаўка» (1971) і «Свята зямлі» (1976).

Мікола МЯТЛІЦКІ

В'етнамскае неба

Яно над маленствам маім
Падвесіла бомбы:
— Не трэба!
Глытаю гаркавы дым
В'етнамскага неба.
Зноў выбухамі ўзышло
На папялішчах хацінаў.
Навісла яго крыло
Над краем Хатыняў.
Запырсканае крывей,
Працягае слёзным: «мама»,
Яно над планетай усёй,
Неба В'етнама.

**У музеі
Вялікай Айчыннай**

Тут па начах
Бываюць хвіліны адбою.
Аціхлыя залы,
І шэпчуцца зноў экспанаты.
Варушачы, памяць,
Талкуюць яны між сабою,

Хто з іх і ў чым вінаваты.
Многім тут апастыла
Глядзець з павіннай у вочы,
Дзе — прысуд за магільны
І за хатынскія ночы.
Чорная зайздрасць сцінае
Де тых, хто далей ад вачэй
У забыцці канае
Пад дзёрнам.
Тым — лягчэй.
Тыя могуць сваю волюць —
Прыпамінаць вайну.
Могуць і сёння на полі
Пад лемяшом рвануць.
Тых не асудзіць золак:
— Ну прачынайся, смерць!
Трызніць мінны асколак:
— Мне б — саржавець.
Ды не даюць іржы,
Кажуць адно:
— Ляжы!
Ляжаць? Якая абраза.
Стагоддзі ляжаць, не гады,
Бачыць штодня,

колькі разам
Створана імі бяды...
Калі ж угамоніцца ўрэшце,
Аціхне разбойны род,
Побач, у куце дзесьці,
Бомба ашчэрвае рот.
Бомба, якая спаўна
Цешыць ваенны голад
Тым, што яна —
Яна!
Першай упала на горад.
Лічыць, пустая, дні
Па-над магільным пылам.
Чорны метал крані,
Шчэ яна не астыла,
І спадзяецца яна,
Што вернуцца, дзверы адчыняць
І новым начынным начыняць
І будзе — вайна,
Вайна!
Крывіць іржавы рот,
Цешыць свой хіжы голад:
— Ляжа ў магільны народ.
А не якісь там горад.

Верыць: надыйдзе час,
Час нейтронае хвалі
Кажа:
— Зарана нас
Гэтак — пад шкло — паклалі...
Тут па начах
Бываюць хвіліны адбою.
Аціхлыя залы,
І шэпчуцца зноў экспанаты,
Варушачы памяць,
Талкуюць паміж сабою,
Хто з іх і ў чым вінаваты.

Мне ў сэрца грукае штодня,
Як падарожны ў дзверы дома,
Мая падобнасць і радня —
Салдат забыты, невядомы.
І просіць ціха:
«Адчыні.
Я на марозе, дай пагрэцца...»
І адчыняю. І ў агні
Усё часцей палае сэрца.
Бяззусы дзед — ён на вайне.
І разумею: ля калыскі
У яго наступніку,
Ува мне,
Падобнасці шукалі рыскі.
Я рос. За днямі беглі дні
Насустрэч верасню і маю...
Ён патрабуе:
«Адчыні!»
І адчыняю, адчыняю.

Не раз Зямля сціналася ў агні.
Ды ўпершыню для радасці —
не здэку —
Узятыя рукамі камяні
Усміхнуліся агніста чалавеку.
Душыла страляніна цішыню.
Не раз зямля ляжала полем бою.
Ды знойдзены метал
упершыню
Адліты быў не ў жудасную зброю.

На золі гнеўна трубіць лось,—
Кугычуць спуджаныя совы.
І востры рог маладзіковы
Лясісты кут прашыў наскрозь.

У першабытнай цішыні,
Непадалёку, за стагамі,
Пілуе лось сасну рагамі
І снег цярушыцца, звініць.

Стаіць амаль на ўскрайку зла,
Што ўслед з ліцэнзіяй гуляе.
Стаіць, надзеі не губляе
Ля чалавечага жылта.

І ты, хто дзверы зачыніў
На ўсе замкі, на ўсе засовы,
Пачуй трывожны рык ласёвы
У першабытнай цішыні.

З самім сабой у барацьбе,
Але з нястрачанаю верай,
Малодшым братам, а не зверам,
Прышоў ён ноччу да цябе.

Дзед

У горадзе самотна дзеду,
Начамі сняцца землякі.
На вулку выйдзе:— Заўтра еду...
Глядзіць на хмары з-пад рукі.

На твары ў дзеда засмучэнне,
Вяртаннем цешыцца стары:
Яму не гэтэ лячэнне
Тут прыпісалі дактары.

Яму б, дзе дыкае расою
Высокі, пахкі травастой,
Прайсці на раніцы з касою,
Дыхнуць настой травы густой.

Ды ўзялі дзеда ў заключэнне
Унукі тут наперабой.
Яму прыносяць на лячэнне
З аптэкі ў пачку зверабой.

А сэрца дзедава — на лузе,
Дзе сена копіцца ў цішы.

3 БЛАКНОТА ПІСЬМЕННІКА

Аляксей КУЛАКОЎСКИ

«Палову адной зімы вучыўся ў народнай школе ў Сenniцы, недалёка ад Мінска.»
(Янка КУПАЛА. Аўтабіяграфія).

Было гэта ў 1889 годзе. Першая зіма для школьнай вучобы, першыя крокі для сапраўднай пісьменнасці. Сenniцкая народная школа таго часу была двухкласная, і, вядома ж, Янка Купала скончыў бы яе, калі б не складанасць умоў яго жыцця. Бацька Янкі, Дамінік Ануфрыевіч Луцвіч, не меў уласнай зямлі, таму не было ў яго і сталага прытулку. Каб пракарміць сям'ю, ён вымушаны быў часта пераязджаць з месца на месца і або заарандоўваць у якім-небудзь фальварку зямлю, або наймацца там на работу. Янку не было яшчэ і паўтара года, калі ў іхняй сям'і ўзнікла неабходнасць пакінуць Вязынку і пераехаць у маёнтка Юзафова. Там пражылося некалькі год, а потым — зноў пераезд, ужо ў маёнтка Косіна, што на цяперашняй Лагойшчыне. Пасля Косіна — Сenniца.

Якой была Сenniца ў тыя часы, апісаць можна, але па архіўных даведках, а не па памяці: нават пажылыя людзі не надта ўяўляюць яе даўняе мінулае.

Нам жа для гэтых кароткіх нататак не вельмі і трэба тое мінулае, бо мы маем намер падаць некалькі штрышкоў пра цяперашнюю Сenniцу.

Калгас імя Гастэлы. Гучанне, відаць, больш унушальнае, чым вёска Сenniца, ды і папулярнасць гаспадаркі надзвычай вялікая: хто яе не ведае, хто не ганарыцца яе дасягненнямі, хто не любіць тутэйшымі прыгожымі збудаваннямі? Мінеш Курасоўшчыну, якую ўсе цяпер успрымаюць як Мінскі мікрараён, а там — рукою падаць — сучасная Сenniца. Асфальтаваныя вуліцы, светлыя жыллыя дамы, Палац культуры такі, што не ва ўсякім райцэнтры ўбачыш падобны, музычная і агульнаадукацыйная школы, тэхнікум, гандлёвы цэнтр. Тут жа размешчана раённае аддзяленне Сельгастэхнікі, дык і ў іх таксама не мала сучасных мураваных будынкаў, жылых і службовых.

Сакратар парткома калгаса Міхась Рыгоравіч Цімашэнка запрашае паглядзець калгасныя куток Славы. Мы заходзім туды ўтрох: Мікола Аўрамчык, Кастусь Цвірка і я. Невялічкі пакойчык у Палацы культуры, не многа там экспанатаў, але размешчаны яны з добрым густам, з належнай выразнасцю. Мне прыемна было ўбачыць тут партрэты людзей, якіх я добра ведаў, Герояў Сацыялістычнай Працы, былых старшын калгаса Валодзькі і Шыманскага, галоўнага агранома Понтуса. Некалі яны бывалі ў Саюзе пісьменнікаў на нашых літаратурных сустрэчах. (На вялікі жаль, цяпер ужо Валодзькі і Понтуса няма сярод жывых). Сціпла, але пераканаўча, асобнымі штрышкамі паказаны ўвесь слаўны шлях калгаса за апошнія пяцігодкі, адзначаны вялікія дасягненні гаспадаркі.

І вось вядомы ўсім куточак у пакоі, паўз які не пройдзеш абыякава, абавязкова спынішся, пачнеш углядацца і перачытваць тэкстоўкі. Гэта экспазіцыйка, прысвечаная Янку Купалу.

— Народны пясняр некалі вучыўся ў Сenniцы, — гаворыць Міхась Рыгоравіч Цімашэнка.

«Добра, што партгор пра гэта нагадвае, — адзначаем у думках мы. — Чалавек ён тут новы».

Наша сустрэча з калгаснікамі была прызначана на шэсць гадзін вечара. Але хто гэта пойдзе ў клуб так рана? У нас быў з сабою «Рафік», і мы вырашылі, пакуль людзі збяруцца, праехаць па вуліцах Сenniцы, паглядзець, як яна выглядае не толькі ў цэнтры, а і каля ваколіц. Галоўнае ж, удакладніць месца таго будынка, дзе некалі была Купалава школа.

Выехалі на Слуцкую шашу, і праз нейкага паўкіламетра Мікола Аўрамчык рашуча запатрабаваў:

— Стойце, хлопцы! Давайце тут прыпынем!

Мы з Кастусём глянулі ў акно машыны і з правага боку шашы заўважылі нізкі, прыбуццельны ад часу будынак.

— Ён нешта мне нагадвае! — удакладніў Мікола. — Па-мойму, недзе тут была тая школа.

Выходзім з машыны, аглядаем дамок і ўсе мясціны навокол.

— Вунь чалавек з рыдлёўкаю, — паказвае Мікола ў глыбіню яшчэ не ўсюды адталага двара. — Пойдзем папытаем!

Па сваёй адзежы гэты чалавек нагадваў вайскоўца: афіцэрская шаравары, куртка з цыгейкавым каўняром, а боты гумовыя, бо выйшаў расчышчаць падворак. Нашаму набліжэнню не здзіўся, хоць і асаблівай прыязнасці не праяўляў. На пытанні адказаў ахвотна.

— Ці не ведаеце вы, дзе тут была тая школа, у якой некалі вучыўся Янка Купала? — спытаў Мікалай Якаўлевіч. — Мне памятаецца, што быццам бы дзесьці тут.

— Дык вось жа, кажучы, яна і ёсць, — паказаў чалавек на будынак.

— А што ж тут цяпер?

— Што цяпер? — перапытаў чалавек. — Цяпер мы тут жывём!..

У час сустрэчы з сenniцамі мы выказалі свае меркаванні аб тым, што мэтазгодна было б узнавіць у Сenniцы тую школу, дзе вучыўся Янка Купала, і ў зале пачуліся словы адабрэння. Адчувалася, што калгаснікі і мясцовая інтэлігенцыя па-сапраўднаму разумеюць мэтазгоднасць захавання такога каштоўнага помніка культуры. Захавалі ж людзі і аднавілі хату ў Вязынцы, дзе нарадзіўся Янка Купала, свята берагуць памяць народнага пясняра ў Бяларучах Лагойскага раёна, дзе Янка Купала закончыў апошні клас народнага вучылішча, там ужо даўно адкрыты школьны музей; узнаўляюцца будынкі і адкрыты філіял музея Янкі Купалы ў вёсцы Ляўкі Аршанскага раёна, дзе жыў Янка Купала ў перадаванні час. Нават у далёкіх Печышчах пад Казанню, дзе Янка Купала быў у эвакуацыі ў час Вялікай Айчыннай вайны, нашы браты татары захавалі тамашнюю сціплую кватэрку народнага паэта Беларусі і заснавалі там філіял музея.

Такіх пачэсных прыкладаў у нас многа, і толькі асобныя выпадкі часам здзіўляюць і абурваюць. Крыўдна ўспамінаць, што да гэтага часу нічога не зроблена па ўважлівым памяці Янкі Купалы ў вёс-

ПАПАЎНЕННЕ МУЗ

Надыходзіць лета — і для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў настae гарачая часіна: сесія. Для выпускнікоў яна завяршаецца самым адказным за гады студэнцтва экзаменам — экзаменам на прафесійную годнасць. Гэтыя

фотаздымкі І. Абраўца расказваюць аб тых, хто заўтра далучыцца да шматлікага атрада работнікаў культуры, мастацтва нашай рэспублікі.

1. Выпускніцы-выдатніцы Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. Луначарскага ліяністка Ірына Шылак (клас прафесара Р. Шаршэўскага) і Алена Аляксеева (клас прафесара І. Цвяткавай).

2. Архітэтары Аляксандр Маркевіч і Георгій Фёдарэў свой дыпломны праект прысвяцілі забудове цэнтра Мінска (ніраўнін — дацэнт кафедры архітэктурнага БПІ А. Воінаў).

3. У сцэне са спектакля па п'есе А. Арбузава «Горад на світанні» — выпускнікі Мінскага інстытута культуры А. Кузьмінкоў і Т. Храмянкова. (Рэжысура — С. Яфрэмаў, Н. Рабаконь, мастацініраўнін курса — заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР А. Даброцін).

4. Скульптар Аляксандр Чырын (ніраўнін — лаўрэат прэміі ЛКСМБ Г. Мурамцаў).

5. В. Шукшын, «Пункт гледжання» — дыпломная работа 30-га выпуску анцёрскага аддзялення БДТМІ. На здымку: А. Лабуш, І. Юр'ева, І. Дзянісава, Я. Нініцін, Я. Сідарава. (Пастанова рэжысёра-педагага, заслужанага артыста БССР А. Мілаванова, мастацініраўнін курса — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Б. Луцэнка).

Сустрэў на вуліцы:— Марусі Пра гэта ўсё і напішы.

Даждынкі ўпала, апёкшы шчаку.
Не праганяй кроплю малую,
Адчуй, у лёце спынішы руку:
Даждынкі кожнай цябе цалую.

Сняжынка ўпала на губы твае,
Праганяй сцюдзёную, злую.
Як яна солідка растae.
Сняжынка кожнай цябе цалую.

Дні прабягуць.
Сплацішы даўгі
Разлукам, што нашыя рукі разнялі,
Мы палюбім дажджы і снягі
За тое, што нас пад небам ядналі.

Бярозавы сок

Я піў яго на палянах дзяцінства,
З далоняў маленькіх дзіцячых піў.
За мной цікавала заўжды дзіўчынка,
Як я бярозам бакі церабіў.
Стаяла ў цішы... І цяпер на паляне
На той жа паляне, малая, стаіць.
Бы з казкі чароўнай прыходзіць уранні
І просіць бярозавікам напайць.
У рукі мае заміраюць самі,
Збыўшы далёкі дзіцячы шал.
І хочацца мне прыгарнуць рукамі
Увесь гэты весні, зялёны шар.
Гатоў прыгарнуць за тое, што недзе
Далёка-далёка, між зім і лет,
На роснай траве, на першым снезе
Дзіўчынка маёй ранішні след.
Сэрца яе адну гукae,
Адчуўшы цяпло, пазнаўшы вясну.
Дзе яна па планеце блукае?
Я цэлы шар да грудзей прыгарну.
Укрыю пагодным небам высокім
На гэтай планеце дзіўчынку маю.
І, як тады, бярозавым сокам
Проста з далоняў сваіх напая.

цы Косіна Лагойскага раёна, дзе пэўны час жылі бацькі пазта, што і цяпер належным чынам не вызначана і не добраўпарадкавана магіла яго бацькі ў вёсцы Корань гэтага ж раёна.

На жаль, такі пералік можна было б прадоўжыць. Але ў гэтым няма неабходнасці, бо ёсць цвёрдая ўпэўненасць, што далейшая работа па ўвекавечанні памяці класікаў нашай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа ў сувязі з набліжэннем стагоддзя з дня іхняга нараджэння набудзе яшчэ большую шырыню і усенароднасць. У рэспубліцы, як вядома, працуе юбілейны камітэт пад старшынствам намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжковай. Камітэт праводзіць досыць прадуманую і мэтанакіраваную работу ў гэтым напрамку.

Мы вырашылі, што варта пабываць у Сenniцы яшчэ раз і паспрабаваць грунтоўна высветліць, дзе жыла сям'я Янкі Купалы, у якой школе вучыўся Янка. У гэтай, што стаіць зараз пры шашы і ў якой зараз жывуць людзі, ці ў іншай, бо ў Сenniцы і навакольных вёсках захавалася яшчэ некалькі даўнейшых школ. З біяграфіі Янкі Купалы вядома, што яго вучыла ў Сenniцы настаўніца Алімпіяда Васільеўна Сонцава. Яна жыла тут і настаўнічала аж да трыццаціх гадоў. Можна, хто са старажылаў памятае гэтую настаўніцу, можа, нават вучыўся ў яе? Такая нітка маглі б прывесці і да Янкі Купалы.

Праз некалькі дзён разам з інструктарам Мінскага абкома партыі А. С. Шурмялёвым і архітэктарам У. М. Блахіным мы выехалі ў Сenniцу. Там да нас далучыўся намеснік начальніка ўпраўлення культуры Мінскага аблвыканкома, мой зямляк і даўні знаёмы А. Г. Міхаленя. Яшчэ раз агледзелі будынак ля Слуцкай шашы. Па яго падмурку і іншых прыкметах архітэктар вызначыў, што збудаванне гэтае даўняе і па сваім часе і па аб'ёме магло адпавядаць патрэбам двухкласнай школы дзевяцігодняга часу.

— А я чуў, што тут некалі была карчма, — нясмела заўважыў дырэктар мясцовай музычнай школы У. Ф. Богдан.

— А што раней? Карчма ці школа?
— Гэтага я, на жаль, не ведаю.

У кабiнеце старшыні Сenniцкага сельсавета чыста, утульна, нават камфортна: сучасная паліраваная мэбля, дываны на падлозе. Сам старшыня А. І. Волкаў, яшчэ зусім малады з выгляду чалавек, сядзіць за сталом у спацоўцы, бо прыйшоў да нас з суботніка. Дамовіліся, што мясцовая ўлада дапаможа саб-

раць пэўную фактуру аб тутэйшых памятных мясцінах, звязаных з Янкам Купалам.

З біяграфіі старэйшага беларускага пазта Станіслава Пятровіча Шушкевіча вядома, што ён у даўнія часы жыў у Сenniцы. Я пазваніў яму дадому. Аказалася, што ён не толькі жыў там, а і вучыўся ў Сenniцкай школе і нават у той самай настаўніцы, якая некалі вучыла Янку Луцэвіча. Толькі ў часе выявілася вялікая розніца — звыш трыццаці гадоў: пры Янку Алімпіяда Васільеўна была яшчэ зусім маладая, а Шушкевіч памятае яе ўжо даволі пажылой.

— Можна, наведваемся разам у Сenniцу? — прапанаваў я. — Паходзім, паглядзім!

Станіслаў Пятровіч — чалавек згодлівы і ў жыцці актыўны. Ён адразу прыняў нашу прапанову, і мы неўзабаве зноў накіраваліся ў Сenniцу. У гэтую недалёкую экспедыцыю паехалі таксама галоўны захавальнік фондаў музея Янкі Купалы, пляменніца Янкі Купалы Я. Ю. Раманоўская, вучоны сакратар музея Ж. К. Далюнас, загадчык экспазіцыйнага аддзела Ф. А. Малашкевіч.

У Сenniцы Станіслаў Шушкевіч так захапіўся сваімі ўспамінамі і так стаў шыбаваць па вуліцах і завулках, што мы ледзь паспявалі за ім.

— Вунь там быў маёнтак пані Турчынскай, у якой некалі служыў Дамінік Ануфрыевіч, бацька Купалы. А тут былі яе аборы, кароўнікі. А вось стальмашня панская і кузня павінны быць. Хоць след іхні знойдзем!

Насустрал нам ідзе па вуліцы дзядуля з авоськаю ў руках. Станіслаў Пятровіч падб'ягае да яго, абдымае:

— Я Стась Шушкевіч! Памятаеце?

— Дзіва што памятаю! — узрадавана гаворыць дзядуля. — Братоў вашых усіх ведаю!.. А як жа!..

— Слухайце, дзе тут была некалі панская стальмашня? І пры ёй кузня?

Стары паказвае, куды трэба ісці, і Шушкевіч зноў шыбуе па агародах, па яшчэ непасохлых сцэжках. На пагорку Станіслаў Пятровіч прызапыніў другога пажылага чалавека.

Калі мы спыняемся каля старога вялікага дома, Шушкевіч упэўнена і радасна паведамляе:

— Вось тут была стальмашня, а ў другой палавіне гэтага дома жылі арандатары, значыць, і Дамінік Луцэвіч. А вунь там была кузня! Правільна! — звяртаюцца Станіслаў Пятровіч да чалавека, што выйшаў з дому.

— Правільна, — пацвярджае Лукаш Чуліцкі. — Стальмашня была тут, першую палавіну дома займаў рабілі калёсы, драбіны. У другой палавіне жылі панскія служкі, але добра не ведаю хто. Тут былі старэйшыя за мяне, то яны казалі, што Луцэвічы таксама жылі ў гэтым доме.

— А вунь дзе кузня стаяла, бачыце? — гэта падключылася ў размову яшчэ зусім маладая жанчына з сям'і Чуліцкіх. — Я і то пра гэта ведаю! Вуголле трапляецца на тым месцы, калі капаеш агарод.

— Дык вось, таварышы, — голас Шушкевіча набывае яшчэ больш упэўненасці, — вунь там была двухкласная школа, да яе адсюль вяла простая сцяжынка, па якой бегаў малы Янка. Калі і я бегаў у гэтую ж школу, то тая сцяжынка яшчэ была.

Мы стаім на ўзгорку каля дома былых арандатараў, уяўляем Янкаву сцэжку і бачым, што яна вядзе ўсё да той жа былой школы, што стаіць на Слуцкай шашы.

— Дык Янка туды бегаў? У тую школу?

— На жаль, не! — рашуча прарэчыць Станіслаў Пятровіч. — Тая школа стаяла амаль побач з гэтай, што мы бачым, але крыху збоку. Яна была амаль на тым месцы, дзе цяпер новая сярэдняя школа. Я ж сам вучыўся ў той школе, памятаю добра. Тая хата, дзе некалі жыла наша сям'я, была непасрэдна адсюль.

— Яна і цяпер ёсць! — удакладняе Лукаш Чуліцкі. — Толькі палавіну яе адрэзалі, бо падпадала пад дарогу, а другая палавіна стаіць.

Перад вяртаннем дадому завіталі ў новую Сenniцкую школу. Пажылыя настаўнікі таксама лічаць, што тая маленькая школка, дзе ў адным пакоі вучыўся Янка Луцэвіч і яшчэ некалькі яго аднагодкаў, а ў другім жыла настаўніца Сонцава, на вялікі жаль, не захавалася. Дырэктар школы і завуч паабяцалі нам расшукаць і прыслаць у музей апісанне той школы. Калі б удалося займець яе дакладны план і замалёўкі ці хоць апісанне яе абсталявання, то быў бы сэнс хадзіць аб узнаўленні гэтага помніка культуры.

Наша першая калектыўная паездка ў гэтую вясну ўсё нас прыемна задаволіла. Сenniца мае такія купалаўскія мясціны, якія нельга не ўвекавечыць. І калі гэта не было зроблена да дзевяностагоддзя з дня нараджэння Янкі Купалы, то да стагодняга юбілею павінна ажыццявіцца абавязкова.

А наперадзе ў нас яшчэ многа такіх паездак, асабліва па Лагойшчыне, дзе Янка Купала жыў, вучыўся, працаваў, пісаў таленавітыя вершы.

НЕМАГЧЫМА ПАДЛІЧЫЦЬ, колькі людзей глядзяць музычныя перадачы па тэлебачанні: блакітны экран — у кожным доме, а гэта дзесяткі, сотні тысяч аматараў музыкі, якія кожны вечар становяцца слухачамі і гледачамі канцэртных залаў і музычных тэатраў. Шматлікія пісьмы, што дасылаюцца ў Галоўную рэдакцыю музычных праграм Беларускага тэлебачання (толькі за першы квартал іх атрымалі 1217), сведчаць аб папулярнасці перадач, аб тым, як у наш час узраслі мастацкія запатрабаванні тэлегледачоў, шырыня іх музычных інтарэсаў. Як задавальняюцца гэтыя запатрабаванні? Што цікавага адбываецца сёння на Беларускам тэлебачанні ў гэтым напрамку?

Па-першае — лічба: штодзень у эфір выдаецца музычных праграм на 3,5 гадзіны (толькі перадачы рэспубліканскага тэлебачання, акрамя гэтага, шмат музычных перадач трансліруюцца з Масквы). Лічба даволі значная. Як жа яна рэалізуецца? Расказаць аб усіх музычных перадачах, якія прапануюцца тэлегледачам хоць бы за месяц, натуральна, немагчыма. Выберам некалькі цыклаў, якія, думаецца, уяўляюць найбольш цікавае — па змесце і мастацкіх якасцях.

Адна з цікавых рубрык — «Камертон». Гэта штотомесячны музычны часопіс, старонкі якога раскрываюць перад гледачамі вялікі і разнастайны музычны свет. Цыкл вядзе Уладзімір Шаліхін. У Шаліхін па адукацыі музыкант, і гэта, безумоўна, адбываецца на перадачах. Ён уваходзіць у наш дом як задушэны музычны расказчык, цікавы і кампетэнтны субяседнік, інтэлігентна, з вялікім тактам, неназойліва ўводзіць ён тэлегледачоў у цудоўны свет музыкі.

Вось адна з гэтых перадач. Чатыры сюжэты — чатыры старонкі захэляльнай кнігі аб розных баках музычнага жыцця рэспублікі. Спачатку — фальклорны сюжэт: сельскія калядкі. Уводзіць нас у гэты свет народнага свята доктар філалогіі К. Кабашнікаў. Глядзіш на экран, дзе паказаны фрагменты свята, і адчуваеш, нібы сам прысутнічаеш на ім, прымаеш у ім удзел.

Другі сюжэт прысвечаны ўдзельнікам конкурсу імя М. Чурленіса — беларускім музыкантам. Цікавым быў расказ члена журы конкурсу, загадчыка фартэп'янай кафедры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі В. Рахленка і выступленне лаўрэатаў — студэнткі кансерваторыі А. Брэгман і выкладчыка Брэсцкага музычнага вучылішча А. Крымера.

Трэці сюжэт — традыцыйная рубрыка «Нашы юбіляры» — прысвечаны юбілярам беларускіх кампазітараў У. Алоўнікава і І. Кузняцова. У Шаліхін расказвае аб творчым шляху І. Кузняцова, гутарыць з кампазітарам, прадстаўляе яго песні. Гаворачы пра творчасць У. Алоўнікава, вядучы паведамліў аб тэлевізійным аўтарскім канцэрце кампазітара, які неўзабаве меў адбыцца (адзначу, што такі канцэрт у хуткім часе быў паказаны па тэлебачанні, але ў той вечар, калі ішоў «Камертон», хоць невялікі ўрывац з канцэрта можна было ўсё ж паказаць).

Апошняя старонка часопіса «Камертон» — расказ аб новай пастаноўцы тэатра оперы і балета — балете «Чыпаліна» Э. Хачатуряна. У Шаліхін гутарыць у зале тэатра з юнымі гледачамі, затым — з выканаўцамі; фрагмент спектакля... Тэлегледач атрымаў пэўнае ўяўленне аб новай рабоце балетнай трупы тэатра.

Другі выпуск «Камертона». Ён зноў пачынаецца традыцыйнай фальклорнай старонкай — на гэты раз расказам К. Кабашнікава пра свята провадаў зімы — масленіцы — з усімі традыцыйнымі арыбутамі: чаем з самавараў, блінамі, яздай на санях з песнямі і музыкай, танцамі вакол вогнішча... Усё гэта было маляўніча прадстаўлена ў кадрах відэазапісу.

Цудоўны сюжэт, які знаёміць гледачоў з беларускімі народнымі інструментамі. У студыі — інструментальная група фальклорна-харэаграфічнага ансамбля «Харошкі». Кіраўнік групы В. Купрыяненка расказвае аб народных інструментах, прадстаўленых у ансамблі. Гудкі, цытра, дудачкі, жалейка, ліра, скрыпкі, цымбалы, гармонікі, ударныя інструменты — усё гэта звніць, пераліваецца яркімі музычнымі фарбамі. Музыканты дэманструюць інструменты — сола, у дуэтах, ансамблем. У. Шаліхін вядзе перадачу жыва, шчыра, сам жыва ўспрымае ўсё, што паказваецца музыкантамі, прафесійна накіроўваючы размову ў патрэбнае рэчышча.

І трэцяя старонка часопіса — цікавы расказ рэдактара музычнай рэдакцыі

студыі тэлебачання В. Скварцовай аб цудоўным малдаўскім свяце «Мэрцішор», аб удзельніках гэтага веснавага музычнага фестывалю. Мы бачым і чуюм на экране беларускіх «Верасоў», грузінскі ансамбль «Арэра», малдаўскую спявачку М. Кадрану, эстонскі ансамбль-шоу «Лайнэ». Вяселае, жыццярэднае мастацтва эстрады захліствае экран...

У «Камертоне» варта ўвагі ўсё — і папулярнасць і паказе, і прафесійная падача матэрыялу, цікавыя спалучэнні сюжэтаў, падбор удзельнікаў перадач, музыкантаў-выканаўцаў.

Другі пастаянны цыкл — «Рэзананс». Ён ствараецца па пісьмах гледачоў, яны цытуюцца, каменціруюцца вядучай Э. Язерскай; і па меры магчымасці просьбы гледачоў задавальняюцца. Не ўсе перадачы «Рэзанансу» аднолькавыя па мастацкіх вартасцях. Некаторыя былі не вельмі выразныя, аднастайныя па

фестывалю — гэта адказы экзамен, для тэлегледачоў — магчымасць пазнаёміцца з будучымі прафесіяналамі-музыкантамі, убачыць перспектывы выканаўчай культуры рэспублікі.

Папулярнымі сталі перадачы з цыклаў «Выклікаем на біс», «Па вашых заяўках», а таксама тэлевізійны аўтарскія вечары беларускіх кампазітараў. За апошнія гаўгода адбыліся вечары А. Багатырова, Ю. Семьянікі, Я. Глебава, У. Алоўнікава...

Перадача «Вязны канцэрт» праводзіцца непасрэдна на самых розных пляцоўках — гэта музычныя сустрэчы з працаўнікамі розных прадпрыемстваў, з людзьмі розных прафесій. Шкада толькі, што пабудова гэтых канцэртаў вельмі напамінае аналагічныя перадачы Цэнтральнага тэлебачання, толькі робяцца яны значна горш. Не заўсёды вядучыя атрымліваюць цікавыя тэксты для звя-

жанрах, па падачы музычнага матэрыялу... Але ў апошні час перадачы «Рэзанансу» становяцца больш разнастайнымі, насычанымі, больш значымі па змесце. У адной з іх вядучая закрунула пытанне аб класічнай музыцы. Ішла размова аб Шапэне, Чайкоўскім, Расіні, гучала музыка гэтых выдатных музыкантаў. Потым Э. Язерская прадстаўляе спявачку А. Пугачову. Вялікую асалоду прынесла сустрэча з аркестрам Поля Марыя, цікавым быў расказ аб амерыканскай спявачцы Л. Мінэлі...

Адзін з апошніх выпускаў «Рэзанансу» запамніўся асабліва. Ён знаёміў з музычнай культурай Літвы. Цікавыя кінакадры, якія былі зроблены ў Вільнюсе і Каўнасе, суправаджалі тэкст. Оперны тэатр у Вільнюсе, размова з кампазітарамі Ю. Юзелюнасам, В. Баркаўскасам, дырэктарам тэатра і салістам В. Нарэйкам; фрагмент з літоўскага балета: арганіст і кампазітар К. Кавяцкас; ансамбль «Летува» і ансамбль «Сутарціні»; камерны аркестр школы імя М. Чурленіса; ансамбль Літоўскага радыё «Армоніка». Каўнас — званавая ўстаноўка, бацька і сын Куправічусы іграючы на званках; самадзейны музычны тэатр; фестываль эстраднай музыкі і песні ў Паланзе... Перад тэлегледачамі разгарнулася цэлая панарама музычнага жыцця Літвы... Шматлікія тэлегледачы, якія ў той вечар глядзелі «Рэзананс», атрымалі яркае ўяўленне аб музычным жыцці і музычнай культуры братняй рэспублікі, і гэта было заслугай перадачы.

Яна завяршылася невялікім сюжэтам, у якім быў прадстаўлены папулярны шведскі эстрадны ансамбль «АББА». Цудоўны ансамбль, добры відэазапіс, зроблены польскім тэлебачаннем...

Стваральнікі «Рэзанансу» плануецца і далей працягваць знаёмства з музычным мастацтвам іншых савецкіх рэспублік, і ў гэтым бачыцца высякародная місія перадачы, яе асветніцкая папулярна-выдатарская роля ў эстэтычным выхаванні, асабліва маладога тэлегледача.

Адзначу таксама пастаянныя рубрыкі «Ля разгорнутай партытуры» і «Вечары камернай музыкі» — перадачы, у якіх музыка прадстаўляецца слухачам разам з кваліфікаваным словам музыкантаў-вядучых. Пастаянна выходзіць у эфір рубрыка «Канцэртны сезон — круглы год» (перадача знаёміць аматараў музыкі з лепшымі выканаўцамі рэспублікі і краіны). Хацелася б пажадчаць, каб гэтыя цыклавыя перадачы рыхтаваліся больш цікава, бо часам яны вельмі аднастайныя.

Гэтай вясной Галоўная рэдакцыя музычных праграм праводзіла тэлевізійны фестываль «Мелодыі роднага краю», у якім прымалі ўдзел навуцэнцы музычных навуальных устаноў Беларусі. Выступілі студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, музычных вучылішч Мінска, Гомеля, Гродна, Брэста. У чэрвені плануецца заключная перадача, у якой прымуць удзел пераможцы тэлевізійнага фестывалю. Для ўдзельнікаў

зак паміж канцэртнымі нумарамі. Вядучы, гэта перадача яшчэ не знайшла свайго вырашэння.

Хачу адзначыць прайшоўшы нядаўна паказ «Мінскага балю-79»: на працягу двух вечароў ішла трансляцыя з Палаца культуры Мінскага аўтазавода, дзе рэжысёрская і аператарская работы былі цікавыя, на блакітных экранах панавала чароўная стыхія танца.

Музычныя фільмы і спектаклі таксама займаюць сваё месца ў праграмах тэлебачання. Аб адным са спектакляў хачу ўспомніць, думаецца, што пралікі яго ў нейкай ступені характэрныя і для шэрагу іншых перадач падобнага плана. Гаворка ідзе аб музычным спектаклі «Шлюб па разліку», які нядаўна быў паказаны тэлегледачу. Гэта быў другі паказ спектакля, і значыць, колькасць гледачоў, якія яго глядзелі, была вельмі вялікая. Між тым, на мой погляд, спектакль мае даволі сціплы мастацкі якасці. Сама фабула не ўяўляе вялікай цікавасці і, як мне думаецца, яна служыць толькі фонкавай зачэпкай да таго, каб прадставіць мастацтва ансамбля «Верасы» (ансамбль іграе ў спектаклі ролю самадзейнага ансамбля «Люцікі»), але ж самі «Верасы», на жаль, паказаны тут даволі сціпла. Усё, што адбываецца на экране, напэўна, павінна ўспрымацца як камедыя, якая заяўлена ўжо з першых кадраў: дзеянне пачынаецца ў «Цэнтры надзейнага шлюбу». Яно і канчаецца ў тым жа «Цэнтры», які за непатрэбнасцю расфарміроўваецца. Зухвата выкарыстана «пад занавес» фраза з «Анны Карэнінай»: «Усе шчаслівыя сем'і шчаслівы аднолькава...». А паміж гэтымі двума момантамі ў жыцці ўстаноў адбываюцца падзеі спектакля, некаторыя сітуацыі якога ўяўляюцца найўсімні нават для такога лёгкага жанру. Музыка? Яе нямала ў спектаклі, і яна небагая. Мы чуюм песні ў выкананні ансамбля «Верасы», спявачак Н. Багуслускай, Т. Раеўскай (па ходу дзеяння іх «пляюць» гераніі спектакля). Калі закончылася перадача, гледачам, на жаль, не паведамлілі, хто быў стваральнікам і ўдзельнікам музычнага спектакля. Цітраў не было, і мы не змаглі даведацца пра імяны аўтараў сцэнарыя, рэжысёра-пастаноўшчыка, аператара, мастака, засталася невядомым, хто аўтар музыкі да спектакля і хто выканаў ролі ў ім.

Ад усяго гэтага засталася адчуванне незадавальнення, нават крыўды: вельмі ўжо няўважліва абшліся на тэлебачанні з гледачамі (ды і са стваральнікамі спектакля таксама)...

Наогул вось гэта тэндэнцыя да пэўнай «недагаворанасці», да пастаяннага «ўразавання» інфармацыі ўласціва многім музычным перадачам.

Мы глядзім канцэрт. Нумары ідуць адзін за адным — без аб'яўлення іх назваў і выканаўцаў. У канцы перадачы (у лепшым выпадку) нам паведамляюць гэтыя звесткі адным «акордам», у першым — яны прамільгнуць на экране, і мы не паспеем нават іх поўнаасцю пра-

чытаць. У любым з гэтых варыянтаў траціць глядач: акордная інфармацыя толькі дэзарыентуе яго.

Чамусьці стала прынятым у некаторых канцэртах не называць аўтараў тэкстаў песень. Няма патрэбы лішні раз даводзіць, што песня — плён садружнасці паэта і кампазітара, і выступаюць яны на роўных. І знявага да аўтараў пэтычнага тэксту (а менавіта так успрымаецца гэта тэндэнцыя) недапушчальная. Гэта сама, як недапушчальна не называць аўтараў апрацовак народных песень, якія гучаць у канцэрце. Могуць сказаць: народная песня належыць безыменным аўтарам. Не, такая думка няправільная. Калі песня гучыць не ў першакрынічным выкананні, так як яна нарадзілася ў народна-песеннай традыцыі. Трапіўшы ў рэпертуар прафесійнага калектыву або саліста, яна часцей за ўсё праходзіць «праз рукі» прафесійнага кампазітара і набывае новыя рысы. Не сказаць аб тым, хто зрабіў творчую апрацоўку, недапушчальна з пункту гледжання этыкі адносінаў да творчай працы.

Нельга забываць і аб вядучых праграмах. Няхай гэта знаёмы нам дыктары, тым не менш мы хочам пачуць аб працягванні іх імяны, гэта элементарна. А выпадкі, калі прозвішчы вядучых дыктараў або запрошаных актэраў — не ўпамінаюцца, даволі частыя.

Вельмі важна, каб кожная перадача дакладна «ўвайшла» ў рамкі адведзенага ёй часу. Так бывае пераважна, але тым больш прыкрыя выключэнні. Іншы раз здараецца, што і ў апошні момант нават у эфіры ўнікае неабходнасць тэрмінава скараціць перадачу. У выніку — нервовасць вядучага, невыразная скораворка, некалькі фраз перад музыкай, якія ўвогуле ні аб чым не гавораць (скараціць музычную частку не заўсёды магчыма).

Для пастаянных перадач немалаважнае значэнне мае рэгулярнасць іх выхаду ў эфір. Тым, хто сочыць за перадачамі цыклаў, хацелі б мець уяўленне аб тым, калі можна чакаць наступных перадач. На жаль, на тэлебачанні нярэдка перадачы цыклаў не маюць дакладна вызначаных часавых рамак, тэрміны выхаду ў эфір штотомесячных перадач парушаюцца.

Можна здацца, што асобныя недахопы, закранутыя тут, не такія ўжо і значныя. Але, тым не менш, з усіх кампанентаў, у тым ліку і многіх дробязей, складаецца ў канчатковым выніку культура працы.

І яшчэ. Праглядаючы праграмы музычных перадач, можна заўважыць, што ўвогуле ўсё-такі вельмі мала месца ў іх займае класічная музыка. Зразумела, папулярнасць музыкі лёгкіх жанраў сярод шырокага кола тэлегледачоў вялікая. Але ж ёсць вельмі многа гледачоў, якія цікавяцца музыкай буйных жанраў, сур'ёзнай савецкай і класічнай. Яна, канечне, знаходзіць сваё месца ў музычных часопісах як асобныя сюжэты, але, на мой погляд, недастатковае. Добра было б наладзіць перадачы, накіраваныя на тэлебачанні савецкай музыкі, «У свеце класічнай музыкі».

Няблага было б павесці размову аб развіцці сучаснага замежнага музычнага мастацтва, аб некаторых яго напрамках, паказаць гледачу розніцу паміж сапраўднымі мастацкімі якасцямі і бессэнсоўнымі «пошукамі» «фармальных» рашэнняў.

Беларуская музыка прадстаўлена ў шэрагу рубрык цікава — у прыватнасці, у цыкле відэафільмаў «Музыка майго рэспублікі». Але карысна было б, на мой погляд, больш шырока знаёміць тэлегледачоў з творцамі і выканаўцамі. У гэтым сэнсе работа Галоўнай рэдакцыі музычных праграм павінна атрымаць больш асветніцкі напрамак. Сюды маглі б увайсці расказы аб самых значных творах беларускай музыкі, звязаныя з датамі іх стварэння або выканання; інтэрв'ю з беларускімі кампазітарамі і музыкантамі, з выканаўцамі; расказ аб жыцці, рабоце, планах беларускай кампазітарскай арганізацыі. Добра было б знаёміць тэлегледачоў з новымі выданнямі твораў беларускіх кампазітараў, з выходам грамплацінак з запісамі беларускай музыкі і беларускіх выканаўцаў. Гэта таксама паслужыла б справе прапаганды беларускага музычнага мастацтва.

Словам, падумаўшы, можна знайсці шмат чаго, што дапамагло б рэдакцыі больш актыўна весці музычна-асветніцкую работу сярод шматмільённай аўдыторыі тэлегледачоў, далучаць да свету прыгожага новага і новага тысячы людзей.

Алена РАКАВА.

КОМІНЫ АПАЛЕНЬХ ХАТ... Яны на акварэльным лісце нібы ствараюць нейкае жудаснае кола. У цэнтры — дзве жаночыя постаці і адна дзіцячая. Бялыя хвалы хлопчык з яблыкам у руцэ. І яблыня. Яна такая ж знявечаная і кволая, як і ўсё вакол, толькі адна вялікая галіна шчодро зіхаціць густой зелянінай лістоты і гронкамі здзічэлых яблыкаў...

— Мне тады здавалася, што смачнейшага за тэя яблык няма нічога на свеце, — гаворыць аўтар работы наваполацкі мастак Віктар Лук'янаў.

ЯБЛЫНЯ ЯГО ДЗЯЦІНСТВА

янаў. — Гэтыя яблык, гэтая зеляніна на амаль засохлым дрэве ўсялякі надзею на новае жыццё, у якім не будзе стрэлаў, начных пажараў, брэху нямецкіх аўчарак...

«Яблыня майго дзяцінства» — адна з многіх акварэлей Віктара Лук'янава. Сёння ён ужо досыць спрактыкаваны і вядомы ў нашай рэспубліцы майстра, але і сёння вядзе адлік свайго свядомага жыцця, свайго творчага шляху ад той далёкай вёскі на Віцебшчыне, ад рунеючай галіны знявечанай яблыні.

Захапленне маляваннем прыйшло да Віктара яшчэ ў школьныя гады. Пасля сямігодкі Лук'янаў паступіў у Віцебскае мастацка-графічнае

вучылішча. Працаваў выкладчыкам у школе. Працягваў вучобу на мастацка-графічным факультэце Віцебскага педагагічнага інстытута. Скончыўшы інстытут, прыехаў у Наваполацк.

Настойлівае авалодванне «сакрэтамі» майстэрства, памножанне на ўрокі жыцця, фарміравалі тую жыццёвую і мастакоўскую пазіцыю, якая прасочваецца сёння ва ўсёй творчасці Лук'янава. Яго не збытаеш ні з кім з калег. І справа тут не толькі ў самастойнай манеры пісьма (ён вельмі своеасабліва працуе ў тэхні-

цы акварэлі). На маю думку, у Лук'янава ёсць цвёрдае разуменне сваёй «звышзадачы», ёсць сапраўдная, а не ўяўная філасафічнасць, сваё асэнсаванне падзей і з'яў жыцця.

Вернасць аднойчы абранаму шляху... Паглядзіце на адну з самых апошніх работ Віктара. Здавалася б, даволі традыцыйная кампазіцыя: летні гарадскі двор, і бабулькі з рознакаляровымі дзіцячымі каляскамі. Толькі спаваля заўважаш, што крыху ўбакі сядзіць старая сівая жанчына ў цёмнай вопратцы. Для яе няма каляскі. І міжволі лачуцца лагоды і замілаванасці саступае месца роздуму пра лёс людзей, пра тое суровае мінулае, якое і сёння трывожыць сэрца і памяць, якое нагадвае пра сябе і ў гэты цудоўны летні вечар.

Сёння, калі Лук'янаў ужо атрымаў першае прызнанне, калі ягоныя творы рэгулярна экспануюцца на ўсесаюзных і рэспубліканскіх выстаўках, творчы шлях яго можа-здасца надзвычай роўным, пазбаўленым як вялікіх няўдач, так і нейкіх рэдкіх узлётаў. Але я ведаю, як упарта, штодзённа працуе мастак, як бязлітасна ставіцца ён да сябе.

Вось ужо дзесяць гадоў Віктар Лук'янаў працуе ў маладым горадзе беларускіх нафталімікаў Наваполацку. У тым, што сёння горад выглядае прыгажэйшым, што ён набывае нейкія свае рысы, ёсць і яго заслуга.

Падарунак гораду — і акварэльныя лісты мастака, якія вісяць у холе гасцініцы «Беларусь». Работы гэтыя экспанаваліся на ўсесаюзнай выстаўцы ў Маскве. На першым лісце — вядомыя сілуэты вежаў Сафіікі, бялюткая, бы свечачка, Спас-Ефрасіньеўская царква, друкарскі станок Скарыны — сімвалы сёвай гісторыі, славы і велічы старажытнага Полацка. На лісце побач — геаметрычныя карункі труб і калон, сілуэты прадпрыемстваў вялікай хіміі, светлыя карпусы дамоў сёняшняга Наваполацка. Здавалася б, традыцыйны сюжэт, простае рашэнне. Ды Лук'янаў здолеў сагрэць гэты ўсё цеплынёй пачуцця да роднай зямлі, думкай, сваёй гуманістычнай, жыццесцвярдзальнай пазіцыяй.

І яшчэ пра адну работу мастака хацелася б расказаць. Яна называецца «Зямля». Звычайная будаўнічая пляцоўка Наваполацка, якіх у юным горадзе над Дзвіной многа. Рыхтуецца месца для будучага дома. У цэнтры — група бульдозераў, нібы стомленыя коні на адпачынку. Колькі ў гэтай рабоце цеплыні, колькі любові да роднай зямлі, да свайго горада!..

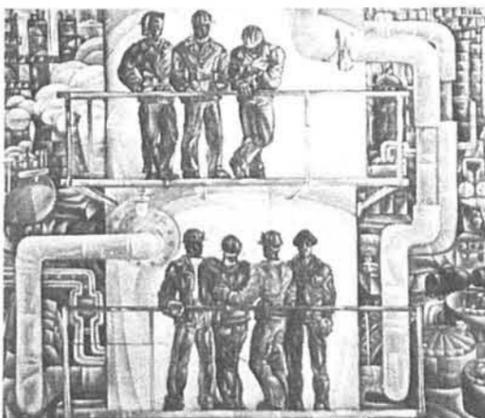
— Раней акварэль лічылася «камерным» жанрам, — гаворыць мастак, — падрыхтоўчым для жывапісаў. Яна і рабілася часцей за ўсё за адзін раз тут жа, у лесе ці ў полі. Я ж лічу, што сёння акварэль перадае не толькі настрой, але і думку, і філасофскае абагульненне. Таму працую над сваімі лістамі доўга, раблю папярэднія эцюды, замалёўкі. Вялікую ролю надаю кампазіцыі. Менавіта сродкамі кампазіцыі часцей за ўсё і ўдаецца падкрэсліць галоўную думку твора.

Вялікая дружба звязвае мастака з гарадскім клубам творчай моладзі «Маладзік». Зусім нядаўна ён да вечара-справаздачы клуба перад моладдзю горада наладзіў сваю персанальную выстаўку, у якой побач са сваімі вядомымі творамі выставіў і новыя цікавыя работы. Віктар шчодро дзеліцца сваімі думкамі, поглядамі на мастацтва. І што прыемна — не замыкаецца толькі ў сваёй рабоце. Любіць музыку, паэзію, шмат чытае. Лічыць, што наперадзе — праца, праца. І хочацца пажадаць яму самых вялікіх поспехаў.

Наву^м ГАЛЬПЯРОВІЧ.

«Яблыня майго дзяцінства».

«Мантажнікі».

«Летнім надвечоркам».

На 47-ым годзе жыцця 10 чэрвеня раптоўна памёр таленавіты беларускі паэт, член КПСС Іван Іванавіч Калеснік.

Нарадзіўся І. І. Калеснік у в. Грытчына Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці ў сялянскай сям'і.

У 1954 годзе скончыў Мінскае педвучылішча імя Н. Крупскай. Потым завочна працягваў вучобу на факультэце журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. З 1965 па 1967 год вучыўся на Вышэйшых літаратурных курсах у Маскве.

Некалькі гадоў І. І. Калеснік працаваў у рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», на Беларускай радыё, у рэдакцыі часопіса «Маладосць». З 1972 года быў рэдактарам выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Выступаць з вершамі Іван Калеснік пачаў у 1952 годзе. Першая яго кніга «Белыя каштаны» выйшла ў 1959 годзе. Яго яшчэ належыць шэраг паэтычных зборнікаў, а сярод іх — «Пяць сузор'яў», «Калі разам мы», «Інтэрнат», «Юнацтва».

У сваіх творах Іван Калеснік апяваў прыгажосць роднай зямлі, славіў ратныя і працоўныя подзвігі савецкіх людзей,

шмат вершаў прысвяціў моладзі. Ён таксама выступаў і як перакладчык з моў братніх народаў СССР.

Іван Калеснік прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці пісьменніцкай арганізацыі рэспублікі, часта выступаў перад чытачамі.

Ад нас пайшоў здольны паэт, добры і шчыры таварыш. Памяць аб ім захаваемца ў нашых сэрцах.

Саюз пісьменнікаў БССР. Выдавецтва «Мастацкая літаратура».

БЫВАЙ, ДРУЖА

Раптоўна, незваротна.

Не стала сярод нас сціплага і чэснага працаўніка на ніве роднага паэтычнага слова. Як у лузе касец, упаў ён на свой пачаты пракос. Адышоў ад нас засмяглым чэрвеньскім днём, на пачатку лета, у самым пачатку свайго творчага поўдня.

Іван Калеснік. Яшчэ слова настаўнік не мела свайго распаўсюджанага новага значэння, а ён руліва, штодзённа выходзіў літаратурную моладзь, новую змену нашай беларускай паэзіі. Не ўзростам быў ён старэйшы за тых, каго прывячаў спагадлівым словам, падтрымліваў парадай, надзеяй, а рэдакцыйным вопытам, пасадай літаратурнага супрацоўніка і кансультанта «Чырвонай зменны». І калі казаць больш дакладна, дык асновай усёй яго настаўніцкай дзейнасці была бязмежная адданасць паэзіі, улюбёнасць у кожны чысты гук роднага беларускага слова.

Цяжка пералічыць усе імёны, каго на першай сцяжыне, першым раздарожжы заўважыў Іван Калеснік, каму памог убачыць надрукаваным свае няўпэўненыя радкі. Тут будуць Генадзь Бураўкін і Юрась Свірка, Васіль Зуёнак і Янка Сіпакоў, Сымон Блатун і Анатоль Сербантовіч.

Сам Іван Калеснік пачынаў па-маладому звонка і радасна свой спеў разам — і на роўных правах — са Сцяпанам Гаўрсевым і Нілам Гілевічам, Петрусём Макалём і Уладзіславам Нядзведскім.

З імем Івана Калесніка най-

чэсна і ўдзячна звязана паэзія 50—60-ых гадоў.

Пасля «Чырвонкі» Іван шмат энергіі і вопыту, душэўнай дабрыні і шчырасці аддаў маладзейшым і сталейшым паэтам на пасадзе рэдактара аддзела паэзіі выдавецтва «Мастацкая літаратура». Добрая анталогія складаецца з кніг, пад якімі стаіць подпіс рэдактара І. І. Калесніка.

Да апошніх дзён Іван застаўся ўзнёслым, бескарэслым, незайздрослівым, добразычлівым у жыцці і ў паэзіі.

Як сёння помню Янку, калі прыехаў ён са сваёй роднай Койданаўшчыны і ў маленькім, яшчэ, відаць, студэнцкім чамаданчыку прывёз ад маці дуддэ малініку чай заварваць. Трэба было бачыць яго радасць і расчуленасць гэтай данінай роднага лета. Трэба чуць было, як клпатліва ён ставіўся да матулі. Кожную вольную хвіліну ехаў у родны кут, нібы адчуваючы, што не бясконцы шлях да вытокаў. Жорстка патрабавальнасць да ўласнага радка і жыццёвыя варункі не далі магчымасці на ўсю прыродную сілу разгарнуцца цікаваму таленту паэта. Але створанае ім будзе ўзрушаць яшчэ не адно пакаленне чытачоў сваёй непасрэднасцю і неазмрочанай верай у чыстае і святое мастацтва, імя якому паэзія.

Бывай, дарагі дружа, бывай, Іване. Родная зямля пухам будзе табе.

Бывай і дзякуй!

Рыгор БАРАДУЛІН.

Саюз пісьменнікаў БССР смуткуе з прычыны раптоўнай смерці паэта Івана КАЛЕСНІКА і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

Калектыў выдавецтва «Мастацкая літаратура» смуткуе з выпадку заўчаснай смерці рэдактара рэдакцыі паэзіі выдавецтва, члена Саюза пісьменнікаў Івана Іванавіча КАЛЕСНІКА і выказвае шчырае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

Калектыў часопіса «Беларусь» выказвае глыбокае спачуванне старшаму рэдактару БУРДЗЯЛЕВУ (РУСЕЦКАМУ) Аляксею Сцяпанавічу з прычыны напаткаўшага яго вялікага гора — смерці жонкі Людмілы Міхайлаўны.

Саюз пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Аляксею РУСЕЦКАМУ з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці жонкі.

ДАКРАНУЎШЫСЯ ДА ЛЁСУ ПАЧУЦЦЁМ

Развагі крытыка аб двух новых фільмах

НАПЭУНА, БОЛЬШАСЦЬ прыхільнікаў кінамастацтва аддае перавагу фільмам, глядзячы якія, нібы сам робіцца ўдзельнікам нейкага важнага моманту жыцця. Звычайна ў такіх выпадках на экране разгортваецца лёс герояў, блізкіх табе не толькі ўчынкі, але і ўнутранымі зрухамі ў характарах. І тады адбываецца трапяткое дакрананне пачуццём да лёсу, жыццём выверанага на людскую годнасць. Падобнае адчуваеш, калі глядзіш кінастужкі «Гандлярка і паэт» і «Сустрэча ў канцы зімы», якія выйшлі на экраны рэспублікі. Змест і характар канфіктаў у іх розныя, а стасуюцца яны адзін да аднаго тым, што намаганні аўтараў скіраваны на выяўленне не адрозна бачных вартасцяў чалавека. У абодвух кінастужках на першы план вынесены лёс жанчыны, драматычны, абумоўлены жыццёвымі выпрабаваннямі.

Калі была апублікавана аповесць народнага пісьменніка БССР Івана Шамякіна «Гандлярка і паэт», яе прыкметліва не толькі чытачы і крытыкі, але і кінематаграфісты. Сюжэтна цэльны, з драматычным падзеямі, дакладна акрэсленымі вобразамі герояў літаратурны твор зручны для экранізацыі. І аповесць беларускага пісьменніка не магла не трапіць у поле зроку рэжысёра-пастаноўчыка. На кінастудыі «Масфільм» ёй зацікавіўся С. Самсонаў, вядомы глядачу па экранізацыях А. Чэхава («Папрыгунья»), В. Шэкспіра («Многа шуму з нічога»), А. Астроўскага («Апошняя ахвяра»), У. Вішнеўскага («Аптымістычная трагедыя»). Так

«Гандлярка і паэт» з дапамогай самога аўтара (І. Шамякін — аўтар сцэнарыя) атрымала другую, экранную форму існавання.

Не буду супастаўляць літаратурны і кінематаграфічны варыянты аповесці: экранізацыя не бывае без нейкіх «адсячэнняў» ад сюжэтных ліній ці «апісальных» эпізодаў першаасновы, дык калі сцэнарыстам з'яўляецца сам пісьменнік, значыць ён згодны з такім «пераглядом» свайго твора. «Кінематызацыя» літаратуры амаль заўсёды абарочваецца пэўнай схематызацыяй сюжэта ці спрашчэннем матывіровак. У экраннай «Гандлярцы», напрыклад, не даецца перадвысновы таго, як маладая жанчына Вольга Ляновіч набыла не толькі заняткаў, але і псіхалогію абыякавасці (у літаратурным варыянце гэта было зразумела з апісанняў даваеннага жыцця сям'і Ляновічаў, адносінаў дзяўчыны да вучобы ў школе, ранняга і ўвогуле няўдалага шлюбу). Адсюль — адчуванне некаторага «зададзенасці» зыходнага моманту канфілікту. Пра гэта, праўда, хутка забываешся, бо ўвага перакладаецца на іншае — як паступова, пад уплывам нечаканых акалічнасцей, кахання да чалавека з больш высокім узроўнем свядомасці і больш тонкім душэўным складам прыгожая звонку жанчына харашэе і ўнутрана; аказваецца здольнай на высакоронны ўчынок. Артыстка Наталля Андрэйчанка і знешнім малюнкам ролі, і эмацыянальна-псіхалагічным станам апраўдала гэтую лінію пераўтварэння характараў Вольгі, далучыўшы нас, глядачоў,

да працэсу пераходу чалавека з адной годнасці ў другую.

У пачатку фільма Вольга — увішняя і даволі хцівая гаспадыня: не звязваючы на страляніну ў акупіраваным горадзе, яна цягне ў свой дом усё, што засталася ў магазінах і нават у апусцелых кватэрах. Праз некалькі эпізодаў, калі яе сяброўка Лена прапануе вызваліць з фашыскага канцлагера палоннага, Вольга заўважае змарнелага, з дзіўнымі доверлівымі вачамі юнака і ўжо не шкадуе золата, каб выкупіць яго. Так лёс зводзіць яе з чалавекам (маладым паэтам Алесем), які абудзіць у ёй нязведаныя пачуцці, а з імі і жаданне стаць упоравень з каханым у чымсьці недасягальным для яе раней. Узаемаадносіны двух, калі духоўнасць, палкі патрыятызм аднаго ўзбагачаюць і паступова змяняюць другога, — бадай, самае значнае і цікавае ў фільме: тут якраз твор аб падзеях ваяннага часу выходзіць за межы рэтраспекцыі і набывае сучаснае гучанне.

У назве «Гандлярка і паэт» сэнс не адназначны, героі аб'яднаны не толькі і нават не столькі па кантрасту, сучасны паварот драматургіі якраз у тым, што значнасць адной асобы ўплывае на другую, ўзнікаючы яе да разумення больш высокага сэнсу жыцця. Па задуме, малады паэт Алесь павінен несці ў сабе гэтую здольнасць уплываць — глыбінэй пачуццям, высакороннасцю імкненняў. Літаратурны вобраз накіроўваў увагу рэжысёра на выяўленне духоўных рэзерваў героя пры знешняй яго кволасці. С. Самсонаў шукаў такога акцёра, што спалучаў бы ў сабе інтэлект і крохкасць: яна дазволіла б падкрэсліць сілу, якую герой знаходзіць у сабе для падпольнай барацьбы з ворагам. Дэбютант у кіно В. Жыганаў, мне здаецца, здолеў перадаць не ўсе адценні характараў: яго герой лірычны і разам з тым рашучы, гатовы помсціць фашыстам за іх зверствы, а значнасці асобы яму верстае. У майстэрстве паказу шматпланавасці, дынамічнасці вобраза перавага, несумненна, на баку выканаўцы ролі Вольгі — актрысы Н. Андрэйчанка. Дзеля справядлівасці трэба адзначыць, што і выпісаны гэты вобраз больш ярка, чым вобраз Алеся. Дык тады ж, відаць, асабліва важна было пры ўважлівым сцэнарыі ўзняць вобразі героя адметнымі якасцямі акцёра, і скіраванасць твора да сучаснасці была б яшчэ большай.

Мінулае і сучаснае як рэальнасці розных часоў, не аддзеленыя адна ад адной, адлюстраваліся ў жаночым лёсе ў фільме беларускіх кінематаграфістаў «Сустрэча ў канцы зімы». Рэжысёр І. Шульман, апэратар Ф. Кучар, мастак А. Чартовіч па сцэнарыі У. Гусакова ўзнаўлялі на экране некалькі момантаў жыцця журналісткі Ганны Губаравай і яе калег па рабоце ў адной з абласных газет. Сучасны горад, будні рэдакцыі, надзённыя праблемы, з якімі сутыкаюцца персанажы, — усё гэта суаднесена з лініяй экраннага быцця галоўнай героіні і падначалена выяўленню асноўных рыс яе характараў (прынцыповасці, патрабавальнасці да сябе і іншых, адказнасці ва ўсім, што робіць). Чэртвым сухаром уяўляецца звонку нешматслоўны і «ўдэлівы» адказны сакратар рэдакцыі, пакуль не адкрыецца сапраўднасць характараў чалавека нялёгкага лёсу. У мінулым — вайна, трата аднапалчан, мужа, пасля — гады вучобы з малой дачкой на руках, а по-

тым — гібель дачкі... Адзіная радасць — работа, сустрэчы з сябрамі ды ўнук Тарасік. Напэўна, на такой не вельмі арыгінальнай сюжэтнай канве ўзнікла б чарговая схематычная кінагісторыя аб сумленным, але нешчаслівым чалавеку, калі б пастаноўчык не скіраваў увагу на цэнтральны вобраз, на працэс выяўлення патаемных якасцей знешне аднастайнага характараў.

У рэжысёра аказалася рэдкая магчымасць зракава сумяціць у адным сюжэце сучаснае і мінулае. Каля дваццаці гадоў назад Шульман паставіў фільм аб першых днях Вялікай Айчыннай вайны «Чалавек не здаецца». У ім роллю маладой медсястры ваеннага шпітэля выконвала Ларыса Лужына, тады студэнтка інстытута кінематаграфіі. Зараз ужо вядомая актрыса іграе па сутнасці працяг той сваёй ролі, бо час вайны пакінуў у франтавога журналіста зарубкі ў памяці і ў сэрцы. Кадры з ранейшага фільма ўзнікаюць на экране як успаміны пра тыя незабыўныя гады...

Сілавое поле, якое прыцягвае ўвагу ўдумлівага глядача, звычайна ўзнікае вакол катэгорый каштоўнасцей — ідэйных, маральных, эстэтычных. Адным словам, там, дзе мы ўцягнуты ў выбар жыццёвай пазіцыі. У фільме «Сустрэча ў канцы зімы» (дарэчы, заўважу, што назва кінастужкі нейкая вельмі праявістая, за ёй не адкрываецца абагульняючы вобраз, як гэта адчуваецца ў назве рэжысёрскага сцэнарыя — «Час лістапада») такіх момантаў некалькі.

Прыезд баявога таварыша Губаравай — Пятра Васілевіча (артыст П. Вельямінаў) — сюжэтнае і эмацыянальнае апраўданне звароту да рэтраспекцыі, праз якія высвятляюцца якасці характараў, што склаліся тады і засталіся зараз для героіні і для аўтараў як вельмі дарагія. Эпізод наваеселля, куды Губарава і Васілевіч прыйшлі як сенапажыданыя госці, спазналі некаторую адчужанасць моладзі, а потым — радасць духоўнай аднасці. (Гэта падкрэслена і характарам мізансцэны, калі ўсе танцуюць, утварыўшы агульнае кола). Нарэшце, цяжкія для Ганны Федараўны провады ўнучка (яго забірае бацька), вяртанне ў апусцелую кватэру і раптоўная смерць.

Пасля гэтага рэжысёр і апэратар дадуць нам магчымасць няспешна прыгледзецца на буйных планах да твараў, вачэй саслужыўцаў Губаравай і адчуць іхнюю някаватасць — віну перад чалавекам, якога яны па-сапраўднаму не ацанілі пры жыцці... Так, вінаватыя. І галоўны рэдактар, увогуле добры чалавек (такім яго іграе Р. Янкуўскі), які не паспеў спазнаць кожнага работніка рэдакцыі і звярнуць увагу на тое, што адказны сакратар «цягнуў» амаль увесь рэдакцыйны «воз». І тыя, хто бачыў толькі прыдзірліваць Губаравай, а не клопаты аб аўтарытэце газеты.

Кінааповесць «Гандлярка і паэт» таксама мае некалькі кульмінацыйных драматургічных і пластычных частак, у якіх выяўляюцца паваротныя моманты лёсу героіні, неаднапланавасць яе вобраза. І завяршаецца гэты фільм таксама трагічнай нотай. Фашысцкі прыхвасец, паліцай Друцька (артыст В. Паўлаў) смяротна раніць Алеся, які стаў народным месціцам. У аповесці, як мы памятаем, Алесь застаецца ў падполлі перад тым, як Вольга едзе на заданне, у фільме ж аўтар-сцэнарыст інакш завяршае лінію героя. У трактоўцы вобраза рэжысёр прапанаваў акцёру падкрэсліць у псіхалагічным стане героя ўзбуджанасць, нейкую трывожную неспадзяванасць. Адчува-

лася, што гібель яго немінуца. Вольга перажывае не толькі вялікае гора ад страты дарагога чалавека. Аўтары ставяць яе ў сітуацыю больш складаную: яна імкнулася ўтрымаць Алеся ад небяспечнага задання (забойства Друцькі) — і якраз гэта выкарыстаў здраднік... Чым можна заглушыць цяжкія пакуты? Помста? І Вольга ўзрывае гранатай сані з паліцэйскім...

Але ў гэтым ужо не толькі акт адплаты. Тут праўленне і змен, якія адбыліся ў самой істотце чалавека: плач па Алесю — гэта і момант рашучага выбару. У сваім духоўным росце героіня падышла да рубяжы, за якім не можа быць звароту да ранейшага жыцця толькі для дому, для сябе. Яна ўжо здатная да барацьбы. Такое спадзяванне вынікае як з кульмінацыйнай драматургічнай калізіі, так і з усёй лініі паводзін, псіхалагічнага стану героіні. Выконваючы заданні Алеся, кіраўнікоў падполля (Андрэй — І. Саўкін, Захар Пятровіч — І. Рыжоў), Вольга фактычна ўжо стала на шлях барацьбы з ворагамі, хаця пакуль што больш па адчуванні, чым па свядомасці. Смерць Алеся падштурхнула да рашучага дзеяння.

Абодва фільмы, пра якія ідзе гаворка, нягледзячы на смерць галоўных герояў, — творы не трагічнага нападу і пафасу. Па жанры «Гандлярка і паэт» і «Сустрэча ў канцы зімы» — драматычныя кінааповесці, у якіх, вядома, павінны быць грунтоўныя сэнсава-псіхалагічныя матывіроўкі. У вузлавых момантах сюжэта аўтары і выканаўцы знаходзілі іх (я гэта ўжо адзначала). Але дзе-нідзе бракуе дастатковых высноў для такіх паводзін галоўных дзейных асоб, каб адпавядалі яны глыбіннай логіцы дынамікі іх вобразаў. І тады ў другой з названых стужак відавочны залішні меладраматызм і як вынік — сліззавасць, не ўласцівая мужнаму характару Ганны Губаравай. Адчуваецца, што выканаўцы ролі, рэжысёр не хапала драматургічнай асновы для больш глыбокай прарысоўкі характараў. Актрыса Л. Лужына многае кампенсавала шчырасцю, абаяльнасцю. Многае, але не ўсё.

Калі паглыбляцца ў аналіз фільмаў, то можна звярнуць увагу іх стваральнікаў і на тое, што не заўсёды яны былі ўважлівыя да другарадных ліній і герояў, дапускалі тут інфармацыйную белгасць. Я маю на ўвазе, напрыклад, сувязную Лену і партыйнага кіраўніка падпольшчыкаў Андрэя ў «Гандлярцы і паэце». А ў другім фільме схематычна акрэслены рэдакцыйны калектыв — адметныя рысы чанкрэтных персанажаў толькі намечаны.

Рэжысёры С. Самсонаў і І. Шульман, былі, вядома, не ў адвольных паставачных умовах. Першы меў значна больш дасканалую сцэнарную аснову. І гэта абумовіла кампазіцыйную завершанасць і драматызм кінааповесці «Гандлярка і паэт». І. Шульман ставіў фільм па сцэнарыі, дзе канфіліктныя сітуацыі распрацаваны не глыбока, хаця цэнтральны персанаж выпісаны даволі надрабязна. Схематызм пачобных ліній пастаноўчык не пераадолеў, а асноўную распрацаваў даволі дэталёва і разам з апэратарам і актрысай увасобіў пераканальна. «Сустрэча ў канцы зімы» — фільм, характэрны для старэйшага кінарэжысёра.

Творчасць І. Шамякіна абумовіла актуальнасць кінатвора паводле яго аповесці.

Абодва фільмы вартыя таго, каб іх паглядзець і разам з аўтарам пачуццём дакрануцца да перажытага героямі

Е. БОНДАРАВА.

АБМЯРКОЎВАЕМ АРТЫКУЛ «СПЫНІЦЕ МАГІЛЬНАГА!»

Сочачы за ходам абмеркавання артыкула М. Замскага «Спыніце Магільнага!», лічу неабходным выказаць некаторыя меркаванні аб калекцыянаванні і ахове нацыянальных здабыткаў.

Збіральніцтва прадметаў старыны, мастацтва, народнага побыту і г. д. — гэта з'ява чалавечай культуры, якая атрымала сваё асэнсаванне грамадскае і тэарэтычнае абгрунтаванне толькі з утварэннем нацыянальнай культуры. Прыватнае збіральніцтва ў гэты час падпарадкавана нацыянальнай культурнай неабходнасці. Гэта вынік грамадскага асэнсавання культуры.

З далейшым развіццём нацыянальнай дыферэнцыяльнай нацыянальнай культуры узнікае грамадска-эбумоўлены паразытычны працэс спажывецкага стварэння і засваення культурных каштоўнасцей.

Мяшчанскае, пазакультурнае ўспрыняццё культуры выключнае грамадскія ўзаемаадносіны з аб'ектамі культуры і з родамі культурнай дзейнасці. Замест асэнсавання агульнанароднай грамадскай карысці і прыналежнасці культуры — меркаванні асабістага спажывецкага характару. Так спажываецца, напрыклад, народная творчасць, мастацтва, фальклор, помнікі гісторыі і культуры, іншыя нацыянальныя скарбы дзеля асабістых прэстыжных меркаванняў, «бізнесу», моды, снабізму, меркантильнасці і г. д.

Ва ўсіх гэтых «культма-вах» ўзаемаадносінах з народнай культурой і нацыянальным багаццем спажывецка-збіральніцка і спажывецка-ўладальніцка застаюцца аб'ектыўна глыбока абякаванымі да лёсу нацыянальнай культуры, а па сутнасці і варажымі ёй, якімі б фразамі яны ні прыкрываліся. Зацікаўленасць у захаванні, развіцці і росквіце нацыянальнай культуры — вось цэнз, які адрознівае культурнага калекцыянера ад пазакультурнага, ад збіральніка-спажывца.

Мешчаніні, як правіла, не разумее альбо не ўспрымае духоўныя, эстэтычныя, гістарычныя і іншыя субстанцыянальныя грамадскія каштоўнасці культуры. Для яго існуе толькі яе прыватная спажывецкая альбо рыначная вартасць па прынцыпе «зарабіў—атрымаў». У выніку ён не бачыць розніцы паміж працай паэта, мастака, кампазітара, збіральніка ўнікальных твораў і прадметаў мастацтва, якія належаць усюму грамадству не толькі цяперашняму, але і будучаму, якія існуюць часам у адзіным экзэмпляры і не могуць быць ацэнены ніякімі эквівалентамі, і зняткамі крталова, грыбавара, бо, мяркуючы ён, «сёння кожны чалавек мае права атрымаць за сваю працу грошы». (Э. Каспяровіч «Не згодны», Л. Вакулоўска «Зарабіў — атрымаў» — ЛіМ, №№ 15, 18 г. г.). У культуралагічным сэнсе такое успрыняццё — гэта вульгарная прафанацыя сутнасных ўзаемаадносін культуры, прыкмета яе дэградацыі і перараджэння з народнай творчай стваральніцкай дзейнасці ў масавы спажывецкі феномен. У сацыялагічным плане — гэта выяўленне грубай мяшчанскай меркантильнасці.

Ды толькі часам усё гэта глыбока замакуфлявана, адзета ў псеўданавуковыя і квазіпартыяцкія шаты. Масавая культура стварае не толькі свой «унутраны» «чорны» рынак, але і «бізнес», які імкнецца

ўступіць у рыначныя ўзаемаадносіны з дзяржавай і весці гандаль народнай культурой. Прытым не на парытэтных пачатках, а з рэжымам найбольшай спрыяльнасці для сябе. Бо, як бачым, «бізнес» на нацыянальных каштоўнасцях, як з'ява спажывецкай масавай, а не народнай культуры, дыктуе свае гандлёвыя ўмовы дзяржаве, а не наадварот. Паспрабуй, маўляў, вазьмі мяне, Магільнага, — я ж дзеля народа стараюся, а за працу маю права атрымаць грошы. «Вось чаму Магільны, піша Л. Вакулоўска («ЛіМ» ад 4 мая 1979 г.), — мае поўнае права распараджацца сваёй калекцыяй, як ён захоча».

Глыбока памыляецца, шануюная «абаронца». У любой буржуазнай краіне, магчыма, і мае права. У нас — прынцыпо-

СПАЖЫВЕЦТВА І НАРОДНАЯ КУЛЬТУРА

ва — не. У СССР усё помнікі гісторыі і культуры з'яўляюцца здабыткам народа. Логіка прыватнага прадпрыемства не дзейнічае там, дзе існуе канстытуцыйны закон аб ахове помнікаў, заснаваны на прынцыпах народаўладдзя і сацыялізму. «Прадметы старыны, — гаворыцца ў артыкуле 20-ым «Закона БССР аб ахове і выкарыстанні помнікаў гісторыі і культуры», — творы выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, рукапісы, калекцыі, рэзкія друкаваныя выданні, іншыя прадметы і дакументы, якія знаходзяцца ў асабістай уласнасці грамадзян і ўяўляюць значную гістарычную, навуковую, мастацкую альбо іншую культурную каштоўнасць, прызнаюцца помнікамі гісторыі і культуры і падлягаюць дзяржаўнаму ўліку з мэтай найбольш поўнага выяўлення помнікаў і аказання садапейнічання ў забеспячэнні іх захаванасці.

Грамадзяне, у асабістай уласнасці якіх знаходзяцца помнікі гісторыі і культуры, абавязаны выконваць правілы аховы, выкарыстання, уліку і рэстаўрацыі помнікаў.

«Калі грамадзянін, — сказана ў артыкуле 25-ым гэтага закона, — не забяспечвае захаванасці помніка гісторыі і культуры, які яму належыць, гэты помнік у адпаведнасці з артыкулам 147 Грамадзянскага кодэксу Беларускай ССР можа быць адабраны ў судовым парадку з адпаведным пакрыццём».

«Асобы, вінаватыя ў невыкананні правіл аховы, выкарыстання, уліку, рэстаўрацыі, альбо ў знішчэнні, разбурэнні, псаванні помнікаў гісторыі і культуры, — гаворыцца ў артыкулах 44 і 45-ым, — нясуць кримінальную адказнасць па адпаведных артыкулах Крымінальнага кодэксу Беларускай ССР».

Так што, шануюныя заступнікі, не мае права Магільны «распараджацца» народнымі здабыткамі культуры, «як захоча».

Улічваючы ўсё гэта, увогуле правільны і паграмадзянску напісаны артыкул М. Замскага ды і ўсё характар яго абмер-

кавання мяне ўсё ж крыху здзіўляе, бо нагадвае змест байкі Крылова пра повара-грамацея і ката-Ваську.

Грамадскае асуджэнне пазакультурнага спажывецкага збіральніцтва справа добрая дзеля маральнага здароўя грамадства. Але бескарная для «бізнесменаў». Хацелася б паставіць некалькі канкрэтных пытанняў.

У артыкуле 8 Закона БССР аб ахове помнікаў вызначаны роля і функцыі спецыяльна ўпаўнаважаных дзяржаўных органаў аховы помнікаў. Сказана: «Указанні гэтых органаў па пытаннях аховы і выкарыстання помнікаў гісторыі і культуры з'яўляюцца абавязковымі для ўсіх прадпрыемстваў, арганізацый, устаноў, незалежна ад іх ведамаснай падпарадкаванасці, а таксама грамадзян». «Якія ўказанні» былі дадзены Магільнаму пры зборы экспанатаў? Чаму да гэтага часу не зарэгістравана калекцыя Магільнага? Як згодна з артыкулам 10-ым Закона аб ахове, ажыццяўляўся кантроль за збіральніцтвам і калекцыяй Магільнага і іншых калекцыянераў? Бо, грунтуючыся на па-

лажэнні артыкула 32-га, незарэгістраваныя калекцыі, калі яны вядомыя органам аховы, павінны падлягаць часоваму ахоўнаму рэжыму, які вызначаецца дзяржаўнымі органамі аховы помнікаў.

Можна, вядома, задаць шмат іншых пытанняў органам аховы і атрымаць на ўсё «афіцыйны адказ», перапісаны з такіх жа афіцыйных рэзалюцый («ЛіМ» ад 4 мая 1979 г.). Але выснова тут адна. Справа не столькі ў магільных, колькі ў нездзявольнасці, апатыі, безыніцыятыўнасці і нежаданні ўжываць і выконваць існуючае заканадаўства аб ахове помнікаў самімі ж органамі іх аховы. Вось дзе праблема! Якая ператвараецца ўжо ў фарс. «Спыніце Магільнага!» — крычыць, звяртаецца да іх газета. І атрымлівае ў адказ... шаблонную выписку з рэзалюцыі.

А тым часам цяжка нават сабе ўявіць, да якой ступені ганебнага, здэклівага, хамскага рабавання народнай культуры дайшоў сёння «культма-савы» спажывец і падпольны «бізнес» грамадскімі скарбамі, які ён знішчае нацыянальныя каштоўнасці, які разбэшчае людзей, якія адмоўныя з'явы выклікае! Цяжка пісаць. Але спыніце ўсё ж хоць на адно таксама афіцыйнае сведчанне, прыведзенае на пасяджэнні рэспубліканскай секцыі археалогіі Таварыства па ахове помнікаў Ф. В. Барысевічам. У адным толькі 1977 годзе ў Беларусі было абкрадзена 48 цэркваў і касцёлаў. Грошай не бралі. Толькі творы жывапісу і народна-прыкладнага мастацтва. Адукаваныя зладзеі. Не сумняваюся, што яны ўважліва прачыталі артыкул М. Замскага і сказалі сабе: «Спакойна, калегі, шмон — зямтай сляды».

Вось што яшчэ хвалюе — адсутнасць спецыялізаванага кримінальнага вышуку. У той час, калі ўсе мы бачым, што ў нас, як атрутны грыб, вырастае новая сфера кримінальнага злачынства — зладзейства і спекуляцыя каштоўнасцямі нацыянальнай культуры.

Рабаванне нацыянальных здабыткаў, падпольны «бізнес», некантралюемае прыватнае пазакультурнае збіральніцтва з мэтай спажывання, нажывы, абмену, спекуляцыі і гандлю — усё гэта прыводзіць да знішчэння народнага мастацтва і той сутнаскай сістэмы каштоўнасцей, якая ляжыць у аснове кожнай нацыянальнай культуры. Пытанне ўратавання нацыянальных скарбаў — гэта праблема агульнанароднага значэння.

Першае, што трэба, на маю думку, зрабіць у справе аховы і выкарыстання народных здабыткаў, гэта ліквідаваць разрыў паміж заканадаўствам аб ахове і сістэмай выканаўчых органаў улады. Становішча тут ненармальнае. Закон аб ахове існуе асобна, выканаўчая ўлада сама сабе і парушальнікі закона таксама самі па сабе. А помнікі як разбураліся, так і разбураліся.

Выпраўленне гэтага разрыву павінна азначаць перш за ўсё строгае выкананне закона аб ахове зверху да нізу, улік і кантроль усіх рухомых і нерухомых помнікаў, калекцый і дзейнасці збіральнікаў, а таксама актывізацыю і ўзмацненне адказнасці Таварыства па ахове помнікаў.

Аднак адным законам справы не наладзіш. Хачу падтрымаць прапанову А. Мальдзіса аб стварэнні пры музейных і навуковых установах рэспублікі спецыялізаваных збіральніцкіх груп і адзінага метадычнага цэнтра збіральніцтва пры адной з вядучых музейных устаноў альбо пры Акадэміі навук БССР.

Было б мэтазгодным стварыць у Мінскім інстытуце культуры факультэт па спецыяльнасці «ахова і рэстаўрацыя помнікаў гісторыі і культуры», а ва ўсіх вышэйшых навучальных установах рэспублікі (тэхнічных і гуманітарных) увесці спецкурс па ахове помнікаў. Без наяўнасці кваліфікаваных кадраў па ахове помнікаў усё нашы добрыя пажаданні — пусты гук.

Наступная прапанова — канкрэтна аб Магільным. Неабходна тэрмінова ўзяць на дзяржаўны ўлік і адпаведнай інвентарызацыяй і кантролем калекцыю М. В. Магільнага. А пры невыкананні апошнім правіл аховы, уліку і выкарыстання збораў альбо пры адмаўленні падпарадкоўвацца ўказанням спецыяльна ўпаўнаважаных органаў аховы, адабраць калекцыю ў карысць дзяржавы з адпаведнай кампенсацыяй згодна з існуючым заканадаўствам.

І яшчэ адно пажаданне, якое мае часовы характар, бо прадыктавана патрэбамі сітуацыі і бягучага моманту. Пры Міністэрстве ўнутраных спраў рэспублікі добра было б стварыць спецыялізаваны аддзел альбо групу з удзелам кваліфікаваных кансультантаў, якая займалася б расследаваннем выкрадання, рабавання і антызаконнага спекулятыўнага гандлю рухоымі помнікамі гісторыі і культуры.

Адначасова з культурным збіральніцтвам і навукова-даследчай работай у галіне збору і аховы помнікаў надзвычай важна распрацоўка тэорыі развіцця нацыянальнай культуры на сучасным этапе. Адсутнасць навуковых крытэрыяў, агульнай фармулёўкі многіх новых працэсаў і з'яў адчыняюць дарогу на старонкі друку вульгарнаму сацыялагізму, якое ўносіць эклектыку і сумбур у паняццёвую структуру культуры, апраўдваючы тым самым дзейнасць магільных у вачах некаторых чытачоў.

Задача нашых сацыёлагаў, філосафаў, эстэтыкаў і мастацтвазнаўцаў — звярнуць увагу перш за ўсё на тэарэтычны аспект вывучэння нацыянальнай культуры ў сучасным свеце.

Зяно ПАЗНЯК,
мастацтвазнавец.

НА СТРОГІ ЎЛІК

Мы, супрацоўнікі Гомельскага абласнога краязнаўчага музея, з вялікім хваляваннем і зацікаўленасцю абмяркоўвалі артыкул «Спыніце Магільнага!». Важны і патрэбны артыкул напісаны па-дзелавому, ставіць сур'ёзныя праблемы.

Вельмі абурэае тое, што ў такіх людзей, як Магільны, знайшліся абаронцы. Чытаючы іх пісьмы ў газету, міжволі прыходзіш да думкі, што гэтыя людзі або ніколі не сутыкаліся ўшчыльную са спецыфікай работы супрацоўнікаў музея, або самі з'яўляюцца такімі ж «калекцыянерамі».

Дзіўу даешся, чытаючы радкі з пісьма пісьменніцы Лідзіі Вакулоўскай: «Хто ж, давольце спытаць, прымушаў іх (гэта музейных работнікаў. — А. Е.) рабіць такія пакупкі? Няўжо сам Магільны?»

Не, не Магільны!
А вы ведаеце, Л. Вакулоўска, што калі б музей не набыў за прапанаваную Магільным суму гэту калекцыю, яна б магла стаць уласнасцю другога калекцыянера-прыватніка або піўнога бара?

Нам здаецца, што і Я. Сахута, які хоць і выступае супраць магільных, не вельмі ўяўляе сабе спецыфіку музейнай работы. Што такое «зрабіць пастаянную экспазіцыю калекцыі»? Не бяруся гаварыць пра тую велізарную работу, з якой звязана арганізацыя экспазіцыі. Скажу толькі пра адну немалаважную дэталю — памяшканне. Нярэдка ж у адным будынку даводзіцца працаваць супрацоўнікам некалькіх устаноў (як у нас, напрыклад), і таму не хапае нават месца для захоўвання экспанатаў у фондах (я не кажу ўжо пра самую экспазіцыю), экспанатаў вельмі важных для гісторыі, напрыклад, прабітых асколкамі партыйных і камсамольскіх білетаў. А дзе ўзяць музейнаму работніку гэтыя нехапаючыя квадратныя метры?

І разам з тым усё 16 навуковых супрацоўнікаў нашага музея выязджаюць па некалькі разоў на год у экспедыцыі на зборы матэрыялаў. І збіраюць за год звыш 20 тысяч экспанатаў асноўнага фонду.

Адной думкай з Л. Вакулоўскай і Э. Каспяровіч, які ў сваёй нататцы «Не згодны» спрабуе апраўдаць Магільнага тым, што ён, маўляў, «не тайна (як у кінабавіках) перапраўляў за мяжу, не гандляваў імі з-пад крысы і г. д.». Ці не здаецца вам, што калі б такое было, гаворка вялася б хутчэй не на старонках «Літаратуры і мастацтва», а часопіса «Чалавек і закон»? Тут жа пакуль што бярыцца аспект маральных або, калі гаварыць пра Магільнага, — амаральных. Ці не ў такіх людзей вучэцка нашы дзеці, якія, прыносячы ў музей знойдзеную каску часоў Айчынай вайны або старую манетку, просіць за іх грошы...

Так, у магільных на першым плане — грошы. Яны паразытуюць на агульным інтарэсе да прадметаў нашай матэрыяльнай культуры, гісторыі, мастацтва.

Праблема вельмі сур'ёзная. Да яе вырашэння трэба падысці з веданнем справы, з вялікай зацікаўленасцю. І першым крокам у гэтым напрамку, як справядліва заўважыў Я. Сахута, павінна быць рэгістрацыя ў дзяржаўных органах усіх калекцый, якія маюць гістарычную і мастацкую каштоўнасць, узяцце іх на ўлік. Строгі ўлік.

А. ЯГОРОВА,
навуковы супрацоўнік
Гомельскага абласнога
краязнаўчага музея.

У МІНСКУ ПРАХОДЗІУ VI конкурс самадзейных духавых, эстрадных аркестраў, аркестраў народных інструментаў, якія маюць ганаровае званне народных.

Трэба адзначыць, што аркестры духавой музыкі не атрымалі яшчэ масавага, шырокага распаўсюджвання. Тыя аркестравыя калектывы, якія ёсць у горадзе і сталічнай вобласці, як правіла, нешматлікія, вызначаюцца невысокім узроўнем выканаўчага майстэрства, бедным рэпертуарам.

Гэта, у асноўным, пацвердзіла і выступленне духавых аркестраў на аглядзе. Іх было ўсяго два — дамоў культуры вытворчага аб'яднання «Гарызонт» і Беларускага аўтазавода.

Сярод недахопаў, характэрных для выступлення аркестраў, перш за ўсё трэба адзначыць неапраўданае інтаніраванне, асабліва драўляных духавых інструментаў (флейты, кларнеты), і наогул недавальняючы лад аркестраў. Адсутнасць у рэпертуары твораў класічнай музыкі збядняе канцэртныя праграмы гэтых калектываў, зніжае выхаваўча-эстэтычнае значэнне іх выступленняў.

Праблема далейшага развіцця духавой музыкі ў рэспубліцы, стварэння новых самадзейных аркестраў, на наш погляд, павінна вырашацца за кошт павышэння творчага ўзроўню аркестраў, падання ім характэрнага канцэртнага калектываў, а, між тым, многія аркестры маюць толькі прыкладное, утылітарнае прымяненне, іграюць на святах, суправаджаюць шэсці, гуляніі, хаця, вядома, роля духавых аркестраў і тут велізарная.

У конкурсе прымалі ўдзел і эстрадныя аркестры. Няма патрэбы гаварыць пра папулярнасць гэтага жанру самадзейнай творчасці, асабліва ў моладзі. Лепшыя прафесійныя джазы нашай краіны заўсёды служылі прыкладам, мастацкім эталонам для самадзейных эстрадных калектываў. Высокі ўзровень выканаўчага майстэрства, тонкі густ і старанна падбраны рэпертуар вызначылі многія аркестры 30-ых гадоў і пасляваеннага часу. Але вось адбыўся «электронны выбух» у джазавай музыцы, і на сцэне музыкантаў засталіся велізарныя, як камоды, узмяценыя калонкі, электронна-рэгулюючая апаратура, перапляценне чорных правадоў. Вакальна-інструментальны ансамблі, так званыя «ВІА», заклінулі кан-

цэртныя пляцоўкі, і замест сапраўднай музыкі на слухачоў абрынуўся страшэнны грукат, шум, шматразова ўзмоцнены апаратурай, бяздарны спеў.

Тым больш радасна адзначыць, што выступленні на конкурсе трох эстрадных аркестраў вызначаліся прафесійнай сталасцю выканання, з густам падобраным рэпертуарам, цікавымі салістамі, добрымі інструментоўкамі.

шай стылявой плоскасці прагучаў добра вядомы ўсім твор. У аркестры з'яўляюцца гучаннем, заглушаюць салістаў. Думаецца, што не поўнасцю выкарыстаны магчымасці гэтага калектыву, дзе іграе здольная моладзь.

Задачай эстрадных аркестраў, ансамбляў з'яўляецца, перш за ўсё, павышэнне культуры выканаўчага майстэрства, пашырэнне іх складу за кошт

Але вернемся ў залу Палаца культуры аўтазавода. Спалучэння народных калектываў працягваецца. Адзін за другім выступаюць калектывы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна (кіраўнік — заслужаны работнік культуры БССР М. Лісіцын), народны цымбальны аркестр Дома культуры Упраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва Мінгарвыканкома (кіраўнік

сługa яго маладога кіраўніка, П'есы Я. Глебава «Лявоніха» і два фрагменты з «Палескай сіюты» прагучалі вельмі свежа. Упрыгожыла канцэрт выкананне намеснікам галоўнага канструктара аўтазавода П. Жураўлёнкам другой песні Алёшы з оперы А. Грачанінава «Дабрыня Нікіціч».

Заслугоўвае ўвагі, на наш погляд, пытанне аб фарміраванні рэпертуару для аркестраў народных інструментаў. Аналізуючы іх выступленні, пераконваешся, што большасць п'ес гучыць у інструментоўках і пералажэннях саміх кіраўнікоў. Многія з іх зроблены з густам, ёсць, прама скажам, выдатныя аркестроўкі, але гэта не вырашае праблемы рэпертуару. Патрэбна дапамога кампазітараў.

Важным нам здаецца і пытанне аб папаўненні рэпертуару творами сімфанічнай музыкі, асабліва буйной цыклічнай формы. На аглядзе мы пачулі незакончаную сімфонію Ф. Шуберта ў выкананні аркестра Палаца культуры Беларускага аўтазавода (кіраўнік А. Аўсіевіч). Гэта ўсё лідэры конкурсу, і канцэртныя праграмы іх ёсць цікавыя мастацкія знаходкі, добра сыграныя п'есы, але і недахопы ў падборы рэпертуару, неапраўдана замаруджаныя або, наадварот, паскораныя тэмпы і г. д.

Хочацца адзначыць выступленне народнага аркестра Дома культуры Упраўлення бытавога абслугоўвання, які, на жаль, з'яўляецца адзіным, прадстаўленым на конкурсе, аркестрам беларускіх нацыянальных інструментаў. У гэтым калектыве з належнай увагай ставяцца да падбору і выканання рэпертуару з беларускай музыкі («Канцэрт для цымбалаў з аркестрам» Д. Смольскага, беларускія народныя песні ў апрацоўцы І. Жыновіча, яго ж «Беларускія танцы» і «Мелодыя», «Дудары» і «Мушкетёры» Я. Глебава).

Прыемна адзначыць работу маладога дырыжора — кіраўніка аркестра Палаца культуры Мінскага аўтазавода Аляксандра Аўсіевіча. Студэнт 3-га курса кансерваторыі (клас заслужанага дзеяча мастацтваў БССР М. Казіна), ён змог натхніць удзельнікаў аркестра, які не так даўно перажываў пэўныя цяжкасці і быў у стане творчага застою. Аркестр на гэтым конкурсе заняў трэцяе прызавае месца, і ў гэтым за-

уводу струнна-смычковай групы інструментаў, якія з'яўляюцца гучаннем аркестраў больш мяккім, п'явучым, «зніміц» празмернае фарсіраванне гучыць, якое ўласціва большасці аркестраў.

Парадаваў сваім канцэртным выступленнем аркестр народных інструментаў Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага пад кіраўніцтвам заслужанага работніка культуры БССР У. Перацяцкі. Роўнае, насычанае гучанне ўсіх груп, прыгожы тэмбр гучыць, тэхнічная рухомасць выканаўцаў дазволілі гэтай калектыву справіцца з даволі складанай праграмай. 75 юнакоў і дзяўчат, якія сядзелі на сцэне, цудоўна сыгралі цяжкую п'есу «Палёт чмяля» М. Рымскага-Корсакава. Тонкую нюансіроўку, бездакорны мастацкі густ праявілі аркестранты і іх дырыжоры пры выкананні такіх твораў, як «Вальс-фантазія» М. Глінкі, п'еса Я. Глебава «Залатая восень», «Сіртакі» М. Тэадаракіса і шэраг іншых твораў. Нікога не пакінула раўнадушным пранікнёнае спяванне саліста аркестра І. Тамашэвіча, які выканаў песню І. Лучанка на словы Я. Коласа «Мой родны кут». Велічна прагучала «Багатырская брама» М. Мусаргскага.

Вось адна з праблем у справе далейшага развіцця самадзейных аркестраў народных інструментаў, — падбор кадараў кіраўнікоў. І не проста дырыжораў аркестраў, а творчых, улюбёных у сваю справу кіраўнікоў — выхавацеляў самадзейных артыстаў.

ПАТРЭБНЫ КОМПЛЕКСНЫ ПАДЫХОД

Першае месца і дыплом лаўрэата журы аднадушна прысвоіла народнаму эстраднаму аркестру «Зялёны агеньчык» аўтакампаната таксаматорнага парка г. Мінска (кіраўнік Б. Фёдарав). Гэты калектыв даўно заваяваў сімпатыю аматараў эстраднай музыкі, там старанна адрацоўваюць кожны нумар праграмы, умеюць суразмерыць гучанне груп інструментаў, маляўніча афарміць выступленне. І на гэты раз аркестр парадаваў слухачоў і журы высокім мастацкім узроўнем сваёй праграмы. Трэба таксама адзначыць віртуозную ігру на саксафоне саліста С. Фёдарова і добрыя вакальныя дадзеныя спевака А. Марозава.

Другое месца і дыплом лаўрэата атрымаў народны калектыв вытворчага аб'яднання «Гарызонт» (кіраўнік В. Волкаў). Ігру аркестра вызначае строгі стыль у лепшых традыцыях прафесійнага джазу, добры лад аркестра, майстэрства інструменталістаў, цікавая інтэрпрэтацыя п'ес канцэртнай праграмы. Поспех выступлення аркестра заслужана падзяліла цікавая салістка Л. Іванова.

Узровень выступлення трэцяга народнага аркестра «Юнацтва Палесся» вытворчага аб'яднання «Беларуськалія» імя 50-годдзя СССР (кіраўнік В. Старавойтаў) было прыкметна ніжэйшым як па выканаўчым майстэрстве, так і па інтэрпрэтацыі некаторых твораў. Выклікае сумненне правамернасць прапанаванай калектывам апрацоўкі «Танца з шаблямі» А. Хачатурана, дзе зусім у ін-

РАКА І ЯЕ ПРЫТОКІ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4).

яго аповесць «Жыццё» і ўпершыню адчуў, што гэта здольны чалавек. Неяк проста, па-чалавечы пачынае ён гаварыць, калі гаворыць той мовай, якая яго як беларуса выгадала.

Тое самае, нават з большай доказнасцю можна сказаць пра М. Вышынскага, працягваю Я. Брыль. У апошніх яго рэчах я з прыемнасцю сустракаў такія ёмкія, такія вобразныя народныя словы, якія не хочацца нават абражаць гэтым словам — дыялектызмам... Таксама ў А. Варановіча — ён уносіць у літаратуру нешта сваё, раскажваючы пра яшчэ адзін куток Беларусі, пра людзей, пра іх мову, пра прыроду нашай азёрнай поўначы, і я з прыемнасцю ўсім гэтым цікаўлюся... Ёсць свае задаткі, здольнасці і ў Т. Гарэлікавай — ёсць пакулы што пралікі, ёсць і харошае, асабліва што датычыць яе апавядання «Соўка». Праўда, яно не характэрна якраз у плане гаворкі, якую мы сёння вядзем: Т. Гарэлікава прыходзіць у літаратуру, так сказаць, не з сярэдзіны, а трохку як бы зверху — трохку залітаратурная яна.

— Вельмі правільна сказаў Уладзімір Дамашэвіч, — заклучыў Я. Брыль, — калі не будзе дыялектаў, не будзе мовы,

як не будзе ракі, калі адняць у яе прытокі. І, мне здаецца, тут не можа быць розных думак наконт таго — я не буду гаварыць «дыялекты», — патрэбна ў мастацкіх творах народнага мова ці не... Письменніку патрэбна веданне гэтай мовы, патрэбна любоў да мовы.

Супрацоўніца Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР Л. Мазанік на канкрэтных прыкладах паказала, як нястомна і патрабавальна працаваў над словам І. Мележ, дамагаючыся стройнасці архітэктонікі твора (у дадзеным выпадку рамана «Мінскі напрамак»), напоўненасці фразы, дакладнасці кожнага слова.

У гэтай здзіўляючай працавітасці класікаў — ці не самы галоўны ўрок нашым празаікам, прынамсі, маладым? Выдатны майстры шліфавалі гэтак мову, каб дасканалым зрабіць вобраз, а разам з тым — пераканаўча правесці думку, перадаць змест. Мова — сродак, а не мэта. Ніякая прыгожая мова сама па сабе не стане твора, патрэбным чытачу, слухачу заўважыў Я. Брыль, — патрэбен усётакі змест, скандэсаннасць важнай думкі, адсутнасць чаго, паводле яго слоў, заўважаецца ў многіх. Два паказальныя прыклады фігуравалі на сходзе: Я. Гарэліцкі гаварыў пра апавяданне М. Вы-

шынскага, увесь змест якога можна перадаць у двух словах: героі пайшлі ў лес — прышлі з лесу; а Я. Брыль прыгадаў у гэтай сувязі вялікае апавяданне В. Гігевіча «Райка» (аб'ёмам амаль як «Хаджы-Мурат» Л. Талстога, паводле выказвання Я. Брыля), у якім на многіх старонках раскажваецца пра тое, як героіна хацела паступіць у інстытут, не паступіла, нарэшце, выйшла замуж і жыве сабе спакойна.

Літаратуразнавец і крытык М. Мушыньскі небеспадстаўна лічыць, што праблема культуры мовы наспелі, але апасаецца, што гэтая цікавая гаворка можа ўпадобіцца дыялогу атэістаў; якія адзін аднаго пераконваюць, што бога няма. Вядома ж, яе трэба выносіць на шырокую грамадскасць, тым больш, што магчымасці для гэтага ёсць: ёсць дастаткова друкаваных органаў, ёсць тэлебачанне і радыё.

Старэйшага пісьменніка Васіля Вітку, які назваў гэты сход секцыі разведкай перад далейшай сур'ёзнай работай, шырокай гаворкай, непакояць выпадкі кампраметацыі мовы на старонках газет, на тэлебачанні і радыё, на падмошчах тэатра, калі яна гучыць няправільна, груба, непісьменна. Адсюль неабходнасць для Саюза пісьменнікаў мэтанакіраванай работы не толькі ў сябе «дома», але ва ўсіх тых установах, якія маюць справу з беларускай мовай.

Так, ёсць тут нявыкарыстаныя рэзервы і амаль неканчатковыя сілы — маецца на ўвазе вялікі атрад беларускіх мовазнаўцаў. І як быццам слухна прагучала прапанова выкладчыка педінстытута імя Горкага М. Васілеўскага — маўляў, калі гаварыць пра мову, пра слова, дык шырэй прыцягвайце мовазнаўцаў! У іх ёсць што сказаць, ёсць што і паслухаць.

На жаль, на жаль... Літкансультант Саюза пісьменнікаў, сакратар секцыі прозы У. Юрэвіч, які вёў сход, на гэта вымушаны быў адказаць, што мовазнаўцы, за малым выключэннем, пакулы што трымаюцца свайго вузкага абсягу — лінгвістычнага, вылучаючы слова з агульнай сістэмы, з тканіны мастацкага твора. Мабыць, таму яны неактыўна выступаюць на старонках літаратурных выданняў — мова мастацкага твора нібыта не ўваходзіць у сферу дзейнасці многіх мовазнаўцаў. Вядома, вельмі пажадана, каб яны, узяўшы на ўзбраенне вопыт такіх сваіх калегаў, як Ф. Янкоўскі і М. Лобан, больш актыўна ўключыліся ў работу па вырашэнні праблем, якія сёння турбуюць літаратурную грамадскасць.

Падсумоўваючы гаворку, У. Юрэвіч закрануў некаторыя тэарэтычныя і практычныя праблемы, падагульніў выступленні, вызначыў некаторыя перспектывы.

А. АНІСКОВІЧ.

СЯРОД ШМАТЛІКІХ канцэртных пляцовак нашага горада вылучаецца па-свойму адна: зала Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага. Менавіта адсюль пачынаецца для многіх ле студэнтаў шлях на вялікую канцэртную эстраду, менавіта ў гэтай зале яны трываюць экзамен на творчую і выканаўчую сталасць перад самым, бадай, строгім, патрабавальным і добразычлівым экзаменатарам — публікай. Зразумела, выступленні студэнтаў кансерваторыі наладжваюцца і не толькі тут, але ўсё ж — хаця дома і выканаўчую сталасць перад самым, бадай, строгім, патрабавальным і добразычлівым экзаменатарам — публікай. Зразумела, выступленні студэнтаў кансерваторыі наладжваюцца і не толькі тут, але ўсё ж — хаця дома і выканаўчую сталасць перад самым, бадай, строгім, патрабавальным і добразычлівым экзаменатарам — публікай.

Сёлета на суд слухачоў прадставіў новую праграму камерны аркестр студэнтаў. Кім бы ні стаў студэнт-струннік пасля заканчэння кансерваторыі — педагогам, салістам ці аркестрантам, — удзел у струнным студэнцкім аркестры вельмі карысны для яго. Калектыўнае музыцыраванне — так часам называюць ігру ў аркестры — цудоўная школа для маладых музыкантаў, школа, якая не толькі спрыяе іх удаснасленню, але і выходзіць у іх якасці, якія неабходны ў жыцці і не музыканту. Сапраўды, праца ў аркестры — тан, менавіта праца, нялёгкай, настойлівай — выходзіць адназначна кожнага за поспех агульнай справы, пачуццё калектыўнасці, умённе строга і непрадзута ацаніць свой уклад і ўклад сваіх сяброў у сумесную працу. Улічваючы вялікае значэнне ігры ў аркестры, яго кіруюні, старшы выкладчык кансерваторыі Алег Алоўнікаў імкнецца да таго, каб яго магі больш першакурснікаў прыходзіла ў аркестр, каб раней далучаліся яны да ўдзелу ў выкананні аркестравых твораў буйнейшых кампазітараў мінулага і сучаснасці.

Але ігра ў аркестры — гэта і знаёмства з новымі творами. Значыцца, і аспект пазнавальны, адукацыйны. Тут нават знаёмы твор спасцігаецца і ўспрымаецца па-новаму. Адна справа — проста слухаць музыку (хаця гэта таксама вялікая разумовая

і эмацыянальная праца), а іншая — самому ўдзельнічаць у яе выкананні, быццам месці слухачам задуму аўтара, яго пачуцці. Студэнты — струннікі іграюць і ў іншых аркестрах кансерваторыі — сімфанічным, опернай студыі. Дарэчы, «аркестравы клас» — адна з праграмных дысцыплін: як і па іншых прадметах, студэнты атрымліваюць адзнаку за сваю работу ў аркестры. Але, як высветлілася, многія ідуць менавіта ў камерны аркестр па глыбокай унутранай патрабе. У гэтым калектыве, утвораным з параўнальна невялікай колькасці музыкантаў (аснова аркестра — струнная група, часам да яе далучаецца некалькі духавых і ударных інструментаў), адзначаецца

намернага гучання і выпрабаванне ўпершыню ў Савецкім Саюзе. Больш таго — «адкрыта» не толькі сімфонія (які часам знаходзяць у нашы дні невядомыя творы кампазітараў мінулага); і для выканаўцаў, і для слухачоў адкрыта новае імя, новая старонка багатай гісторыі польскай нацыянальнай музычнай культуры. Думаю, не памылюся, калі вазьму на сябе смеласць сказаць, што імя кампазітара Яна Ваньскага было да гэтага часу не вядома не толькі аматарам музыкі, але і многім музыкантам — прафесіяналам. У шэрагу энцыклапедычных слоўнікаў, якія я прагледзела, не знайшла пра яго ніякіх звестак. Толькі ў «Музычнай энцыклапедыі»

намернага гучання і выпрабаванне ўпершыню ў Савецкім Саюзе. Больш таго — «адкрыта» не толькі сімфонія (які часам знаходзяць у нашы дні невядомыя творы кампазітараў мінулага); і для выканаўцаў, і для слухачоў адкрыта новае імя, новая старонка багатай гісторыі польскай нацыянальнай музычнай культуры. Думаю, не памылюся, калі вазьму на сябе смеласць сказаць, што імя кампазітара Яна Ваньскага было да гэтага часу не вядома не толькі аматарам музыкі, але і многім музыкантам — прафесіяналам. У шэрагу энцыклапедычных слоўнікаў, якія я прагледзела, не знайшла пра яго ніякіх звестак. Толькі ў «Музычнай энцыклапедыі»

ПАСЛУХАЎШЫ АРКЕСТР...

кожнага большая, чым, напрыклад, у сімфанічным аркестры. Ці не гэта вабціць маладых музыкантаў? Тут больш чуваць памылкі асобнага выканаўцы, і можна стражэй дамагацца чысціні гучання кожнага інструмента...

Аб усім гэтым думалася ў час канцэрта камернага аркестра кансерваторыі. Эрэты, у час канцэрта — не зусім так, данкладней — пасля, бо музыка, якая гучала са сцэны, захапіла цалкам, не пакінула месца для «пачочных» думак.

Тры творы выканаў аркестр у той вечар: «Сімфонія» Я. Ваньскага, уверцюра да оперы К.-М. Вебера «Аберон», «Кармэн-сюіта» Ж. Бізэ — Р. Шчадрына. Уверцюра да «Аберона» і «Кармэн-сюіта» даўно гучаць у канцэртных залах, запісаны на пласцінкі і выдадзены, а васьм «Сімфонія» Я. Ваньскага — сапраўдны сюрпрыз. Мы абавязаны ім Алег Алоўнікаву. Менавіта ён «адкрыў» яе ў выданні Польскай Народнай Рэспубліцы зборніку «Старапольская музыка», дзе змешчаны творы для розных ансамбляў — ад дуэтаў і трыа да аркестравых і харавых, — створаныя польскімі кампазітарамі мінулых стагоддзяў. Студэнцкі аркестр нашай кансерва-

прачытала аб ім — кампазітара, скрыпачу, тэарэтыку музыкі.

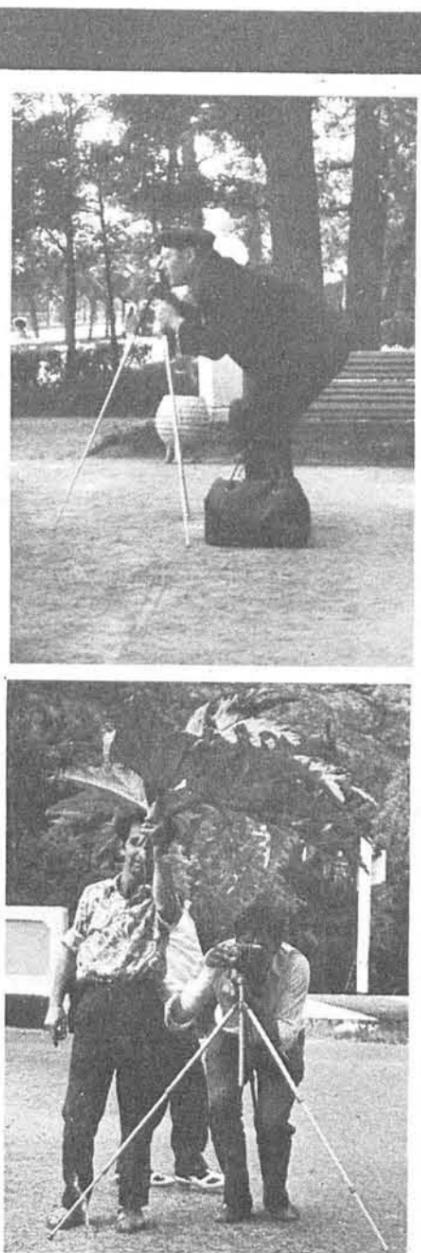
Акізавецца, музыка Я. Ваньскага ўспрыняла самы дух сімфанізму венскіх класікаў. У «Сімфоніі» тыя ж гайднаўская і моцартаўская прастата, прыгажосць, яснасць, зграбнасць, структурная дасканаласць. І вельмі прыемна адзначаць, што студэнцкаму аркестру ўдалося падірэсліць тыя стылістычныя асаблівасці музыкі сімфоніі, вытрымаць той асаблівы настрой, той эмацыянальны тонус, які робіць адметнай музыку гэтай далёкай эпохі.

Пасля вельмі «класіфічнай» сімфоніі Я. Ваньскага гучала музыка, якая спарадыла ў слухачоў іншыя вобразы, іншы настрой. Вытанчаную лірыку, спанойную сузіральнасць змяніла рамантычная ўсхваляванасць, бурны драматычны пафос. Гэта — уверцюра да оперы «Аберон» К.-М. Вебера, — кампазітара, які вызначыў шляхі развіцця рамантычнага опернага мастацтва. Уверцюра гучыць звычайна ў выкананні сімфанічнага аркестра — яна і напісана для складу больш вялікага і складанага, чым камерны. І, уключыўшы ў рэпертуар гэты твор, кіруюні імкнуўся да таго, каб выйсці за рамкі

і ударныя — такі інструментарый абраў Р. Шчадрына для сваёй транскрыпцыі, пры гэтым асаблівай складанасцю і віртуознасцю вызначана партыя ударных інструментаў. Каб выканаць яе з бляскам, патрабна вялікае майстэрства, тэмперамент, пачуццё ансамбля, патрэбны вялікі выканаўчы вопыт. Зразумела, таму памылкі пры выкананні «Кармэн-сюіты» — на ударных інструментах ігралі таксама студэнты. Часам адчуваўся некаторы скванасць, напружанасць, але вельмі ўжо складаная гэта музыка для выканання. А струнная група нядрэнна справілася са сваёй задачай, асабліва першая скрыпка.

...Гэта быў вельмі прыемны вечар. І было ірху шкада, што канцэрт не стаў здабыткам больш шырокай аўдыторыі. Камерны студэнцкі аркестр варта слухацкай увагі. Сёлетняй вясной ён прыняў удзел у Тэатры музыкі для дзяцей і юнацтва. Дыпломна першай ступені адзначана выступленне калектыва на Усесаюзным фестывалі творчай моладзі ў 1978 годзе. Адзначана гэта аб многім сведчыць і да многіх абавязвае.

І. ШМЕЛЬКІНА.

Здымак на памяць.

Фота А. ГЛІНСКАГА.

ЗАЙМАЛЬНАЯ ПРОЗА

(Працяг. Пачатак у №№ 14—23).

Прыватны дэтэктыў Арэс, шукаючы сапраўднага забойцу Сусаны Дэлас, падарпеў ад наймітаў былога яе паклонніка — баістаўскага сенатара Рамірэса. Але і пасля гэтага ўпарта дэтэктыў наосячы яму візіт.

— Вашы прыслужнікі забралі ў мяне люгер. Калі мяне яго вернуць, я аддам ваш пісталет, — сказаў я і, памагшы сенатару падняцца з падлогі, піхнуў яго на канапу. — Вы мне павінны пяцьсот шэсцьдзесят пяць песа, якія былі ў маім партманеце, сенатар, і акрамя таго — з вас яшчэ пісьмы.

— Яны належачы мне, — злосна запярэчыў Рамірэс. — Вы не выканалі дамоўленасці, і я палічыў, што магу ўжыць іншыя сродкі... Я вас папярэджаў.

— Паслухайце, сенатар. Апрача вашага пісьма, пры мне былі і іншыя. Іх у мяне забралі. Хіба ж памочнікі вашы не прынеслі іх вам, а таксама мой пісталет і грошы?

— Яны не мае памочнікі, — адказаў Рамірэс, — людзей гэтых я не ведаю. Іх наняў чалавек, які мне многім абавязаны. Мне прынеслі толькі маё пісьмо.

Мяне аж скаланула, — гэта магло быць так...

— Колькі грошай у вас было, Арэс? — Пяцьсот шэсцьдзесят пяць песа, — паўтарыў я. Сенатар пайшоў у спальню і праз некалькі секунд вярнуўся, трымаючы ў руцэ шэсць паперак па сто.

— Бярыце, Арэс. Ды ідзіце, вы мне страшэнна наданучылі, — ён павярнуўся да мяне спіной. — Хвіліначку, сенатар. Толькі задам адно пытанне. Рамірэс злосна крутнуўся да мяне:

— Калі вы ўжо нарэшце пакінеце мой дом, Арэс? — Дзе вы былі паміж паловай васьмай і паловай дзевятай у той вечар, калі забілі Сусану?

— Вось яно што! — усклікнуў ён. — Тады добрай ночы, Арэс! — сказаў і знік за дзвярамі. Наступнай раніцой, калі я пастукаў у кватэру, дзе жыла пакаёўка Сусаны, мне адчыніла раскіданая старая са зласлівым тварам.

Я далікатна адхіліў яе ўбок і рашуча ўвайшоў у пакой. Старая пачала нешта неразборліва мармытаць, але я загадаў ёй сціхнуць — і паказаў рукою на ірэсла. Яна была ледзь жывая ад страху.

— Чаму вы хлусілі паліцыі, бабуля?

Старая перарывіста задыхала.

— Вы памыляецеся, — пралепятала яна.

Я ўсміхнуўся:

— Ну добра, вы не хлусілі, а прапусцілі часцінку праўды. Хто быў апошні мужчына ў Сусаны ў той вечар.

Вусны старой сутаргава заварушыліся:

— Не разумю, пра што вы гаворыце.

Я насмешліва глянуў на яе:

— Шантаж, бабуля, — найгоршы занятак.

Старая ўжо крыху супакоілася і з пагардаю пазірала на мяне.

— Не разумю, што вы такое гаворыце, — упарта паўтарала яна.

Мяне пачынала ўжо браць злосць. Гадамі яна была амаль як мая бабка, і проста не верылася, што ў гэтай слай галаве магла таіцца такая ўпартасць. Можа, перамяніць тон?

— Паслухайце, бабуля, я апынуўся ў вельмі цяжкім становішчы, — я распачна развёў рукамі. — Мне неабходна ваша дапамога.

— Я не шантажыстка, — з абурэннем сказала старая. — Сеньёр Рамераль прыйшоў да мяне сюды на другі дзень пасля смерці сеньёра Сусаны і сказаў, што яго імя можа трапіць у газеты і што скандал можа пашкодзіць яго рэпутацыю. Умоўна папрасіў мяне не гаварыць, што я тым вечарам бачыла яго ў Сусаны, і прапанаваў дзвесце песа. Што было рабіць? Грошы мне былі вельмі патрэбны, і я іх узяла. Усё роўна ж багацеі, калі ўжо возьмуцца, дык свайго даб'юцца. Я ведаю, што вас уб'юць у гэтую інтрыгу. І вам я скажу праўду: калі я пайшла з дому маёй гаспадыні, сеньёр Рамераль аставаўся з ёй.

Мне хацелася верыць, што яна кажа праўду. Але цяпер ужо справа так забыталася, што і канцоў не ўндзеш.

Задумліва спускаўся я па лесвіцы — як выбрацца з гэтага лабірынта? У думках пераходзіў ад сенатара з яго пісьмамі да Рамерала з яго хлуснёй, ад Рамерала — да Батлера з яго бруднымі махінацыямі.

Пануры, з блытанінай думак у галаве, я пайшоў да машыны.

— У цэнтр, Макейра, — сказаў я, адчыняючы дзверцы.

І тут мяне чакаў сюрпрыз.

— Не рабіце глупства, Арэс, — загадаў паліцэйскі, які сядзеў на заднім сядзенні з рэвалверам у руцэ. Я сеў і нявесела ўсміхнуўся — на чалавека, што глядзеў на мяне з люстэрка над ветравым шклом, была кепка і куртка Макейры... але гэта быў не Макейра.

У гэтым месцы майго расказу я зрабіў доўгую паўзу, паказваючы, што гатовы адказаць на пытанні. Невыразная ўсмішка на твары Рэнэ акрэслілася, і ён сказаў:

— Скрупулёзны расказ, Арэс. У вас памяць выдатная.

— Я і праз тысячу гадоў не забуду гэтых раздзелаў майго жыцця, — адказаў я. — Кожны дзень, які я правёў у турме, яны глыбока ўрэзаліся ў маю памяць...

— Працягвайце, Арэс, — загадаў лейтэнант. — Калі скончыце паказанні, мы сёбе-тое ўдакладнім.

12. ТУРБОТЫ СЕНАТАРА

Ледзь толькі прывезлі мяне ў паліцэйскую ўправу, пачалася гульня, для мяне мала прыемная. Спачатку ішла ява, але пакрысе разгарэлася не на жарт.

У першы дзень мне бясконца задавалі адны і тыя ж пытанні. Людзі гэтыя былі, як зграя ваўкоў, якія па чарзе ўсаджваюць іны ў цела сваёй ахвяры.

— Ваша імя і прозвішча?

— Хуглар Арэс.

— Колькі вам год?

— Трыццаць.

— Занятка?

— Прыватны дэтэктыў.

— Чаму вы забілі Сусану Дэлас?

— Я яе не забіваў.

— Што вы рабілі ў яе доме познім вечарам у тую нядзелю?

Я ледзь стрымліваўся, каб не кінуць ім самую адборную лаянку. З усіх сіл намагаўся быць спанойным. Я зноў і зноў падрабязна расказваў ім усё з самага пачатку, але, вядома, гаварыў не ўсю праўду. Тое, што апусціў, хлуснёй не замяняў, каб не заблытацца. Трэба было ўпарта весці сваю лінію, іначай, я ведаў, не мінуць мне ліха. Я не назваў ні Батлера, ні Падуа, але сенатара і Рамерала выставіў на святло. Калі яны бачылі скандалу, хай самі выблытавоцца, як могуць — я ж таўсама стараюся гэта зрабіць.

Ваўкі не адступалі. Па чарзе выходзілі адпачыць і неўзабаве вярталіся з новымі сіламі і, як папугай, паўтаралі адно і тое ж.

Хутка ўсё гэта мне наданучыла, потым я пачаў адчуваць, што сіл ужо нестася. І нарэшце пачаў здавацца. На золку, калі мае апухлыя павекі нібы заліліся свінцом, мяне ахапіла распач. Я ўпаў у здранчывенне і не разбіраў ужо галасоў. Тады яны ўзялі мяне пад рукі і прымуслілі прайсціся. Пачалі спанушаць: «Прызнайцеся і пойдзеце спаць».

Яны хацелі, каб я сарваўся... і я сарваўся. Брыдны вылаўшыся, я накінуўся на іх з кулакамі і раптам атрымаў выратавальны удар у спіну. Ногі мае паднасліся, і ўпершыню ў той дзень я нарэшце атрымаў адпачынак.

(Працяг у наступным нумары).

Рыгор ЛАЗУРКІН

КАЛІ ЛАСКА, НЕ ХВАЛЮЙЦЕСЯ: НЕХТА—З ВАС ВЯЛІКІ!

1
Канец XVI стагоддзя. Цудоўным вясновым ранкам у кабінет рэдактара Радрыга дэ Кардабэса ўвайшоў яшчэ малады мужчына з папяровым скурутам у руках. Ён паздароўнаўся — ветліва, але без той сарамліва-васці, з якой звычайна здароўнаюцца пачынаючыя літаратары. Шаблевы рубец на твары і пражылікі серабра ў раскошнай шавялюры сведчылі аб тым, што яму давялося шмат чаго пабачыць і перажыць, а смелы пагляд гаварыў, што ён нікога не баіцца. Нават рэдактара.

— Вы, як бачна, рукапіс прынеслі? — ленавата спытаў Радрыга дэ Кардабэс.
— Сапраўды так, — з пачуццём уласнай годнасці адказаў наведвальнік.
— Дык давайце яго сюды.
— І вы яго надрукуеце?
У вачах маладога пісьменніка засяялі агеньчыкі радасці.
— Я гэтага пакуль што не скажу, — стрымана адказаў рэдактар. — Хутчэй, наадварот. Дарэчы, хто вы такі?

— Я Мігель дэ Сервантэс.
Словы гэтыя не выклікалі ў рэдактара аніянага ўражання, быццам той не пачуў іх. Ён паглыбіўся ў чытанне. Хутка яго твар сярніўся, нібы ад зубнога болю, пры гэтым чым далей ён чытаў, тым болей крываўся. А калі дачытаў апошнюю старонку, можна было падумаць, што высоншанаюны Радрыга дэ Кардабэс адным махам праглынуў поўную лыжку хрэну з макама.

— Вось што і вам снажу, — прагаварыў рэдактар. — А ці чыталі вы што-небудзь Бакаччо? «Дэкамерон», напрыклад? Як ён пісаў, о, як ён пісаў!.. Што датычыць вашых твораў, дык яны выклікалі ў мяне самае дрэннае ўражанне. Мне здаецца, вам няварта займацца літаратурай. Пашукайце лепш які другі занятка.

І наведвальнік вымушаны быў ні з чым пакінуць памяшканне. Ні рэдактар, ні сам Сервантэс пакуль не ведалі, што ён — вялікі сатырык.

2
Канец XIX стагоддзя. Такім жа цудоўным ранкам у кабінет рэдактара Джона Пітэрса ўвайшоў малады чалавек з папкай у руках. Ён прыязна прывітаўся і коратка адрэамендаваўся:
— Уільям Сідней Портэр.
Затым падаў рэдактару пачам мелка спісаных аркушаў. Але той не спытаўся іх узяць.
— Не пойдзе, — глуха сказаў ён.

— Дык вы ж нават не чыталі маіх твораў! — у роспачы ўсклікнуў наведвальнік.
— Што ж, я магу пачытаць, — нехаця згадзіўся рэдактар. — Але ад гэтага вам лягчэй не стане.

Ён хутка прабеж вачамі рукапіс і павучальна прагаварыў:
— Малады чалавек, ці чыталі вы што-небудзь з класікаў? Снажам, Баначыю? А Сервантэса? О, як яны пісалі!
Джон Пітэрс вярнуў пачам сціпламу наведвальніку і той засмучаны выйшаў. Ні рэдактар, ні сам аўтар не маглі і падумаць, што ён — выдатны гумарыст О' Генры.

3
Канец XX стагоддзя. Не менш цудоўным, чым два папярэднія, ранкам у кабінет рэдактара Васіля Малышы ўваходзіць пачынаючы пісьменнік. Нясмела паздароўнаўшыся, ён спачатку блязліва муляецца, затым працягвае свой рукапіс рэдактару.
— Калі ласка, пачытайце і ацаніце.

Рэдактар перагортвае аркушы, быццам у спадзяванні сярод іх што-небудзь знайсці, затым вяртае рукапіс:
— Скажыце мне, дарагі, ці чыталі вы класікаў сусветнай літаратуры? Напрыклад, Баначыю ці Сервантэса. Як яны пісалі? А Генры? О! Генры! Як ён пісаў!

Малады пісьменнік тым часам выходзіць.

Пачынаючыя літаратары! Калі ласка, не хвалюйцеся і не перажывайце, калі пачуеце ў рэдакцыі такі ж стэрэатыпны адказ. Як бачыце, яго чулі нават вялікія пісьменнікі. Значыць, няйначай, і хто-небудзь з вас будзе вялікі!

І ТО ПРАУДА

Працаваць з агеньчыкам, гэта не значыць — часта перакрываць.

І на сухой паперы могуць быць сырыя думкі.

Каб усім дагадзіць, піла працуе па прынцыпе «і вашым, і нашым».

І маленькі чалавек не супраць вялікага каханню.

М. ШУЛЬГА.

Марцін КОУЗКІ

ДОЛЯ ПРАЎДЫ

Снорагаворна: «Збор твораў — збор траваў, збор твараў, збор страваў».

Нюансы: не «што ўмею», а «дзе працую», не «што ведаю», а «чым валодаю», не «чаго варты», а «на што здатны».

Трэба ж! Сярод волатаў — пігмей, сярод пігмейў — волат, а ўсёго толькі звычайны чалавек!

І сёння людзі пакутуюць ад голаду. Але ад медыцынскага.

Дамагліся, цягнікі не позняцца. Дык хай бы ўжо і прыходзілі дэтрмінава!

— Есць істоты, вышыня якіх вымяраецца даўжыннёю, — разважала змяя.

Дзешавей за грыбы... У што гэта нам цяпер абыходзіцца?

— Пагаманіць з табою пра шматграннасць? А ў якой плоскасці, камбала?

АПОВЕСЦІ, ЯКІЯ СКЛАДАЮЦА З АДНЫХ НАЗВАЎ

Аповесць пра чалавека, які не рабіў з мухі слана толькі таму, што не ведаў, ці змога ён яго пракарміць.

Аповесць аб тым, як малады чалавек прайшоў агонь, ваду, медныя трубы, пабываў у трыдзевятым царстве і ўсё ж дастаў сабе элегантную дубленку.

Аповесць пра закаханых, якія любілі адзін аднаго, як Рамэа і Джульета і нават мацней, аднак засталіся жыць, хаця і не паканіліся, бо гэтага не хацелі іх бацькі.

Аповесць пра чалавекана, які вучыў усіх, як трэба працаваць, а сам умеў толькі адпачываць.

Аповесць пра чалавекана-фантазіра, які, перш чым будаваць паветраныя замкі, вырашыў пабудаваць сабе дачу і пабудаваў бы яе, калі б яго не схопілі за руку.

Аповесць пра маладога і таленавітага забеспячэнца, які па сваім хацэнні і шчупановым загадзе мог дастаць для свайго прадпрыемства ўсё, што хочаш, але па маладосці год не захацеў даставаць свайму начальніку пыжынавую шапку, за што быў сурова пакараны.

Б. КАВАЛЕРЧЫК.

Дзітрых КНАК

УВАЙСЦІ Ў КАЛЭКТЫЎ

Маер нервова мераў калідор, раз-пораз пазіраючы на гадзіннік. Дзіўна, ужо палова дзесяці, а ў аддзеле нікога няма. Нарэшце скрыпнулі дзверы, і Маер, убачыўшы чалавекана з ключамі, нінуўся яму насустрач:
— Добры дзень! Маё прозвішча — Маер. Мне прызначылі супрацоўнікам вашага аддзела.

— Вельмі прыемна, я — доктар Вальтэр. Зараз я пазнаёмлю вас з калегамі. Пачнім з нашых мілых машыністак.

Пан Вальтэр пацягнуў за ручку дзвярэй, але яны былі замкнёныя.

— Ага, я ж зусім забыўся! Ліхен папярэдзіла мяне, што раніцай пойдзе ў цырульню валасы фарбаваць, цэлы тыдзень чакала. А Гертруда пайшла разам з ёю, на кансультацыю... А гэта кабінет пана Дзюрэра... Пачкайце... А дзе ж гэта ён? А-а! Успомніў! Ён шукае добрага бляхара... Разбіў надочы сваю «Вартбург». А побач з ім працуе калега Кварм. Сёння, калі не памылюся, яму абцялі прывезці вугаль. Яго суседа па кабінетнаму сталу Коха мы разлічваем убачыць толькі паслязаўтра, а то і пазней. Ён ужо тыдзень не можа ўпільнаваць тэлевізійнага майстра.

— А за гэтым сталом хто сядзіць? — спытаў Маер.
— Гэта ірэйсла ўжо два месяцы пустуе. Калега Функ пакінуў

Вячаслаў ЛІМАН

Кемлівы вярблюд

Вярблюд хваліўся:
— Я плюю на ўсіх!..
Але аплюваў толькі тых.
Хто быў ніжэй яго, зазначу.
Яму Жыраф снажу:
— Што ты я не бачу.
Каб ты пляваў на тых.
Каму ванкуеш боты.
Вярблюд Жырафу:
— Што ты, што ты.
Уверх пляваць
Няма ахвоты.
Бо можаш аплюваць
Не толькі свае боты,
Але і пысу.

Дзве яблыні

Дзве яблыні, Садовая з Лясной.
Спрачаюцца вясной.
Лясная кіпці:
— Ай, кінь ты выхваліцца
Свайёй культураю перадавой,
Са мной табе няма чаго
раўняцца.
Я хутка ў неба ўпруся галавой!..
— Пра гэта гаварыць давай
не будзем.
Другая нажа, — бо вядома
і не нам:
Маіх плодоў заўжды чанаюць
людзі.
Твае ж ідуць... свінням.
Імкнуцца ўвысь — няма у тым
бды.
Бяда ўжо, калі горкія плоды.
Пераклаў з рускай
У. КАРЫЗНА.

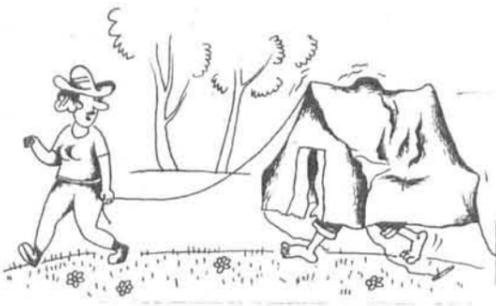
нас. Яму, бачыце, не даспадобы прыйшлася ціхая, дзелавая атмасфера, якая пануе ў нашым аддзеле. Прыроджаны зводнік, калі казаць шчыра. Цяпер гэта будзе ваша месца, і я спадзяюся, што вы адразу увойдзеце ў наш калектыў, ацэніце стэль нашай работы... Я б з задавальненнем расказаў вам аб вашай будучай прафесіі, але, на жаль, чаканю сёння дома маляроў. Вы хацелі пра нешта спытаць?

— Ведаецца, пан Вальтэр, у мяне сёння з Магдэбурга сяс-тра прывязджае... Дык я б хацеў яе... сустрэць.

— Калі ласка, калега Маер. Трэба дык трэба. Я бачу, што вы кемлівы супрацоўнік і, несумненна, увойдзеце ў наш калектыў.

Пераклаў з нямецкай
М. ЛЯШЧУН.

ДЗІВАК - ЧАЛАВЕК...

— Пацярпі крыху, хутка прыйдем...

— Не бачыш хіба? Вышэй падымай!

— І цяпер ты сцярджаеш, што гэта Палессе?
Мал. М. ШЭШЛОВА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 АТ 10334

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзназнага сакратара — 33-19-85, аддзела грамадска-палітычнага жыцця — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-19-65, аддзела інфармацыі, пісем і масавай работы — 33-22-04, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (адказны сакратар), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМАЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.